

Kuusikko-
työryhmä

Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö vuonna 2020

Esipuhe

Kuusikko-työssä vertaillaan kuutoskaupunkien (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu) aikuissosiaalityötä ja toimeentulotukea, lastensuojelua, päihde- ja mielenterveyspalveluja, vammaisten palveluja, vanhusten palveluja sekä varhaiskasvatusta. Kaupunkien edustajista koostuvat eri palvelukokonaisuuksien asiantuntijaryhmät tuottavat vuosittain tilastollisia raportteja asiakasmääristä, suoritteista, henkilöstöstä ja kustannuksista.

Kuutostyö alkoi vuonna 1994, jolloin Helsinki, Espoo ja Vantaa päättivät alkaa toteuttaa vertailuja sosiaali- ja terveyspalveluista sekä niiden kustannuksista. Turku ja Tampere tulivat mukaan vertailuihin vuonna 1996, minkä jälkeen ryhmä nimettiin Viisikoksi. Vertailu-raportteja alettiin julkaista omassa julkaisusarjassaan vuonna 1999. Kuusikko-yhteistyö alkoi vuonna 2002, kun Oulu liittyi kuudenneksi jäseneksi ryhmään. Kuusikko-työ alkoi varhaiskasvatuksen, toimeentulotuen sekä vanhusten palvelujen vertailulla, mutta ajan myötä mukaan on tullut uusia palvelukokonaisuuksia.

Kuusikko-tiedonkeruu sisältää sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta ainoastaan osan kustannuksista ja toimintatiedoista. Sosiaali- ja terveyspalvelut muodostavat omanlaisensa kokonaisuuden, jossa erityisesti sosiaalipalvelut ovat vahvasti limittyneet toisiinsa. Kunta voi panostaa esimerkiksi ehkäiseviin toimintamuotoihin, mutta ehkäisevään työhön laitetetut resurssit eivät näy välttämättä Kuusikko-raportoinnissa.

Raporttien tarkoituksena on tuottaa tietoa ja herättää keskustelua kuntien kehittämisen tueksi. Kuusikko-raportit nostavat esiin eroavaisuuksia, jotka vaativat tarkempaa analyysia. Tavoitteena ei ole vertailla esimerkiksi omien ja ostopalvelujen kustannuksia. Omien ja ostopalvelujen tiedonkeruu poikkeaa merkittävästi esimerkiksi asiakasmaksujen, vuokrien, tilaamiseen liittyvien kustannusten ja hallinnon vyörytysten osalta. Kunnan omaa tuotantoa voi verrata toisen kunnan omaan tuotantoon, mutta omien ja ostopalvelujen tiedot eivät ole vertailukelpoisia, koska ne sisältävät eri kustannuseriä.

Kuusikko-raporttien tiedot asiakasmääristä, suoritteista, henkilöstöstä ja kustannuksista on pääasiassa koottu kuntien omista tietojärjestelmistä ja tilinpäätöksistä. Kuusikko-työn keskiössä on työryhmissä tehtävä määrittelytyö, jonka ansiosta kerättävät tiedot saatetaan mahdollisimman vertailukelpoisiksi. Määrittelytyö on välttämätöntä, sillä palvelut poikkeavat kuntien välillä nimikkeiltään ja sisällöiltään, ja ne on organisoitu hallinnollisesti eri tavoin. Lisäksi kunnilla on käytössä toisistaan poikkeavia tietojärjestelmiä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tieto, joka yhdessä kunnassa saadaan automaattisesti, voi toisessa kunnassa vaatia paljon manuaalista työtä tai sitä ei ole edes mahdollista saada. Määrittelytyössä täytyy huomioida myös kuntien erilaiset kirjaamiskäytännöt. Vertailutyön pitkän historian avulla on kuitenkin saavutettu hyvä taso vertailtavuudessa.

Kuusikko-yhteistyön lisäksi tilastotietoja kuntien sosiaali- ja terveyspalveluista tuotetaan monilla tahoilla, kuten Tilastokeskuksessa, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa sekä Suomen Kuntaliitossa. Kuusikko-tiedonkeruun ja raportoinnin erityispiirteet liittyvät yhdessä sovittuihin määrittelmiin ja sopimuksiin tietosisällöstä, suorite- ja taloustietojen yhdistämiseen yhteisen raporttiin, palvelua koskevien tietojen kattavuuteen ja pyrkimykseen tietojen vertailukelpoisuuden yksityiskohtaiseen arviointiin. Lisäksi edellisen vuoden tietoja käsittelevät raportit ilmestyvät yleensä nopeammalla aikataululla kuin valtakunnalliset yhteenvetot.

Kuuden suurimman kaupungin
aikuissosiaalityö
vuonna 2020

Kuusikko-työryhmä
Aikuissosiaalityö
23.6.2021

Kuusikko-työryhmän julkaisusarja

2342-1983 (painettu)

2342-1991 (verkkajulkaisu)

Edita Prima Oy 2021, Helsinki

Tekijä(t)		
Kuusikko-työryhmän Aikuissosiaalityön asiantuntijatyöryhmä, koonnut Marianne Forsell		
Nimike		
Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö vuonna 2020		
Julkaisija (virasto tai laitos)	Julkaisu-aika	Sivumäärä, liitteet
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala Espoon sosiaali- ja terveystoimi Vantaan sosiaali- ja terveystoimi Turun hyvinvointitoimiala Tampereen sosiaali- ja terveystoimi Oulun hyvinvointipalvelut	6/2021	49 s. + 21 s. liitteitä
Sarjanimike	Osanumero	
Kuusikko-työryhmän julkaisusarja	5/2021	
ISSN-numero	Kieli	
2342-1983 (painettu) 2342-1991 (verkkojulkaisu)	Suomi	
Tiivistelmä		
<p>Tämä raportti on Suomen kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityötä käsittelevä raportti. Aikuissosiaalityölle ei ole yhtä kaiken kattavaa määritelmää. Aikuissosiaalityötä voidaan tehdä aikuisten kanssa erilaisissa yhteyksissä kuten kunnan sosiaalitoimistossa, päihdepalveluissa ja järjestötyössä. Tässä raportissa aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan kuntien sosiaalitoimistoissa tehtävää työtä.</p> <p>Raportissa kuvataan kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakaskuntaa, asiakasprosessia, henkilöstöä sekä aikuissosiaalityön sisältöä. Lisäksi raportissa käsitellään asunnottomuutta ja asumisneuvontaa kuutoskaupungeissa sekä kuvataan myös taloussosiaalityötä. Raportin loppuun liitteisiin on koottu myös tietoja toimeentulotuen osalta.</p> <p>Perinteisen tiedonkeruun lisäksi aikuissosiaalityön Kuusikossa toteutettiin alkuvuodesta 2021 ensimmäistä kertaa kuutoskaupunkien yhteinen kysely aikuissosiaalityön asiakaskuntaa koskien. Aikuissosiaalityön työntekijät vastasivat tiedonkeruuaikana 11.1.-12.2.2021 kyselyyn, jolla kartoitettiin aikuissosiaalityön asiakkaiden tilannetta ja tarpeita. Kyselyn tuloksia on koottu tähän raporttiin. Kyselyn tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuvaa kunkin kuutoskaupungin aikuissosiaalityön asiakaskunnasta sekä kerätä tietoa kuutoskaupunkien tasolla aikuissosiaalityön asiakkuuksista valtakunnalliseen käyttöön.</p> <p>Vuosi 2020 oli poikkeuksellinen, sillä koronapandemia vaikutti monella tavalla yhteiskuntaan - kansalaisten elämään ja toimintaan. Pandemian aiheuttaman poikkeustilan aikana aikuissosiaalityön rooli korostui, sillä aikuissosiaalityö huolehti poikkeusolojen aikaan mm. väestön ruokahuollosta, kriisimajoituksesta, virka-ajan päivystyksestä sekä yleisestä sosiaalialan neuvonnasta. Tässä raportissa onkin kuvattu koronapandemian vaikutuksia aikuissosiaalityöhön.</p>		
Asiasanat		
Kuusikko, kuutoskaupungit, kaupunkivertailu, kustannukset, aikuissosiaalityö, sosiaalityö, toimeentulotuki		
Tiedustelut	Jakelu	
Työryhmän jäsenet, liite 12	www.kuusikkokunnat.fi	

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	AIKUISSOSIAALITYÖN ASIAKKAAT JA ASIAKASPROSESSI	2
	2.1 Aikuissosiaalityön keskeiset asiakasryhmät kuutoskaupungeissa	2
	2.2 Aikuissosiaalityön asiakasprosessi	4
3	AIKUISSOSIAALITYÖN HENKILÖSTÖ	8
	3.1 Vakanssit	8
	3.2 Henkilöstö-/rekrytointihaasteet kuutoskaupungeissa	8
4	AIKUISSOSIAALITYÖN SISÄLTÖÄ	10
	4.1 Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma	10
	4.2 Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi	11
	4.3 Sosiaalinen kuntoutus	12
5	ASUMISTA TUKEVAT PALVELUT	15
	5.1 Asunnottomuus ja asumispalvelut	15
	5.2 Asumisen menot ja kustannukset	18
	5.3 Asumisneuvonta	18
6	KORONAPANDEMIAN VAIKUTUKSET AIKUISSOSIAALITYÖHÖN	20
7	AIKUISSOSIAALITYÖN KYSELYN TULOKSIA	24
	7.1 Asiakkaiden sosiodemografinen tausta	26
	7.2 Päivittäinen toiminta, työttömyyden kesto ja tulonlähteet	32
	7.3 Asiakkaiden terveys, riippuvuudet ja hyvinvoinnin haasteet	35
	7.4 Jatkokyöskentely asiakkaiden kanssa	37
	7.5 Kyselyn tulkinta / yhteenveto	39
8	TALOUSSOSIAALITYÖ	41
	8.1 Asiakkaan varojen välitys sosiaalityön palveluna	42
	8.2 Sosiaalinen luototus	44
9	YHTEENVETO	46
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	50
	Liite 1 Määritelmät 2020 ja tilastojen laatu	50
	Perustoimeentulotuki	51
	Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki	51
	Liite 2A Toimeentulotuen perusosan määrät 1.1.2020 lukien	54
	Liite 2B Toimeentulotuen perusosan määrät 1.1.2021 lukien	55

Liite 3A Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat iän mukaan vuonna 2020.....	56
Liite 3B Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat äidinkielen mukaan vuonna 2020	57
Liite 4 Kelasta kuntiin lähetetyt palvelutarveilmoitukset, ilmoitustyyppi ja ikä ilmoituskuukauden lopussa vuonna 2020	58
JATKUU Liite 4 Kelasta kuntiin lähetetyt palvelutarveilmoitukset, ilmoitustyyppi ja ikä ilmoituskuukauden lopussa vuonna 2020.....	59
JATKUU Liite 4 Kelasta kuntiin lähetetyt palvelutarveilmoitukset, ilmoitustyyppi ja ikä ilmoituskuukauden lopussa vuonna 2020.....	60
Liite 5 Kelan ja kuntien myöntämän toimeentulotuen asiakkaat vuosina 2017-2020	61
Liite 6 Toimeentulotukihakemukset ja -päätökset vuosina 2017-2020	62
Liite 7 Täydentävää ja/tai ehkäisevää toimeentulotukea saaneet kotitaloudet päämiehen iän mukaan vuonna 2020.....	63
Liite 8 Perustoimeentulotuen saajat ikäryhmittäin vuonna 2020	64
Liite 9 Marraskuussa 2020 perustoimeentulotukea saaneiden kotitalouksien tulottomuusluokitus	65
Liite 10A Toimeentulotuen kustannukset	67
Liite 10B Toimeentulotuen kustannukset tukilajeittain vuonna 2020	68
Liite 11 Kelan myöntämän perustoimeentulotuen kustannusten kohdistuminen eri menolajeihin vuonna 2020	69
Liite 12 Aikuissosiaalityön asiantuntijatyöryhmä	70

1 JOHDANTO

Tämä raportti on Suomen kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityötä käsittelevä raportti.

Aikuissosiaalityölle ei ole yhtä kaiken kattavaa määritelmää. Aikuissosiaalityötä voidaan tehdä aikuisten kanssa erilaisissa yhteyksissä kuten kunnan sosiaalitoimistossa, päihdepalveluissa ja järjestötyössä. Tässä raportissa aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan kuntien sosiaalitoimistoissa tehtävää työtä. Aikuisten kanssa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvityksessä aikuissosiaalityötä määritellään aikuisten kanssa tehtäväksi työksi, joka keskittyy pääosin aikuisväestön kysymyksiin. Aikuisten palveluista käytetään myös nimitystä työikäisten palvelut. (STM 2019)

Valtakunnallinen aikuissosiaalityön kehittämishanke PRO SOS määritteli aikuissosiaalityön olevan osa työikäisten palvelua ja sosiaalihuoltoa. Aikuissosiaalityö auttaa yhdessä asiakkaan ja muiden toimijoiden kanssa ratkaisemaan mm. asumiseen, toimeentuloon, toimintakykyyn ja osattomuuteen liittyviä haasteita. Tavoitteena on edistää vaikeassa elämäntilanteessa olevien asiakkaiden hyvinvointia. Aikuissosiaalityössä työskennellään yksiköiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa ja se on sekä asiantuntija- että asiakastyötä. Tavoitteena on myös vaikuttaa eriarvoistaviin rakenteisiin tuottamalla tietoa ja sitä kautta vähentää ja poistaa eriarvoisuutta. (PRO SOS 2019)

Aikuissosiaalityön valtakunnallisen määritelmän puuttuessa ja aikuissosiaalityön rakenteiden ja prosessien välisten kuntakohtaisten eroavaisuuksien vuoksi aikuissosiaalityön Kuusikon haasteena on ollut vertailukelpoisen tiedon tuottaminen. Lisäksi käytössä olevat tietojärjestelmät vaihtelevat kunnittain.

Vuodesta 2020 teki hyvin poikkeuksellisen koronapandemia, joka on vaikuttanut laajasti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Aikuissosiaalityön rooli korostuu erityisesti kriisiaikoina. Pandemia on ollut välttämätöntä huomioida raportoinnissa ja tähän Kuusikko-raporttiin onkin koottu oma lukunsa, joka käsittelee koronapandemian vaikutuksia kuutoskaupunkien aikuissosiaalityöhön.

Vuonna 2021 aikuissosiaalityön Kuusikossa toteutettiin ensimmäistä kertaa kuutoskaupunkien yhteinen kysely aikuissosiaalityön asiakaskuntaa koskien. Aikuissosiaalityön työntekijät vastasivat tiedonkeruuaikana 11.1.-12.2.2021 kyselyyn, joka kartoitti aikuissosiaalityön asiakkaiden tilannetta ja tarpeita. Kyselyn tuloksia on koottu tähän raporttiin. Kyselyn tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuvaa kunkin kuutoskaupungin aikuissosiaalityön asiakaskunnasta sekä kerätä tietoa kuutoskaupunkien tasolla aikuissosiaalityön asiakkuuksista valtakunnalliseen käyttöön. Tavoitteena oli myös lisätä ja parantaa vertailukelpoisen tiedon tuottamista aikuissosiaalityöstä kuutoskaupunkien välillä.

Kyselyn ja koronavaikutusten koostamisen lisäksi aikuissosiaalityön Kuusikossa on toteutettu perinteinen tiedonkeruu, jonka pohjalta raporttiin on sisällytetty vastaavat perustiedot aikuissosiaalityöstä ja taloussosiaalityöstä kuin vuoden 2019 raporttiin. Lisäksi raportin liitteisiin on koottu toimeentulotuen tietoja.

Raportti on syntynyt kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityön asiantuntijoista koostuvan työryhmän yhteistyön tuloksena. Työryhmän puheenjohtajana toimii vuonna 2021 Leena Luhtasela Helsingistä. Tiedot työryhmän muista jäsenistä on koottu liitteeseen 12.

Raportin taulukot ja kuvat voi tarvittaessa pyytää saavutettavassa muodossa sähköpostilla: kuusikko@hel.fi

2 AIKUISSOSIAALITYÖN ASIAKKAAT JA ASIAKASPROSESSI

2.1 Aikuissosiaalityön keskeiset asiakasryhmät kuutoskaupungeissa

Aikuissosiaalityön asiakkuudet ennen sosiaalihuoltolain uudistusta (30.12.2014/1301) ja perustoimeentulotuen Kela-siirtoa ohjautuivat pääasiassa toimeentulotuen hakemisen kautta. Edelleen asiakkuuteen hakeudutaan useimmiten Kelan kautta ja silloin, kun asiakkaalla on erilaisia velkoja muun muassa asumiseen liittyen tai muita taloudellisia ongelmia, eikä hän perustoimeentulotuen saamisesta huolimatta selviydy arjen välttämättömistään menoista. Tyypillisellä aikuissosiaalityön asiakkaalla on useita samanaikaisia haasteita ja ongelmia elämässään niin taloudellisia, sosiaalisia kuin terveyteenkin liittyviä. Merkittävä osa aikuissosiaalityön asiakkaista on ilman koulutusta olevia, työvoiman ulkopuolella tai työllistymistoimenpiteiden piirissä.

Taulukkoon 1 on koottu kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakasmäärät vuonna 2020 sekä kuntien määritelmät aikuissosiaalityön asiakkuudelle. Asiakasmäärät eivät ole vertailukelpoisia kuutoskaupunkien kesken, vaan niitä on peilattava jokaisen kunnan omaan määritelmään.

Taulukko 1. Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat vuonna 2020

	Aikuissosiaalityön asiakkaat vuonna 2020	Muutos (%) v. 2019-2020	Aikuissosiaalityön asiakkuuden määritelmä
Helsinki ¹	12 097	-32,2	Aikuissosiaalityön asiakkaiksi katsotaan ne henkilöt, joille on kirjattu aikuissosiaalityön käyntitapahtuma tai etävastaanotto. Kyse voi olla satunnaisista asiakkaista tai pitkäaikaisista asiakkaista. Käynti voi sisältää esimerkiksi toimeentulotukityötä, palvelutarpeenarviointia, suunnitelmallista sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta, etsivää työtä ja sosiaalineuvontaa.
Espoo ²	6 260	-13,8	Aikuissosiaalityön asiakkaat, joille on tehty aikuissosiaalityössä palvelutarpeen arviota tai avattu asiakastietojärjestelmään sosiaalihuollon asiakkuus. Sosiaalihuollon asiakkuus avattiin asiakkaille, joiden kanssa työskennellään muutoin kuin annetaan yksittäistä ohjausta ja neuvontaa.
Vantaa	6 980	3,3	Aikuisten ja perheiden suunnitelmallinen sosiaalityö sisältäen nuorten ja perheiden sosiaalityön, perhesosiaalityön sekä uusien työikäisten palvelut. Lukuun sisältyy asiakkaiden aikuissosiaalityön palvelutarpeen arviot ja suunnitelmallisen aikuissosiaalityön asiakkuudessa olevat. Mukana ei ole täydentävän toimeentulotuen yksikköä, sosiaalista luototusta eikä asumisen palveluja tai kotoutumisen sosiaalityötä (maahanmuuttajapalveluissa).
Turku	2 957	-25,2	Asiakkaalle on avattu aikuissosiaalityön palvelutarpeen arvion selvitys, aikuissosiaalityön selvitys tai aikuissosiaalityön järjestämisen selvitys. Sisältää asumis- ja päihdepalveluiden asiakkaat.
Tampere ³	4 530	-4,3	Aikuissosiaalityön asiakkaiksi katsotaan vain ne henkilöt, joille on avattu aikuissosiaalityön palvelu, joka avataan vain niille, joille on tehty sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeenarvio ja sen perusteella on todettu henkilöllä olevan tuen/erityisen tuen tarve. Tämän perusteella asiakkaalle on nimetty omatyöntekijä (sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja) ja hänen kanssa on aloitettu pidempiaikainen työskentely. Lukuun eivät sisälly ne henkilöt, joille on tehty palvelutarpeenarvio ja joiden ei ole katsottu tarvitsevan aikuissosiaalityön palvelua. Luku ei sisällä Tampereen jälkihuollon piirissä olevia nuoria, korvauksajan piirissä olevia asiakkaita ja heidän perheenjäseniään, toimeentulotukiasiakkaita tai kehitysvammaisia.
Oulu	4 004	12,0	Aikuissosiaalityön palvelu avataan vain niille henkilöille, joille on tehty sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeenarviointi ja sen perusteella todettu henkilöllä olevan tuen/erityisen tuen tarve. Ei sisällä vammaisten tai kotoutumisen sosiaalityötä.

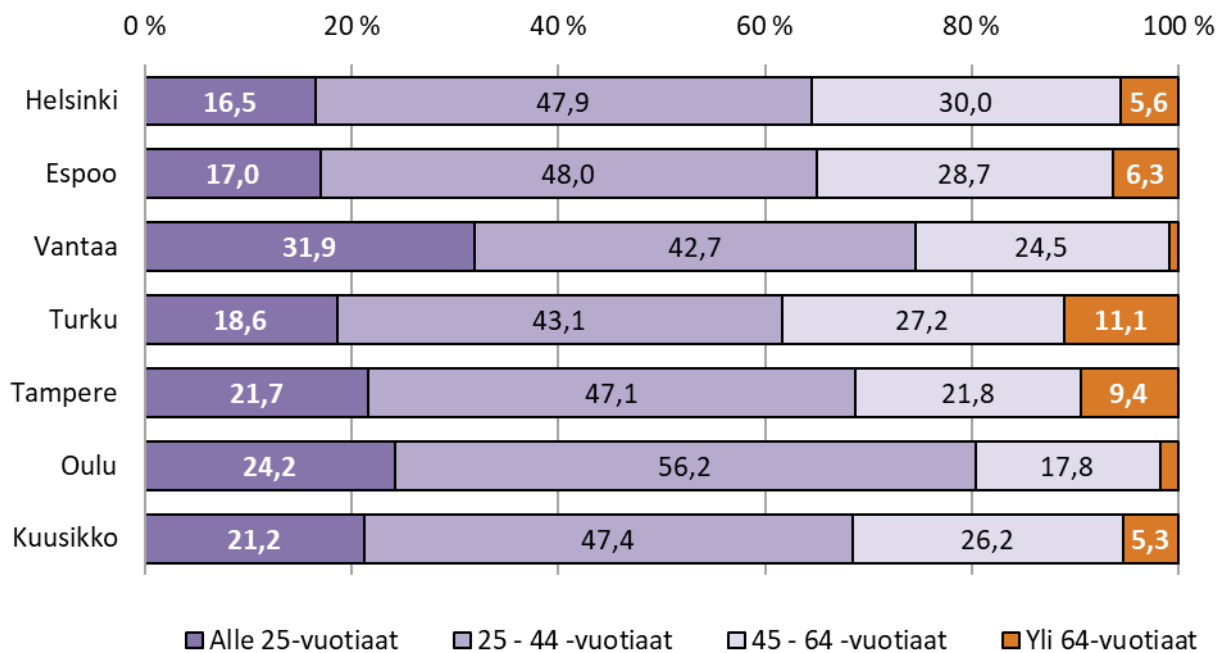
¹ Helsingin asiakasmäärän lasku ei ole pelkästään koronan vaikutusta, vaan muutos johtuu myös asiakasmääritelmän muutoksesta. Vuoden 2020 asiakasmääritelmästä on poistettu vuoteen 2019 verrattuna seuraavat: työkykyseelisyys, asumisneuvonta, asumisen tuki, sosiaali- ja kriisipäivystys, tilapäinen asuminen ja Ohjaamo.

² Espoossa muutos selittyy osittain asiakastietojärjestelmän muutoksella. Uuteen järjestelmään siirryttiin 1.3.2020.

³ Tampereella asiakasmäärän aleneminen johtuu työikäntäiteiden muutoksesta liittyen aikuissosiaalityön palvelun päättämiseen. Todellinen asiakasmäärä ei ole laskenut.

Kuviossa 1 on tarkasteltu kuutoskaupunkien vuoden 2020 aikuissosiaalityön asiakkaita ikärakenteen mukaan. Valtaosa kaikkien kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaista oli 25-44-vuotiaita vuonna 2020. Vantaan asiakkaista hieman alle kolmannes ja Oulun asiakkaista lähes neljännes oli alle 25-vuotiaita. Muissa kuutoskaupungeissa nuorten aikuisten osuus vaihteli Helsingin 16,5 prosentista Tampereen 21,7 prosenttiin.

Kuvio 1. Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat ikärakenteen mukaan vuonna 2020¹

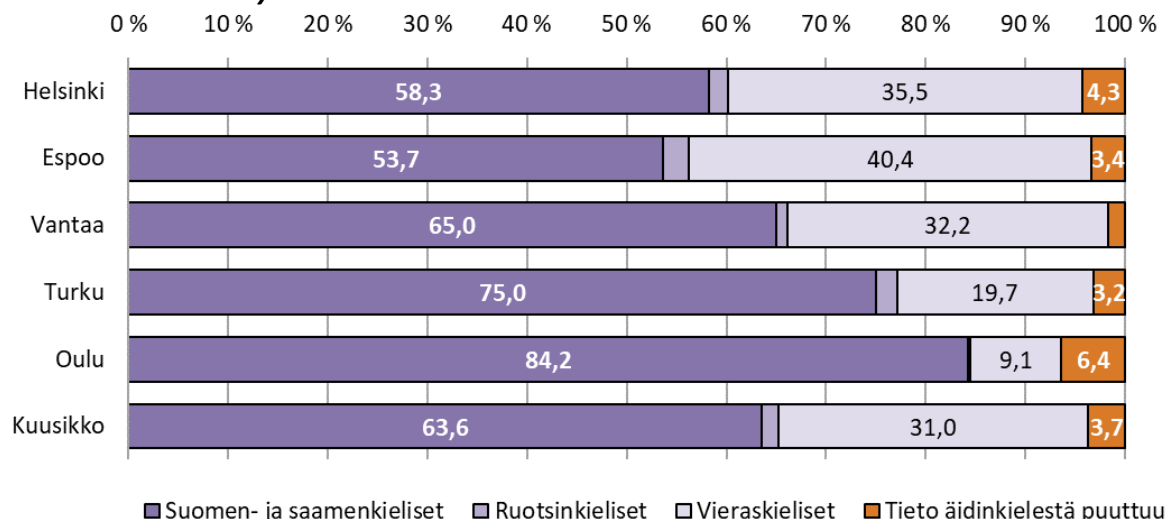

¹Alle 3 prosentin osuudet eivät näy lukuina kuviossa, ks. tarkemmat tiedot liite 3A

Suomen- ja saamenkielisten osuus kuutoskaupunkien (pl. Tampere) aikuissosiaalityön asiakkaista vaihteli Espoon 53,7 prosentista Oulun 84,2 prosenttiin. Ruotsinkielisiä kuutoskaupunkien asiakkaista oli keskimäärin 1,7 prosenttia.

Vieraskielisten osuus aikuissosiaalityön asiakkaista oli vuonna 2020 kuutoskaupungeista suurin Espoossa ja Helsingissä, jossa vieraskielisiä asiakkaita oli yli kolmannes. Myös Vantaalla vieraskielisiä oli asiakkaista lähes kolmannes. Oulussa vastaava osuus oli huomattavasti pienempi, alle kymmenes aikuissosiaalityön asiakkaista oli vieraskielisiä.

Kuvio 2. Aikuissosiaalityön asiakkuudet äidinkielen mukaan vuonna 2020^{1 2}

¹Tietoa ei ole saatavissa Tampereelta.

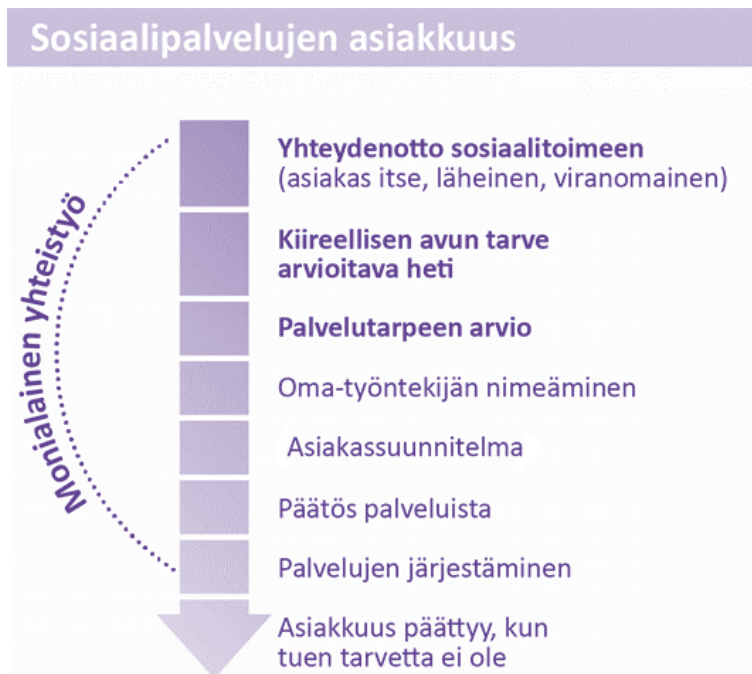
²Alle 3 prosentin osuudet eivät näy lukuina kuviossa, ks. tarkemmat tiedot liite 3B

2.2 Aikuissoisialityön asiakasprosessi

Nykyisen sosiaalihuoltolain (1301/2014) voimaantulo 1.4.2015 siirsi sosiaalipalveluiden painopistettä korjaavista erityispalveluista ennaltaehkäisevien yleisten palvelujen suuntaan. Tavoitteena on, että ihmiset saavat palveluita ajoissa ja helposti, eikä palveluja tarvitseva jäisi niitä ilman siitä syystä, että ei täytä asiakkuudelle erityislainsäädännössä asetettuja kriteereitä (HE 164/2014).

Laki määrittelee kaikille sosiaalipalveluille yhteisen asiakasprosessin (Kuva 1). Asiakasprosessi alkaa yhteydenotolla sosiaalitoimeen, jonka jälkeen tehdään palvelutarpeen arvio, jossa selvitetään henkilön tuen ja sosiaalipalvelujen tarve (1301/2014 § 36–37). Yhteydenotto tapahtuu asiakkaan itsensä toimesta, mutta myös esimerkiksi asiakkaan läheinen tai toinen viranomainen voi ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen palvelutarpeen arvioimiseksi – tietyissä tilanteissa myös ilman asiakkaan suostumusta. Yhteydenottoja tulee lisäksi myös Kelalta. Palvelutarpeen arviointi on prosessissa avainasemassa ja asiakassuunnitelma tehdään vain tarvittaessa.

Kuva 1 Sosiaalipalvelujen yhteinen asiakasprosessi¹

Lähde: STM (<http://stm.fi/sosiaalihuoltolaki>)

Yksi sosiaalihuoltolain kulmakivistä on monialainen yhteistyö. Se velvoittaa eri sektorit hakemaan toisiltaan apua palvelujen kartoittamiseen ja niiden järjestämiseen. Lain 41 §:ssä säädetään, että "Sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä tarvittaessa henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin siten kuin tässä laissa tarkemmin säädetään".

¹ Asiakasprosessikaavio on muokattu Sosiaali- ja terveysministeriön internetsivujen (<http://stm.fi/sosiaalihuoltolaki>) uutta sosiaalihuoltolakia esittelevässä diasarjassa olevan kaavion pohjalta. Oikeassa asiakastilanteessa prosessi ei aina etene kaavion järjestyksessä.

Yhteistyön tekemisen velvoite on viety myös terveydenhuollon lainsäädännön sisään. Monialaisen yhteistyön toteuttaminen käytännössä vaatii uudentapaisia toimintatapoja niin aikuissosiaalityöhön kuin koko sosiaalihuoltoon (Krank 2015).

Sosiaalihuoltolaissa nostetaan esiin erityistä tukea tarvitsevat henkilöt (1301/2014 § 3), joiden osalta palvelutarpeen arvioinnin tekee aina sosiaalityöntekijä. Erityistä tukea tarvitseville nimitetään myös oma työntekijä (sosiaalityöntekijä), jota hänellä on oikeus tavata. Kaikille erityistä tukea tarvitseville tulee lisäksi tehdä asiakassuunnitelma. Laissa ei kovin selkeästi määritellä, keitä ovat erityistä tukea tarvitsevat henkilöt, vaan asia ratkaistaan sosiaalitoimessa tilannekohtaisesti.

Sosiaalipalveluiden painopisteen siirtyminen erityispalveluista yleisiin ja ennalta ehkäiseviin palveluihin on saanut aikaan myös sen, että esimerkiksi osa perheistä, jotka aiemmin olisivat olleet lastensuojelun asiakkaita, saavat nykyään palvelut yleisen sosiaalihuollon kautta. Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita, joihin perheet ovat oikeutettuja ehtojen täyttyessä myös ilman lastensuojelun asiakkuutta, ovat muun muassa kotipalvelu ja perhetyö.

Ohjaus ja neuvonta ovat laissa vahvasti mukana. Samoin korostetaan rakenteellisen sosiaalityön merkitystä hyvinvoinnin edistämiseksi. Tavoitteena on panostaa asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottamiseen, tavoitteellisiin toimiin ja toimenpiteisiin sekä saada sosiaalityön asiantuntijuus käyttöön entistä laajemmin. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen ovat olleet esillä jo aiemmin, nyt tätä korostetaan myös aikuisten osalta.

Seuraavaksi on kuvattu kuntakohtaisesti, miten asiakasprosessi kuutoskaupungeissa käytännössä etenee:

Helsinki

Asiakkaaksi voi hakeutua joko olemalla itse yhteydessä aikuissosiaalityön toimipisteeseen tai ohjautumalla sosiaalineuvonnan tai muiden sosiaali- ja terveystieteiden kautta. Aikuissosiaalityössä on käytössä Front Desk -palvelu, joka vastaa asiakkaaksi tulon prosessista ja satunnaisesti asioivista asiakkaista, joille ei ole nimetty omatyöntekijää. Palvelu on järjestetty hieman eri tavoin eri toimipisteissä.

Pääsääntöisesti Front Desk vastaa neuvontapuhelimesta, uusien asiakkaiden tilanteen arvioinnista ja satunnaisesti asioivien asiakkaiden palveluista. Lisäksi Front deskissä otetaan vastaan Sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot ja ilmoitukset. Tavoitteena on, että asiakkaan asia selvitetään ja ratkaistaan ensivaiheessa mahdollisimman pitkälle. Tarvittaessa asiakas ohjataan eteenpäin palvelutarpeen arviointiin sosiaaliohjaajalle tai sosiaalityöntekijälle. Jos palvelutarpeenarvioinnissa päädytään asiakkuuden aloittamiseen, tehdään päätös sosiaalityöstä tai sosiaaliohjauksesta ja nimitetään omatyöntekijä. Päätökset ovat määräaikaisia, mutta asiakkaan tilanteen mukaan asiakkuus jatkuu ja päätös uusitaan tarvittaessa.

Espoo

Sosiaalihuollon asiakasprosessi alkaa yhteydenotolla sosiaalitoimeen, jonka jälkeen asiakkaalle/asiakkaan kanssa tehdään palvelutarpeen arvio. Useimmiten asiakas ottaa itse yhteyttä, mutta myös esimerkiksi asiakkaan läheinen tai toinen viranomainen voi ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen palvelutarpeen arvioimiseksi – tietyissä tilanteissa myös ilman asiakkaan suostumusta. Yhteydenotto voi myös tapahtua sähköisesti. Akuutit asiakastapaukset ohjautuvat ensiarviointiin arvioitavaksi. Asiakkaalle järjestetään palvelut palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Kiiirellisen palvelun tarpeessa voidaan joitakin palveluja myöntää jo palvelutarpeen arvioinnin aikana

Aikuissosiaalityön asiakkaaksi voi hakeutua eri asiointikanavien kautta. Paikan päällä toimistossa aulapalvelut ovat avoinna arkisin klo 9-15, ja tarvittaessa asiakas voi asioida paikan päällä henkilökohtaisesti. Aulapalveluissa neuvontaa tarjoavat aulaneuvojat, jotka tarvittaessa voivat ohjata asiakkaan ensiarviointitiimin asiakkaaksi. Puhelinneuvonnassa on käytössä takaisinsoittopalvelu, ja kaikille palvelunumeroon sen aukioloaikana soittaneille soittaa sosiaaliohjaaja saman päivän aikana takaisin. Asiakkailta on myös mahdollisuus soittaa oman työntekijänsä takaisinsoittonumeroon. Aikuissosiaalityön asiakkuus voi alkaa myös toimeentulotuen hakemisella, joko asiakkaan omalla hakemuksella tai Kelan kautta ohjattuna. Osalle toimeentulotuen tarve on myös ainoa aikuissosiaalityön asiakkuuden taustalla oleva syy.

Vantaa

Vantaalla asiakkaat saavat yhteyden aikuissosiaalityöhön joko puhelimitse, sähköisesti Maisan kautta tai saapumalla toimipisteeseen. Vuonna 2020 uusien asiakkaiden palvelutarpeen arviot laadittiin omassa yksikössä, josta jatkettiin tarpeen mukaan suunnitelmallisen sosiaalityön palveluihin. Suunnitelmallisessa sosiaalityössä asiakas saa omatyöntekijän. Siellä työskennellään niiden asiakkaiden kanssa, joilla on pitkittynyt tuen tarve arjen haasteissa. Satunnaista neuvontaa ja ohjausta tarvitsevat voivat asioida palveluohjaajien luona. Asunnottomien sosiaalityö on keskitetty Vantaalla asumispalvelujen kokonaisuuteen. Prosessi sinne ohjautumiseen vuonna 2020 oli sama kuin edellä kuvattu, eli työskentely aloitetaan palvelutarpeen arviolla uusien asiakkaiden palveluissa. Kansainvälistä suojelua tarvitsevat asiakkaat ohjataan maahanmuuttajapalveluihin.

Aikuissosiaalityön osa-alueissa korostuvat talouden, asumisen, kotoutumisen ja sosiaalisen tuen puutteen haasteet. Sosiaalisen kuntoutuksen tarpeiden arviointi ja palvelujen järjestäminen ovat myös keskeinen osa aikuissosiaalityön tekemistä. Vantaalla on toiminut vuodesta 2009 lähtien asunnottomiksi vapautuvien vankien sosiaalityön malli. Asiakkuus alkaa vankeustuomion aikana ja sosiaalityöntekijä työskentelee intensiivisesti asiakkaiden kanssa mahdollistaen näin asiakkaiden sitoutumisen palveluihin. Vuonna 2020 sosiaalityöntekijöillä oli kerrallaan asiakkaita omatyöntekijyydessä keskimäärin 40-60 /kuukausi.

Turku

Aikuissosiaalityön yksikössä asioivat henkilöt, joiden taloudessa ei ole alaikäisiä lapsia ja joilla on asunto (asunnottomat asioivat asumis- ja päihdepalvelujen yksikössä). Lähes kaikki asiakkaat tulevat Aikuissosiaalityön yksikköön Sosiaalityön alkupalveluiden kautta. Alkupalveluissa selvitetään asiakkaan tilannetta puhelimitse, tapaamisilla ja tarvittaessa myös kotikäynnin. Mikäli alkuarviossa todetaan pidempiaikainen tuen tarve, varataan aika aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijälle palvelutarpeen arviota varten. Poikkeuksena ovat välitiliä tai päihdehuollon laituskuntoutusta tarvitsevat asiakkaat –heille voidaan varata suoraan aika palvelutarpeen arvioon. Aikuissosiaalityö palvelutehtävää tehdään myös asumis- ja päihdepalveluissa, ulkomaalaistoimistossa, lastensuojelussa, jälkihuollossa ja lapsiperhesosiaalityössä.

Tampere

Tampereella aikuissosiaalityön asiakkuus tarkoittaa sitä, että asiakkaalle on nimetty sosiaalihuoltolain mukainen omatyöntekijä, joko sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja asiakkaan tuen tarpeen mukaisesti. Sosiaalipalvelujen neuvonnassa voi asioida ja saada neuvontaa ja ohjausta sekä palvelutarpeenarvion ilman, että asiakkaalle muodostuu aikuissosiaalityön asiakkuutta.

Asiakas tai hänen omaisensa voivat itse olla yhteydessä Sosiaalipalvelujen neuvontaan asioimalla puhelimitse, chatillä, ilman ajanvarausta neuvontatiskillä, ajanvarauksella ja kysy neuvoa -lomak-

keen kautta. Sosiaalipalvelujen neuvonnassa asiakkaalle varataan aika ja laaditaan palvelutarpeenarvio (sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä). Mikäli asiakkaalla todetaan sosiaalihuoltolain mukainen tarve omatyöntekijälle, lähetetään asiakasohjaus aikuissosiaalityön omatyöntekijäpalveluihin, joissa asiakas saa omatyöntekijäksi sosiaaliohjaajan tai sosiaalityöntekijän tarpeensa mukaisesti. Sosiaalipalvelujen neuvonnassa otetaan myös vastaan uusia asiakkaita koskevat Kelan ilmoitukset.

Sellaiset yhteistyötahot, joissa sosiaalialan ammattilainen on tehnyt arvion asiakkaan tarpeesta saada sosiaalihuoltolain mukainen omatyöntekijä, voivat olla suoraan yhteydessä aikuissosiaalityön omatyöntekijäpalveluihin ja tehdä asiakasohjauksen. Näitä yhteistyötahoja ovat mm. sosiaalipäivystys, vankilat, oppilashuolto, päihde- ja mielensterveyspalvelut, terveydenhuolto, lastensuojelu, jälkihuolto, toisten kuntien sosiaalityö, etsivä työ, työllisyyspalvelut, Ohjaamo. Asiakasohjaus otetaan vastaan ja asiakas saa omatyöntekijäksi sosiaaliohjaajan tai sosiaalityöntekijän tarpeensa mukaisesti.

Oulu

Oulussa aikuissosiaalityön prosessi etenee lain määrittelemän yhteisen asiakasprosessin mukaisesti. Oulun kaupungissa voidaan hakeutua sosiaalityöhön seuraavilla tavoilla: puhelimitse työntekijän suoraan numeroon, sosiaalipalveluiden asiakaspalvelunumeroon, chat -palvelun kautta, Kelan e-totun kautta tai erillisen sähköisen shl 35§ ilmoituksen kautta.

Perussosiaalityö aikuisille (ml. ikäihmiset) toteutuu hyvinvointikeskuksissa, joissa vastataan myös akuuttiin sosiaalityön asiakastarpeeseen. Usein hyvinvointikeskusten sosiaalityön asiakkaat tarvitsevat asumis-, terveys-, mielensterveys- ja päihdepalveluja. Lisäksi sosiaalityön asiakkailla on usein erityisesti työllistymiseen, kouluttautumiseen ja kuntoutumiseen liittyviä tarpeita.

Yhteydenoton jälkeen aloitetaan selvitys ja tarvittaessa palvelutarpeen arvio. Palvelutarpeen arviointia varten perhe- ja sosiaalipalveluissa on käytössä kaikille yhteinen lomakepohja sekä aikuisen että lapsen palvelutarpeen arvioinnin tekemistä varten. Palvelutarpeen arvioinnin jälkeen sosiaalihuollon asiakkuuden jatkumisesta tai päättymisestä tehdään asiakastietojärjestelmässä päätös, joka lähetetään asiakkaalle. Kaikilla sosiaalityön asiakkailla tulisi olla voimassa oleva asiakassuunnitelma. Palvelutarpeen arviot ja asiakassuunnitelmat yhteistyössä asiakkaan läheisverkoston ja eri viranomaisten kanssa.

Aikuissosiaalityössä painopiste on kohdentunut edelleen nuorten tulottomien ja pitkäaikaistyöttömien henkilöiden palveluiden järjestämiseen yhteistyössä työllisyyspalveluiden sekä muiden toimijoiden kanssa. Kelan kanssa on tehty säännöllistä yhteistyötä ja luotu toimintamalli siitä, miten tulottomat nuoret (pois lukien kesäajan opiskelijat) sekä aikuiset ohjataan kunnan sosiaalityöhön heti ensimmäisen perustoimeentulotukipäätöksen jälkeen.

Oulussa ei olla vielä tehty kirjallista päätöstä asiakkuuden päättymisestä, mutta asiaa selvitetään. Jos tehty palvelutarpeen arviointi ei johda asiakkuuteen, asiasta tehdään tekninen päätös. Asiakkaan kanssa yhdessä sovitaan asiakkuuden päättymisestä.

3 AIKUISSOSIAALITYÖN HENKILÖSTÖ

3.1 Vakanssit

Aikuissosiaalityön henkilöstötietojen vertaileminen on haastavaa, sillä aikuissosiaalityön tehtävät kuutoskaupungeissa on organisoitu hyvin eri tavoin. Taulukkoon 2 on koottu aikuissosiaalityön vakanssimäärät eri kuutoskaupungeissa sekä kuvattu sitä, minkä yksiköiden työntekijöitä luvut sisältävät.

Taulukko 2. Aikuissosiaalityön vakanssit kuutoskaupungeissa vuonna 2020.

	Aikuissosiaalityön vakanssit vuonna 2020	Muutos (%) v. 2019-2020	Vakanssiluvut sisältävät seuraavien yksiköiden työntekijöitä
Helsinki ¹	186	-2,6	Aikuisten ja nuorten tiimien sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat, etsivän lähityön sosiaaliohjaajat, ruoka-avun sosiaaliohjaajat ja sosiaalineuvonnan sosiaaliohjaajat.
Espoo	89	0,0	Luvussa mukana aikuissosiaalityön toimipisteen henkilöstö. Toimipisteessä hoidetaan sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita ja tehdään toimeentulotukipäätöksiä yksinasuville, pariskunnille ja lapsiperheille. Sosiaalihuollon työntekijät tarjoavat sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta. Toimipisteen ensiarviotiimi hoitaa suuren osan ilmoitusten ja yhteydenottojen kiireellisyyden arvioinnista ja neuvontapalvelusta. Osa sosiaaliohjaajista keskittyy sosiaaliseen kuntoutukseen. Lisäksi henkilökuntaan kuuluu asumisneuvoja ja asumisen tukemiseen keskittyviä ohjaajia. Luvussa mukana myös toimistopalveluesimies ja toimistohenkilökunta, joka tekee hakemusten ja ilmoitusten vireillepanoa sekä päätösten maksatusta ja postitusta.
Vantaa	52	0,0	Aikuisten ja perheiden suunnitelmallisen sosiaalityön (sisältäen nuorten ja perheiden sosiaalityön) sekä uusien työikäisten palvelujen henkilöstö.
Turku	19	5,6	Aikuissosiaalityön yksikön sosiaalityöntekijät ja ohjaajat. Aikuissosiaalityötä tehdään myös Asumis- ja päihdepalveluiden, lapsiperhetyön, lastensuojelun ja jälkihuollon yksiköissä.
Tampere	80	2,6	Luku sisältää aikuissosiaalityön vakituiset sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat sisältäen gerontologisen sosiaalityön ja maahanmuuttajapalvelut.
Oulu ²	41	7,9	Lukuun sisältyy hyvinvointikeskuksien sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat. Ei sisällä maahanmuuttajapalveluiden, erityisryhmien ja ikäihmisten palveluohjauksen työntekijöitä.

¹Helsingin aikuissosiaalityöhön on saatu vuonna 2020 11 sosiaaliohjaajan lisävakanssia. Taulukossa näkyvä vakanssien määrän lasku johtuu asiakasmääritelmän muutoksesta suhteessa edelliseen vuoteen. Osa edellisenä vuonna Kuusikko-raportoinnissa mukana olleista palveluista on poistettu asiakasmääritelmän muutoksen yhteydessä, jolloin myös osaa vakansseista ei oteta mukaan tämän vuoden tarkasteluun.

²Ouluun on saatu aikuissosiaalityöhön vuonna 2020 yksi sosiaalityöntekijän virka lisää. Sisäisin järjestelyin on lapsiperheiden sosiaalityöstä siirretty työpanosta aikuissosiaalityöhön.

3.2 Henkilöstö-/rekrytointihaasteet kuutoskaupungeissa

Aikuissosiaalityöllä on merkittävä yhteiskunnallinen merkitys. Vaikuttava aikuissosiaalityö vähentää eriarvoisuutta, lisää yhteiskuntarauhaa, saattaa ihmisiä toimintakykyisemmiksi ja vähentää syrjäytymisen aiheuttamia haittoja niin yksilö – kuin yhteiskuntatasolla. Näiden vaikutusten esiin tuominen on tärkeää ja rakenteellista sosiaalityötä sekä sosiaalista raportointia on edistettävä sen toteutumiseksi. Vaikuttava aikuissosiaalityö vaatii kykyä ymmärtää taustaa ja nähdä pidemmälle tulevaisuuteen, toimia ennakoivasti sosiaalisten kysymysten ja ongelmien ratkomisessa. Tämä vaatii osaavaa ja sitoutunutta henkilöstöä.

Kuutoskaupungeissa on ollut suuria haasteita rekrytoinnissa niin saatavuuden kuin pysyvyyden suhteen. Suuri vaihtuvuus johtaa lyhyisiin asiakassuhteisiin ja uusien työntekijöiden perehdyttämiseen, mikä vähentää työn suunnitelmallisuutta ja vaikuttavuutta. Työntekijöiden pysyvyys puolestaan edistää osaamisen ja kokemuksen myötä vaikuttavuutta, arvoa asiakkaalle ja yhteiskunnalle. Sillä on suuri vaikutus työyhteisön työhyvinvoinnille ja jaksamiselle vaativaa asiakastyötä ja sosiaalityön asiantuntijatehtävää tehtäessä.

Asiakasmäärä vaikuttaa suoraan siihen, miten vaikuttavaa ja laadukasta työtä voidaan yksittäisten asiakkaiden kanssa tehdä. Kun asiakasmäärät ovat suuria, kynnys päästä asiakkuuteen ja omatyöntekijän saamiseen kasvaa. Asiakasmäärät eivät kerro väestön aikuissosiaalityön tarpeesta. Aikuissosiaalityö vastaa työikäisen väestön sosiaalihuoltolain mukaisesta sosiaalityöstä, joten siinä mielessä voidaan puhua palvelun väestövastuusta. Sosiaalityöntekijä työskentelee aikuissosiaalityössä erityistä tukea tarvitsevien kanssa. Sosiaalihuoltolain mukainen erityisen tuen tarve on määritelmällisesti laava, mikä aiheuttaa kunnissa erilaisia tulkintoja ja haasteita työnjaoille kysymyksille. Suunnitelmallisen sosiaalityön piirissä olevat erityistä tukea tarvitsevat asiakkaat ovat useimmiten monialaista verkostoyhteistyötä tarvitsevia, mikä lisää työn vaativuutta ja kuormitusta.

Aikuissosiaalityössä ei ole olemassa yksiselitteistä tapaa laskea asiakkuuksia, joten asiakasmäärien vertaaminen, saati kuormittavuuden vertailu on vaikeaa. Laki ei säätele aikuissosiaalityön asiakasmäärää tai mitoitusta. Eri kaupungeissa aikuisten sosiaalityötä myös organisoidaan eri tavoin. Asiakasprosesseja on pilkottu eri tavoin, sosiaalityön eri sektorien välistä työnjakoa tehdään eri tavoin ja palvelujen saatavuus vaihtelee. Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien työnjaossa on vaihtelua. Aikuissosiaalityön asiakasmäärät ovat suuria verrattuna esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vastaaviin. Kun lastensuojelussa keskustellaan siitä, että työntekijällä voi olla korkeintaan 30 asiakasta, aikuissosiaalityön asiakasmäärät voivat kohota jopa yli 100 henkilöön työntekijää kohden. Tämä vaikuttaa merkittävästi tehtävän työn laatuun ja vaikuttavuuteen.

Sosiaalityön eri sektorit kilpailevat työntekijöistä keskenään. Jotta aikuissosiaalityö säilyttää tässä vetovoimaisuutensa, on kiinnitettävä huomiota niin työoloihin eli kohtuulliseen työmäärään, psykososiaaliseen kuormitukseen kuin myös palkkaukseen. Aikuissosiaalityön suuret asiakasmäärät ja liian pieni palkkataso suhteessa työn vaativuuteen vaikeuttavat työntekijöiden rekrytointia ja työssä pysymistä.

4 AIKUISSOSIAALITYÖN SISÄLTÖÄ

Kaikenlaisista elämäntilanteista on mahdollista päästä eteenpäin. Kun omat tiedot, taidot tai voimavarat eivät riitä, aikuissosiaalityö kulkee rinnalla ja antaa tukea arjessa pärjäämiseen. Tavoitteena on päästä hankalasta tilanteesta yli. Yhteistyössä asiakkaan, läheisten ja eri alojen ammattilaisten kanssa aikuissosiaalityö mahdollistaa omannäköisen elämän.

Aikuissosiaalityöllä vastataan seuraaviin ihmisten perustarpeisiin: asuminen, toimintakyky ja hyvinvointi, toimeentulo ja talous, ihmissuhteet sekä osallistuminen ja kuntoutuminen.

4.1 Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

Kun kunnallisen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 36§)

Sosiaalihuoltolain 36. § 1. momentin mukaan jokaisesta sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä tulee tehdä palvelutarpeen arviointi, mikäli sen tekemistä ei nähdä ilmeisen tarpeettomana. Palvelutarpeen arviointien tarkoituksena on selvittää, onko henkilöllä tuen tarvetta ja onko mahdollinen tarvittava tuki tilapäistä, toistuvaa vai pitkäaikaista. Niiden tulee sisältää yhteenveto asiakkaan tilanteesta ja tuen tarpeesta, sosiaalihuollon ammattihenkilöstön tekemät johtopäätökset asiakkuuden edellytyksistä, asiakkaan näkemys omasta tuen tarpeestaan sekä arvio mahdollisesta omatyöntekijän tarpeesta. (SHL 37 §)

Aikuissosiaalityössä palvelutarpeen arviointeja tekevät sekä sosiaalityöntekijät että sosiaaliohjaajat yhteistyössä asiakkaan kanssa. Palvelutarpeen arviointi tehdään uusille asiakkaille tai sellaisille vanhoille asiakkaille, joille sitä ei ole aikaisemmin tehty tai sen teosta on kulunut esimerkiksi yli vuosi. Palvelutarpeen arviointeja käytetään paitsi varsinaisen palvelutarpeen arviointiin, myös kuvaamaan tapahtunutta vuorovaikutustilannetta sekä välittämään tietoa asiakkaasta ja hänen elämäntilanteestaan myöhempää työskentelyä varten. Tavoitteena on löytää asiakkaiden voimavaroja ja muita tekijöitä, joita voidaan pitää asiakkaiden hyvinvointia edistävinä tai tukevinä tekijöinä.

Asiakas- ja palveluohjauksen kokonaisuuteen kuuluu palvelutarpeiden arviointi, asiakassuunnitelman valmistelu sekä palveluja koskevien päätösten tekeminen. Asiakassuunnitelma on osa asiakkaan palveluihin ohjaamista ja väline asiakkaan palvelukokonaisuuden hallinnalle ja koordinoinnille. Yhteisen asiakassuunnitelman tavoitteena on, että asiakas saa monipuolisen, itselleen parhaiten sopivan palvelukokonaisuuden useiden rinnakkaisten ja erillisten palvelujen sijaan. Palvelutarpeiden selvittämisen jälkeen suunnitellaan, millaisilla palveluilla tarpeisiin aiotaan vastata. Yhteinen asiakassuunnitelma kokoa asiakkaan tarpeita vastaavat palvelut kokonaisuudeksi ja tarvittavat ammattilaiset tiiviiksi verkostoksi asiakkaan ympärille.

Taulukkoon 3 on koottu kuutoskaupungeissa vuonna 2020 tehtyjen palvelutarpeen arvioiden ja asiakassuunnitelmien lukumäärät.

Taulukko 3. Aikuissosiaalityön palvelutarpeen arviot ja asiakassuunnitelmat (lkm) kuutoskaupungeissa vuonna 2020

Aikuissosiaalityön palvelutarpeen arviot	Helsinki ¹	Espoo ²	Vantaa	Turku	Tampere ³	Oulu	Kuusikko
Kaikki yhteensä	5 588	1 056	1 009	415	1 258	3 422	12 748
<i>Muutos (%) v. 2019-2020</i>	-21,6	-40,9	20,5	4,5	36,1	-3,4	-12,8
Aikuissosiaalityön asiakassuunnitelmat							
Kaikki yhteensä	774	827	1 746	1 093	634	1 687	6 761
<i>Muutos (%) v. 2019-2020</i>	-45,6	-42,0	-7,7	8,3	-80,3	-4,2	-36,9

¹Helsingissä palvelutarpeenarvioiden määrän muutosta selittää koronan lisäksi asiakasmääritelmän muutos. Osa edellisenä vuonna Kuusikko-raportoinnissa mukana olleista palveluista on poistettu asiakasmääritelmän muutoksen yhteydessä, jolloin niissä tehtyjä palvelutarpeenarvioita ei lasketa enää mukaan vuonna 2020.

²Espoossa asiakastietojärjestelmän vaihdos kesken vuotta 2020. Tilastointitavassa muutoksia uuden järjestelmän osalta.

³Tampereella tilastointitapaa on muutettu edellisvuodesta ja erityisesti asiakassuunnitelmien tilastoimisessa on havaittavissa puitteita, joka näkyy suurena prosentuaalisena muutoksena.

4.2 Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi

Jos terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikirjuri taikka sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoidon, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työ- ja elinkeinoviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen tai ulosottoviranomaisen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioidaisiin. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 35§)

Perustoimeentulotuen myöntämisen ja maksamisen siirryttyä kunnilta Kelalle vuonna 2017, on Kelalle jäänyt sama lakisääteinen velvollisuus ohjata asiakas sosiaalihuollon palveluihin, kuin ennen uudistustakin. Sosiaalihuollon tarve arvioidaan tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Asiakkaan tarve voi ilmetä esimerkiksi toimeentulotukihakemuksesta, asiointitilanteesta, asiakkaan yhteydenotoista, puhelinkeskustelusta tai viesteistä. Ilmeinen sosiaalihuollon tarpeeseen on voinut johtaa esimerkiksi jokin seuraavista: elämänhallinnan laaja-alaiset ongelmat, jotka vaikeuttavat arkea, vuokra- ja sähkövelka ja vuokratuottojen realisoitumiset, erilaiset riippuvuudet kuten päihde- tai peliongelmat, itsensä tai lähipiirin vahingoittamisen uhkailu, lähisuhdeväkivalta tai sen uhka. (Jokela et al, 2019)

Taulukkoon 4 on koottu Kelasta kuntiin lähetettyjen sosiaalityön tarpeen ilmoitusten lukumäärät perusteineen vuonna 2020. Kuutoskaupungeissa eniten ilmoituksia kuntiin lähetettiin elämänhallinnan, toimeentulon ja asumisen perusteilla. Kelasta kuntiin lähetetyt sosiaalityön tarpeen ilmoitusten määrä kasvoi kuutoskaupunkien osalta hieman (+1,8 %) edellisvuodesta. Helsinkiin lähetettyjen ilmoitusten määrä laski edellisvuodesta, Vantaalla ilmoitusten määrä pysyi edellisvuoden tasolla ja muiden kuutoskaupunkien osalta ilmoitusten määrä kasvoi.

Taulukko 4. Kelasta kuntiin lähetetyt sosiaalityön tarpeen ilmoitukset vuonna 2020

SOSIAALITYÖN TARPEEN ILMOITUKSET (sis. pakolaiset, turvapaikanhakijat ja paluumuuttajat)							
Sosiaalityön peruste	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Yhteensä	3 767	1 425	1 702	832	834	833	9 393
<i>muutos 2019-2020 (%)</i>	-11,1	10,1	0,1	54,9	11,9	16,2	1,8
Elämönhallinta	1 142	409	532	261	255	280	2 879
<i>muutos 2019-2020 (%)</i>	-24,8	-11,7	-6,5	39,6	18,1	6,5	-10,5
Toimeentulo	887	337	387	214	220	208	2 253
<i>muutos 2019-2020 (%)</i>	4,6	29,1	5,4	64,6	9,5	40,5	15,2
Asuminen	988	384	460	178	198	173	2 381
<i>muutos 2019-2020 (%)</i>	12,4	39,6	16,5	72,8	26,9	31,1	22,7
Terveys	324	121	127	62	84	67	785
<i>muutos 2019-2020 (%)</i>	-25,2	2,5	0,0	24,0	27,3	6,3	-8,4
Muu asia	148	41	39	31	21	34	314
Laki lastensuojelusta 25§	69	21	44	14	12	7	167
Lapsen tarpeet	59	19	16	7	alle 5	alle 5	..
Päihteiden käyttö ja riippuvuudet	36	44	46	27	14	13	180
Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 27§	alle 5	alle 5	0	alle 5	alle 5	alle 5	..
Koulunkäynti tai opiskelu	17	10	14	14	alle 5	0	..
Väkivalta	17	alle 5	alle 5	5	alle 5	alle 5	..
Ihmissuhteet	39	13	23	8	13	23	119
Työ tai vastaava toiminta	6	alle 5	alle 5	alle 5	0	alle 5	..
Oikeusturva	15	9	5	7	5	11	52
Laki kotoutumisen edistämisestä 87§	10	8	alle 5	0	alle 5	alle 5	..
Vapaa-ajan toiminta	7	alle 5	alle 5	alle 5	0	alle 5	..

4.3 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 17 §) mukaan *sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu:*

- 1) *sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen;*
- 2) *kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen;*
- 3) *valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämönhallintaan;*
- 4) *ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin;*
- 5) *muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet.*

Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä.

Taulukkoon 5 on koottu kuutoskaupungeissa vuonna 2020 tehtyjen sosiaalisen kuntoutuksen päätösten lukumäärät. Päätösmäärät vaihtelivat vuonna 2020 Helsingin 84 päätöksestä Vantaan 1 269 päätökseen.

Taulukko 5. Sosiaalisen kuntoutuksen päätösmäärät kuutoskaupungeissa vuonna 2020

Sosiaalisen kuntoutuksen päätökset	Helsinki ¹	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu
Kaikki yhteensä	84	260	1 269	..	902	815
<i>Muutos (%) v. 2019-2020</i>	..	24,4	54,6	..	38,3	54,9

¹ Sosiaalisesta kuntoutuksesta on alettu tehdä päätöksiä Helsingissä vasta vuonna 2020.

Helsinki

Tammikuussa 2020 käynnistettiin yhteistyökokeilu alueellisten (Länsi- ja Itä-Helsinki) aikuis-sosiaalityön tiimien ja Sosiaalisen kuntoutuksen (ent. Kuntoutusohjaus) tiimien välillä. Kokeilussa Sosiaalisen kuntoutuksen tiimin kuntoutusohjaajat antoivat sosiaalista kuntoutusta intensiivisenä yksilötyönä alueellisen aikuissosiaalityön asiakkaille. Tätä ennen kuntoutusohjaajien sosiaalisen kuntoutuksen työpanos yksilötyön osalta oli kohdentunut ainoastaan työtoiminnan (vammaisten henkilöiden työtoiminta ja työllistämistä tukeva toiminta ja kuntouttava työtoiminta) asiakkaille. Päätöksenteko sosiaalisesta kuntoutuksesta aikuissosiaalityön sosiaalipalveluna aloitettiin Helsingissä kokeilun myötä vuonna 2020, mikä selittää matalan päätösmäärän Helsingin osalta. Päätöksiä on tehty enimmäkseen kokeilussa, nyttemmin vakiintuneessa toiminnassa mukana olleille asiakkaille. Päätöksentekoa on ollut tarkoitus laajentaa muihin alueellisiin tiimeihin ja palveluihin Apotin käyttöönoton myötä. Apotin käyttöönotto on siirtynyt aikuissosiaalityön osalta kahdesti.

Pandemian aikana erilaiset ryhmätoiminnot on järjestetty verkkovälitteisesti. Huhtikuun 2020 alussa käynnistettiin sosiaalisen kuntoutuksen etäkahvila sekä etätyötoiminta yhteistyössä Stadin sotien työtoiminnan kanssa. Sosiaalisen kuntoutuksen etäkahvilaan on osallistunut parhaimmillaan n. 50 asiakasta / kerta. Myös yksilötapaamisia on toteutettu etänä sekä VideoVisit -soveluksen että puhelimen välityksellä. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaita on kuitenkin tavattu v. 2020 pandemiasta huolimatta koko ajan myös kasvotusten mm. Green Care -menetelmiä hyödyn-tämällä, kävelytapaamisilla asiakkaan omassa lähiympäristössä.

Aikuissosiaalityön sosiaalinen kuntoutus toteutetaan kaupungin omana palveluna. Aikuissosiaalityön lisäksi sosiaalista kuntoutusta toteutetaan mm. Psykiatria- ja päihdepalveluissa.

Espoo

Vuonna 2020 sosiaalista kuntoutusta toteutettiin Espoossa edelleen sekä yksilö- että ryhmätoimintana. Koronarajotukset vaikuttivat erityisesti ryhmien toimintaan, mutta ryhmätoiminta pystyttiin pitämään osittain käynnissä, kun ne toteutettiin etänä ja ulkoryhminä. Kaikkia ryhmiä pystytty etänä toteuttamaan, mutta uusiakin etäryhmiä käynnistettiin. Asiakkaiden kannalta etäryhmät ovat tavoittaneet uusia asiakkaita, mutta joillekin etäryhmät ovat olleet haastavia esimerkiksi tietoteknisen osaamisen puutteiden vuoksi. Yksilötyössä olevia asiakkaita tavattiin pääasiallisesti ulkona ja käytiin esimerkiksi samalla kävelyllä. Myös yksilötyössä etätapaamisia hyödynnettiin.

Vantaa

Vantaalla sosiaalisen kuntoutuksen palveluita ovat kotiin vietävä tuki, tuettu asuminen sekä päivä- ja työtoiminta. Osa sosiaalisen kuntoutuksen palveluista hoidetaan ostopalveluiden kautta, osa hoidetaan kaupungin omalla toiminnalla. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaaksi ohjaututaan erityisesti erikoissairaanhoidon ohjaamina. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaiden asiakkuusprosessit ovat pitkiä, joka osaltaan johtuu aikuisväestön mielenterveys- ja päihdeongelmien kasvusta. Koronaepidemian aikana osa kolmannen sektorin toiminnasta on ollut suljettuna ja perusterveydenhuollon jonot kasvaneet, jolloin tarve kunnan järjestämälle sosiaaliselle kuntoutukselle on kasvanut. Sosiaalista kuntoutusta on kuitenkin koko ajan pyritty järjestämään asiakkaan tilanne ja tarve huomioiden, tarvittaessa etäyhteyksin ja asiakkaan toivoessa aina kasvotusten. Ostopalveluna toteuttama päivä- ja työtoiminta oli jonkin aikaa tauolla, mutta kotiin vietävää tukea ja tuettua asumista on pystytty tarjoamaan koronaepidemiasta huolimatta. Sosiaalinen kuntoutus on näyttäytynyt monelle asiakkaalle pysyväisluontoisena tukimuotona, jolla osaltaan vastataan asiakkaiden yksinäisyyden tunteeseen.

Turku

Keväällä 2020 sosiaalisen ryhmätoiminta jouduttiin keskeyttämään pandemian vuoksi. Tuolloin kokeiltiin virtuaalista ryhmä Action Trac-alustalla. Haasteena oli se, että asiakkaalta puuttui välttämättömiä työskentelyvälineitä esim. älypuhelin. Syksyllä ryhmätoiminta käynnistettiin uudelleen.

Oulu

Oulun kaupungin asumispalveluissa järjestetään sosiaalista kuntoutusta SHL:n mukaisesti ohjaaja- ja avustajapalveluna sekä työ- ja päivätoimintapalveluina. Ohjaajapalveluissa tehdään yhteistyötä alueen järjestöjen, kolmannen sektorin sekä muiden toimijoiden kanssa. Sosiaalisen kuntoutuksen kasvua selittää erityisesti mielenterveys- ja päihdeasiakkaille myönnettävä ohjaajapalvelu. Oulussa on myönnetty avustajapalveluihin palveluseleitä vuotta 2019 enemmän.

5 ASUMISTA TUKEVAT PALVELUT

5.1 Asunnottomuus ja asumispalvelut

Asunnottomuus on erityisesti suurten kaupunkien ongelma. Vuonna 2020 kuutoskaupungeissa oli 2 985 yksin elävää asunnotonta, mikä on 69 prosenttia koko maan asunnottomista. Asunnottomia perheitä (sisältää perheet, joilla on alaikäisiä lapsia ja pariskunnat, joilla ei ole lapsia) oli kuutoskaupungeissa 171, mikä on 85 prosenttia koko maan asunnottomista perheistä.

Asunnottomiksi määritellään ihmiset, joilla ei ole omaa asuntoa (vuokra- tai omistusasuntoa) ja jotka elävät ulkona, porrashuoneissa, ns. ensisuojoissa; asuntoloissa tai majoitusliikkeissä; huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa; tai tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona asunnon puutteen vuoksi. (ARA 2021)

Vuonna 2020 yli kolmannes (38,0 %) Suomen asunnottomista oli Helsingissä ja yli puolet (53 %) oli pääkaupunkiseudulla. Helsingissä oli 2,8 asunnotonta tuhatta asukasta kohden. Seuraavaksi suurin asunnottomien määrä suhteutettuna väkilukuun oli Turussa (2,2), Espoossa (1,8) ja Tampereella (1,3).

Taulukossa 6 on tarkasteltu kuutoskaupunkien asunnottomia hieman tarkemmin. Enemmistö asunnottomista on miehiä. Naisten osuus yksinelävistä asunnottomista vaihteli Oulun 10,3 prosentista Vantaan 36,6 prosenttiin. Hieman alle viidennes kuutoskaupunkien asunnottomista oli alle 25-vuotiaita. Turussa nuorten osuus asunnottomista oli yli neljänneksen - kuutoskaupunkien suurin. Oulussa oli vain muutama maahanmuuttajataustainen asunnoton, mutta viidessä muussa kuutoskaupungissa oli yhteensä jopa 91 prosenttia koko maan maahanmuuttajataustaisista asunnottomista. Espoon yksinelävistä asunnottomista yli kolmannes (36,8 %) oli maahanmuuttajataustaisia.

Asunnottomien määrä Suomessa on viime vuosina ollut laskussa. Tätä selittää muun muassa kohtuuhintaisen asuntotuotannon tukeminen ja Asunto ensin -periaatteen soveltaminen. Asunto ensin -mallin mukaan ensimmäinen tukitoimi asunnottomalle on asunnon etsiminen ja vasta tämän jälkeen ryhdytään ratkomaan muita sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. (Ympäristöministeriö, 2019)

Taulukko 6. Asunnottomat kuutoskaupungeissa 15.11.2020

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	Suomi
Asunnottomia yhteensä (lkm)	1856	523	227	420	309	126	3 461	4 886
<i>Asunnottomia 1000 asukasta kohden</i>	<i>2,8</i>	<i>1,8</i>	<i>1,0</i>	<i>2,2</i>	<i>1,3</i>	<i>0,6</i>	<i>1,9</i>	<i>0,9</i>
Yksinelävät asunnottomat yhteensä (lkm)	1534	429	227	384	294	117	2 985	4 341
<i>muutos v. 2019-2020 (%)</i>	<i>-8,6</i>	<i>-6,1</i>	<i>-16,5</i>	<i>-11,3</i>	<i>-9,0</i>	<i>-7,9</i>	<i>-9,3</i>	<i>-5,6</i>
<i>joista naisia (%)</i>	<i>32,1</i>	<i>22,8</i>	<i>36,6</i>	<i>21,4</i>	<i>16,7</i>	<i>10,3</i>	<i>27,3</i>	<i>24,5</i>
<i>joista miehiä (%)</i>	<i>67,9</i>	<i>77,2</i>	<i>63,4</i>	<i>78,6</i>	<i>83,3</i>	<i>89,7</i>	<i>72,7</i>	<i>75,5</i>
<i>joista pitkäaikaisasunnottomia (%)</i>	<i>16,8</i>	<i>33,8</i>	<i>14,5</i>	<i>2,9</i>	<i>25,9</i>	<i>37,6</i>	<i>19,0</i>	<i>24,3</i>
<i>joista alle 25-vuotiaita (%)</i>	<i>15,6</i>	<i>21,7</i>	<i>20,3</i>	<i>27,9</i>	<i>22,4</i>	<i>24,8</i>	<i>19,4</i>	<i>19,7</i>
<i>joista maahanmuuttajataustaisia (%)</i>	<i>33,8</i>	<i>36,8</i>	<i>12,8</i>	<i>33,9</i>	<i>15,0</i>	<i>2,6</i>	<i>29,5</i>	<i>22,2</i>
Asunnottomat perheet ja pariskunnat (lkm)	122	27	0	13	7	2	171	201

¹Tiedonkeruu- ja tilastointitavat vaihtelevat kunnittain eivätkä luvut ole täysin vertailukelpoisia edellisiin vuosiin.

Lähde: ARA, Asunnottomat 2020 -selvitys (2/2021)

Seuraavaksi on kuvattu kuntakohtaisia asunnottomuushankkeita kuutoskaupungeissa:

Helsinki

Helsingin sosiaali- ja terveystoimialan asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveystoimien kehittämishankkeessa on kaksi kehittämisen linjaa. Hankkeen avulla vaikutetaan asunnottomuustyön eri vaiheisiin (PRE, Post ja IN). Asumisen tuen toimenpiteet liittyen jalkautuvan ja etsivään työhön kohdentuvat erityisen tuen tarpeessa oleviin nuoriin ja asumisneuvonnan toimenpiteet asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn. Hankkeen yhteiset tavoitteet ovat asunnottomuuden ehkäisy, asunnottomuuden keston lyhentäminen ja asumisen turvaaminen. Asumisneuvonnan toimenpiteissä konseptoidaan asumisneuvontaa yksityisille vuokranantajille sekä perustetaan matalan kynnyksen asumisen neuvontapiste. Hanke on integroitu terveys- ja hyvinvointikeskuksen ja Tulevaisuuden sote-keskuksen kehittämistyöhön, ja asumisneuvonnan toimenpiteet toteutetaan lean-prosessijohtamista hyödyntäen.

Espoo

Espoon talousneuvolan pilotointi toteutettiin osana valtakunnallista vuokra-asukkaiden talousneuvontatoiminta-kokeiluhanketta (ASTA) ajalla 1.11.2019 – 31.12.2020. Hanke kohdentui vuokravälkeiden asiakkaiden ohjaukseen ja neuvontaan. Sen tavoitteena oli lisätä asiakkaiden taloushallinnan taitoja sekä vähentää vuokravälkeiden uusiutumista. Hankkeessa työskenteli yksi hanketyöntekijä yhteistyössä verkostojen (aikuissosiaalityö, Länsi-Uudenmaan talous- ja velkaneuvonta, Länsi-Uudenmaan ulosottovirasto) kanssa. Asiakastyötä tehtiin yhdessä alueellisen aikuissosiaalityön sosiaaliohjaajien kanssa.

Vantaa

Vantaalla tehdään pitkäjännitteisesti työtä asunnottomuuden poistamiseksi. Vantaa sai vuonna 2020 STM:n rahoituspäätöksen asunnottomuuden ehkäisyhankkeelle. Siinä luodaan liikkuvan työn malli sekä yhteistyön tekemisen malli sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille.

Turku

Turussa on asunnottomia asukasluvuun suhteutettuna valtakunnallisesti toiseksi eniten. Vuokra-asuntotuotantotilanne on tällä hetkellä riittämätön tarpeeseen nähden. Kaupungin omien vuokra-asuntojen määrä on rajallinen eikä olla käytetty yksityistä vuokra-asuntomarkkinaa laajamittaisesti hyväksi.

Asumis- ja päihdeyksikön toiminnan kehittämiseksi on suunnitelmissa toteuttaa monipalvelukeskus, joka valmistuu 2023. Sen yhteydessä tulevat toimimaan hätämajoitus, asumiskokeilu, asumispäivystys ja tuetun asumisen yksiköt.

Tampere

Tampere on mukana STM:n rahoittamassa asunnottomuushankkeessa. Tampereella pitkäaikaisen asunnottomien prosentuaalinen nousu johtuu tilastointitavan muutoksesta.

Oulu

ASTE – Asunnottomien sosiaali- ja terveystoimien kehittämishanke vuosille 2020-2021 alkoi loppuvuodesta 2020 henkilöstörekrytoinneilla ja muilla valmistelutöillä. Varsinaisesti hanke käynnistyi vuoden 2021 alussa. Hankkeen aikana jatkokehitetään matalan kynnyksen kohtaamispaikkatoimintaa (Huilia) vastaamaan paremmin kohderyhmän tarpeita. Huilin kautta tavoitettuja asiakkaita sekä Kenttätien palvelukeskuksessa tilapäisesti majoitettavia suomenkielestä huumeita

käyttäviä henkilöitä asutetaan normaaliin vuokra-asuntokantaan, asumispalveluihin ja välivuokrattuihin asuntoihin tiiviin moniammatillisen asumisen tuen avulla. Tehdään selkeä toimintamalli eri yhteistyötahojen kanssa. Hankkeen aikana kehitetään kohderyhmän tavoitettavia toimintatapoja yhdessä asiakkaiden kanssa sekä ohjataan asiakkaat perustason sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä mielenterveys- ja päihdepalveluihin. Edistetään asunnottomien sosiaalista osallisuutta ja otetaan mukaan kokemusasiantuntijat.

Asunnottomuuden riskiä kasvattavat muun muassa köyhyys ja pienituloisuus tai muut taloudelliset ongelmat, työttömyys, henkilön terveyteen liittyvät tekijät, erityisesti päihde- ja mielenterveysongelmat sekä maahanmuuttotausta. Myös ihmissuhteisiin liittyvät kriisit elämässä kasvattavat riskiä asunnon menettämiseen. Lastensuojelutaustalla on huomattu myös olevan yhteys elämänhallinnan puutteisiin sekä riskiin syrjäytyä ja ajautua asunnottomuuteen. (Valtioneuvosto 2019)

Asumiseen liittyvä tuki ja neuvonta kuuluvat sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Tuki on järjestetty eri tavoin eri kunnissa. Asumisen tuen palveluja kuutoskaupungeissa ovat muun muassa asumisneuvonta, asunnottomien arviointi- ja sijoitustoiminta, tukiasuminen, tuettu asuminen, päihde- ja mielenterveysasiakkaiden asumispalvelut, päihdehuollon asumispalvelut sekä perhehoito.

Lisäksi kaikissa kunnissa järjestetään tilapäis- ja kriisimajoitusta. Tilapäismajoitus on tarkoitettu tilapäiseksi ratkaisuksi ja tavoitteena on löytää yhteistyössä asiakkaan kanssa pysyvä asuin- tai hoitomuoto. Kriisimajoitus on sosiaalihuoltolain edellyttämä viimesijainen asumisratkaisu vakavia ongelmia aiheuttavissa akuuteissa asunnottomuustilanteissa.

Taulukkoon 7 on kerätty vuoden 2020 aikana kuutoskaupunkien tilapäismajoituksessa majoittuneiden henkilöiden lukumäärät. Majoittuneiden lukumäärät vaihtelivat Oulun 185 henkilöstä Helsingin 1 401 henkilöön. Tilapäismajoituksessa majoittuneiden määrä kasvoi edellisvuodesta Tampereä ja Oulua lukuun ottamatta kaikissa kuutoskaupungeissa.

Taulukko 7. Tilapäismajoituksessa majoittuneet kuutoskaupungeissa vuonna 2020

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Tilapäismajoituksessa majoittuneet yhteensä	1 401	355	333	382	300	185	2 771
Muutos (%) v. 2019-2020	2,1	8,6	28,1	17,5	-1,3	0,0	7,1

Helsinki

Helsingin vuoden 2020 tilapäisen majoituksen luvut pitävät sisällään henkilöt, joille on tehty päätös tilapäisen asumisen palvelusta sekä Hietanimenkadun palvelukeskuksen hätämajoitetut.

Espoo

Tilapäismajoitusluku pitää sisällään aikuisten sosiaalipalveluissa tehdyt päätökset tilapäisestä majoituksesta. Määrään sisältyy niin kriisi- ja hätämajoitusyksikkö Viisikkoon kuin ulkopuolisen palveluntuottajan tilapäismajoitukseen tehdyt päätökset.

Vantaa

Vantaalla tilapäisasumisella tarkoitetaan henkilöitä, jotka asuvat joko Koisorannan palvelukeskuksen asumispäivystyksessä tai kilpailutetussa asumismuodossa ilman vuokrasopimuksesta.

Turku

Turussa tilapäisasuminen on järjestetty päihdehuollon palveluna. Syksystä 2020 on koronavarautumisen takia ostettu tilapäismajoitusta myös yksityiseltä palveluntuottajalta, mutta käyttö on vähäistä. Yleinen asunto-ongelman kasvu selittää myös omalta osaltaan lisääntynyttä tilapäismajoituksen käyttöä.

Tampere

Eri asiakkaiden määrä, jotka ovat majoittuneet vuoden aikana Tampereen asumispäivystyksessä.

Oulu

Oulussa oli vuonna 2020 asunnottomana 117 henkilöä, joista Kenttätien palvelukeskuksessa oli vuoden aikana asioinut 52 henkilöä. Asunnottomia, jotka eivät olleet palveluiden piirissä oli 65 ja heistä alle 25-vuotiaita oli 25 henkilöä. Kenttätien palvelukeskuksessa on asioinut vuoden 2020 aikana 185 eri asiakasta. Kenttätien palvelukeskuksessa järjestetään päihdeasiakkaalle tai muulle asunnottomalle asiakkaalle inhimillinen perusasuminen, kuntoutetaan häntä ja luodaan edellytykset normaaliin elämään ja asumiseen.

5.2 Asumisen menot ja kustannukset

Taulukoon 8 on koottu kuutoskaupunkien vuokravakuuspäätösten lukumäärät vuonna 2020.

Vuokravakuuksien myöntäminen kuuluu pääosin Kelalle, mutta tietyissä tilanteissa myös kunta voi myöntää niitä erityisin perustein.

Taulukko 8. Vuokravakuudet kuutoskaupungeissa (päätösmäärät) vuonna 2020

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu
Päätökset yhteensä	2 370	171	0	114	291	216
<i>Muutos (%) v. 2019-2020</i>	-1,8	-1,2	..	-0,9	68,2	-9,6

.. Tietoa ei ole saatavissa.

5.3 Asumisneuvonta

Sanna Marinin hallitusohjelmassa (10.12.2019) linjataan, että asunnottomuus pyritään vaalikauden aikana puolittamaan ja kahdessa vaalikaudessa eli vuoteen 2027 mennessä poistamaan. Toimivaksi todetusta Asunto ensin -periaatteesta pidetään kiinni. Erityisesti huomiota kiinnitetään asumisneuvonnan saatavuuden parantamiseen sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn, painopistealueena ovat nuoret ja maahanmuuttajat. Asumisneuvonnan saatavuuden parantamiseksi asumisneuvonnasta tehdään lakisäätöistä ja osoitetaan siihen riittävät resurssit. Riittävä asumisneuvonta turvataan yhdessä kuntien kanssa ja neuvontaa on oltava tarjolla asumismuodosta riippumatta. (Valtioneuvosto 2019)

Asumisneuvonnan tavoitteena on ennaltaehkäistä ja ratkaista erilaisia asumiseen liittyviä ongelmia, jotka koskevat erimerkiksi vuokranmaksua ja häätöuhkia, asunnon huonoa hoitoa sekä häi-

riökäyttäytymistä ja asukkaiden välisiä konfliktitilanteita. Asumisneuvonnan sisältö ja toteutus-tapa vaihtelevat kunnittain. Tärkein työmenetelmä on palveluohjaus esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen piiriin. Asumisneuvontaa järjestävät pääasiassa kiinteistöyhtiöt, valtakunnalliset vuokrataloyhtiöt, sosiaalitoimi ja kolmas sektori (ARA 2019).

Asumisneuvonnan palveluita käyttävät asiakkaat ovat usein pienituloisia, ylivelkaantuneita, sosiaalisista ja terveydellisistä ongelmista kärsiviä nuoria, lapsiperheitä, työkäisiä ja vanhuksia. Heillä saattaa olla taustallaan syvempiä elämänhallinnan ongelmia, jotka voivat pahimmillaan joh-taa asunnottomuuteen.

Taulukkoon 9 on koottu kunnan asumisneuvojien lukumäärät kuutoskaupungeissa vuonna 2020. Lukumäärät vaihtelevat Vantaan 4 asumisneuvojasta Helsingin 17 asumisneuvojaan. Oulun kau-pungissa asumisneuvonta on integroitu muuhun alueelliseen sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen.

Taulukko 9. Asumisneuvojien (henkilöt, joiden palkkaukseen kunta osallistuu) lukumäärät kuutos-kaupungeissa vuonna 2020

Asumisneuvojat vuonna 2020	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu
Asumisneuvojien ¹ lukumäärä	17	7	4	5	3	0

¹ Henkilöt, joiden palkkaukseen kunta osallistuu.

6 KORONAPANDEMIAN VAIKUTUKSET AIKUISSOSIAALITYÖHÖN

Aikuissosiaalityön palvelut ovat olleet kuutoskaupungeissa avoinna poikkeusoloista huolimatta. Palveluja on järjestetty hybridimallin mukaisesti - kasvokkain työskentelyn lisäksi mahdollisuuksien mukaan etäpalveluna eli puhelimitse tai videovastaanotolla. Huomattavalle osalle asiakkaita on tarjottu lähivastaanottoa ottaen huomioon riittävät varotoimenpiteet. Kohtaavaa asiakastyötä on myös kehitetty - asiakkaita on tavattu ulkotiloissa, käyty yhdessä kävelyllä tms.

Osa asiakkaista, joita aiemmin oli vaikea saada tapaamiseen varatulle ajalle toimistoon, tavoitettiin vuoden 2020 aikana paremmin digitaalisilla palveluilla. Myös asiakkailta saatiin positiivista palautetta uudenlaisesta palvelusta ja siitä, että heitä kontaktoitiin puhelimitse aktiivisesti pandemian aikana. Näille asiakkaille sosiaalityön välittäminen heidän hyvinvoinnistaan näyttäytyi jopa selkeämminkin kuin aiemmin ennen pandemiaa.

Etenkin kevään 2020 poikkeusolojen aikaan useat asiakkaat halusivat itse perua tapaamisaikoja tai asioida etänä. Voimakas siirtyminen etävastaanottoihin syntyi siis osittain asiakkaiden halusta, vaikka useissa tilanteissa ammattilaisen arvion mukaan tapaaminen olisikin poikkeusoloista huolimatta ollut syytä tehdä lähivastaanotolla etäyhteyden sijasta.

Kirjastojen ja muiden yleisten tilojen sulkeminen tai aukiolon rajaaminen toi esiin sen, kuinka paljon asiakkaat tarvitsevat tiloissa olevia laitteita ja apua niiden käyttöön. Vaikka aikuissosiaalityössä on saatu myös positiivista näyttöä asiakkaiden digitaatioista, asiakaskunnassa on huomiotava se asiakasryhmä, jolla ei ole digitaatioita, ei ole varaa välineiden hankintaan, eivätkä ole digitaalisten palveluiden saavutettavissa. Monikanavaisten asiointimahdollisuuksien turvaaminen asiakkaille täytyy taata.

Henkilöstö on kuutoskaupungeissa tehnyt maaliskuusta 2020 eteenpäin mahdollisuuksien mukaan etätöitä ja mm. sisäiset kokoukset on järjestetty etänä. Siirtyminen sisäiseen etätyöskentelyyn sujui hyvin ja osa käytännöistä tulee jatkumaan varmasti tulevaisuudessakin.

Sosiaalineuvonnan ja ohjauksen tarve on kasvanut keväästä 2020 lähtien merkittävästi. Neuvonnan tarve korostui vuoden 2020 aikana, kun muut tahot (mm. Kela ja päihde- ja psykiatrian palveluiden päivätoiminta) sulkivat ovensa koronatilanteen vuoksi. Tähän on kuutoskaupungeissa vastattu lisäämällä palveluohjausta. Sosiaalineuvonnan puhelinpalveluaikaa on lisätty ja neuvontapalveluissa vahvistettiin keväällä ja kesällä myös puhelinsoittoihin vastaanottavien ammattilaisten määrää.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen hakemusten määrät eivät merkittävästi lisääntyneet kunnissa. Kela luopui tilapäisesti toimeentulotuen perusosan alentamisesta, toimeentulotuen käsittelyaika pysyi kohtuullisena, ja esimerkiksi luotonantajilta (pankeilta) myönnettiin joustoja suunnitelmiin.

Aikuissosiaalityö on ollut mukana järjestämässä erinäisiä tukipalveluita korona-aikana, mm. Helsingissä valmisruokakassi -palvelu, hävikkiin perustuvaa ruoka-apupalvelu, Espoossa karanteeniruokapalvelu ja ruoka-avun puhelinpalvelu, Vantaalla erityistilanteiden ruokatuki ja Oulussa Oulu-apu -palvelu.

Helsinki

Helsingissä otettiin koronapandemian takia käyttöön toimialan valmiussuunnitelman toimenpiteitä. Aikuissosiaalityön tärkeäksi tehtäväksi muodostui sosiaalihuollon koronapäivystyksen järjestäminen: terveydenhuolto ohjaa apua tarvitsevat aikuissosiaalityön koronapäivystäjälle, josta järjestetään tarvittaessa karanteenimajoitusta, ruokahuoltoa, toimiva puhelinyhteys ja muuta tukea ja apua käytännön ongelmiin. Aikuissosiaalityö on ollut mukana organisoimassa hävikkiruuan jakelua, satamien sosiaalihuollon neuvontaa, vähävaraisten maskijakelua sekä digineuvontaa.

Koronapandemia on tuonut esiin erityisesti asunnottomien, paperittomien ja liikkuvan väestön sekä nuorten palvelutarpeita, joita vastaamaan on tarvittu aikuissosiaalityön palveluja. Ohjauksen ja neuvonnan tarve kasvaa poikkeusaikoina, joten sosiaalineuvonnan puhelin- ja chat-palveluja on lisätty. Koronan aikana aloitettiin myös nuorille suunnattu chat, jota on toteutettu yhdessä terveydenhuollon kanssa. Lähityön tarve on tullut näkyväksi aikuissosiaalityössä koronan aikana, kun muut palvelut ovat vähentäneet kohtaavaa työtä. Aikuissosiaalityön paikka on löytynyt hyvin kriisiaikana, jolloin ihmisten perustarpeista huolehtiminen ja moninainen tuen tarve ovat korostuneet.

Espoo

Espoon aikuissosiaalityössä siirryttiin maaliskuun toisella viikolla etätöihin nopeasti ja joustavasti. Tämän jälkeen työntekijät olivat suurelta osin etätöissä, ja toimistolla oli ainoastaan minimimiehitys. Asiakaspalvelu tapahtui kevään aikana pääasiallisesti etänä, mutta samalla turvattiin kuitenkin fyysisen asioinnin mahdollisuus.

Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmät siirtyivät etänä toteutettaviksi. Ruoka-apu organisoitui uudella tavalla, ja siihen tarkoitukseen perustettiin erillinen neuvontanumero, jonka puhelusta vastasivat sosiaalisesta kuntoutuksesta neljä sosiaaliohjaajaa. Kaupungin rooli ruoka-avun koordinoijana vahvistui, erityisesti riskiryhmäläisten osalta, Vähävaraisten maskijakelu toteutettiin aikuisten sosiaalipalveluiden ja järjestöjen kanssa yhteistyössä (jatkuu edelleen). Asiantuntijat osallistuivat vieraskielisten koronainfon suunnitteluun ja käynnistämiseen. Sosiaali- ja terveystoimialan valmiusryhmä seurasi palveluiden saatavuutta kevään ja kesän aikana, ja seuraa edelleen. Toimeentulotukea erillisellä korohankenumeraalla myönnettiin vuoden 2020 loppuun mennessä noin 38 000 euroa (mm. koronamajoitus, vuokraveloja ja maksusitoumuksia elintarvikkeisiin).

Asunnottomien asiakkaiden osalta tapahtui muutoksia palveluihin hakeutumisessa. Keväällä asunnottomia ei palveluissa näkynyt, kun taas keväällä ja syksyllä tilapäisen majoituksen tarve kasvoi.

Vantaa

Koronaepidemian alussa omatyöntekijät soittivat asiakkailleen antaen psykososiaalista tukea sekä ohjeita koronaan liittyen. Vähävaraisille järjestettiin maskien jakoa. Uusien asiakkaiden kohdalla työskentely painottui koronakaranteenissa olevien asiakkaiden tilapäismajoittamiseen sekä ruokapakettien myöntämiseen ja muihin käytännön järjestelyihin. Erityisesti Helsinki-Vantaan lentokentälle saapuneiden turistien tilapäismajoittaminen koronakaranteenin ajaksi kuormitti uusien asiakkaiden palvelua. Kokonaisuutena katsoen aikuissosiaalityön palvelut kyettiin järjestämään vuonna 2020 koronaepidemiasta huolimatta hyvin. Etätöihin siirryttiin niissä tehtävissä, missä se mahdollistui. Etätöiden lähtökohtana asiakastyössä oli asiakkaan mahdollisuus valita etä- tai lähikontaktin välillä. Virtuaaliyhteydet todettiin toimivaksi tavaksi tehdä sosiaalityötä, tulkan

kautta puhelut onnistuivat myös omalla äidinkielellä. Kolmannen sektorin palveluiden sulkeminen näkyi sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaiden määrän kasvuna, kun tukea tarvittiin mutta aiempi palvelu oli suljettu.

Keväällä 2020 sosiaalitoimeen siirrettiin perustetun resurssikeskuksen toimesta resursseja päivähoidosta ja joistain muista tahoista. Nämä täydensivät omia palveluja eivätkä toimineet itsenäisesti. Taloudelliset ongelmat: ruoka-avun tarve, asumiskulut (vuokrien rästiintyminen, sähkölaskuihin tarvittava tuki) lisääntyivät. Toimeentulotuen piiriin tuli paljon uusia asiakkaita koska työttömien määrä kasvoi. Määrällisesti toimeentulotuen hakemukset eivät lisääntyneet kevään tai kesän aikana, koska harrastukset ja matkaliput jäivät haettavista pois koronarajoitusten vuoksi. Keväällä lanseerattiin erityistilanteiden ruokatuki poikkeustilanteen hoitamisen tueksi.

Neuvonnan ja ohjauksen tarve kasvoi keväästä lukien merkittävästi. Tämän järjestämiseksi palveluohjausta lisättiin. Yhteydenotot sosiaalihuoltoon lisääntyivät, mikä johtui myös siitä, että terveydenhuoltoon ei koronaepidemian aikana päässyt välttämättä puhelimitse läpi. Oli nähtävissä mielenterveysongelmien syvenemistä tai niiden kehittymistä monilla asiakkailla. Vuorovaikutustilanteiden kärjistyminen, hermostumiset ja aggressiivisuus lisääntyivät koronatilanteen jatkuessa. Asumiseen liittyen haasteita nähtiin enenevässä määrin niiden kohdalla, joilla koti ei ole turvallinen paikka. Kaikilla ei myöskään ole kotia ja kynnys avun hakemiseen voi olla korkea eri syistä johtuen.

Turku

Keväällä 2020 Turussa kokeiltiin etäryhmää aikuissosiaalityössä, Action Track-alustalla. Tämän haasteeksi muodostui se, että harvalla asiakkaalla oli älypuhelin käytössä. Yhteistyössä Marttojen kanssa on järjestetty kaksi ruuanvalmistukseen perehtynyttä sosiaalisen kuntoutuksen ryhmää etänä. Kuntouttava työtoiminta oli katkolla keväällä 2020 mutta alkoi uudestaan eri muodoissa syksyllä 2020.

Vuorovaikutuksellinen sosiaalityö vähentyi vuoden 2020 aikana, kun yhteistyökumppanit siirtyivät etätöihin. Aikuissosiaalityö on viimesijaisena kontaktina usein ainoa taho, joka tapaa asiakkaita lähikontaktissa.

Tampere

Tampereella puheluiden määrä neuvontalinjoilla nousi poikkeusolojen aikana vajaa 10 %. Sosiaalipalveluiden neuvonnassa kävi paikan päällä asioimassa 30 % vähemmän asiakkaista verrattuna vuoden 2019 kevääseen. Syksyn aikana tilanne tasaantunut.

Aikuissosiaalityön koordinoi keväällä moniammatillisesti hoidetun kouluruokajakelun ja syksyllä koordinoi kasvomaskien jakelua yhteistyössä hoitotarvikejakelun kanssa.

Oulu

Oulun kaupunki yhteistyössä seurakuntayhtymän, asukastupaverkoston, järjestöjen ja yritysten kanssa aloitti vuoden 2020 poikkeusolojen aikana Oulu-avun. Oulu-apu oli matalan kynnyksen apua, jolla pyrittiin turvaamaan oululaisten arjen apu koronasta johtuvan poikkeustilanteen vuoksi. Palvelu käynnistyi yli 70-vuotiaiden oululaisten (pois lukien tehostetussa palveluasumisessa tai laitoshoidossa olevat) tilanteen kartoittamisella puhelimitse. Oulu-avussa oli tarjolla ohjausta, neuvontaa ja keskusteluapua, asiointiapua ikäihmisille, riskiryhmille ja karanteenissa oleville sekä ruoka-apua kaikenikäisille sitä tarvitseville. Oulu-apu päättyi 31.7.2020.

Oulun kaupungin verkkosivulla Korona-kohdassa on kuvattu terveydenhuollon palveluiden lisäksi sosiaalipalvelut, palveluihin pääsy ja yhteystiedot.

Oulussa koronapandemian aikana aloitettiin vähävaraisten maskien jako ja sitä jatketaan edelleen.

Asunnottomien ja asunnottomien palveluiden järjestämisen näkökulmasta ei vuonna 2020 ollut negatiivisia muutoksia. Positiivisena muutoksena oli, että asiakkaat saivat aiempaa paremmin asuntoja. Tämä selittyi sillä, että muutoin muuttoliikenne oli vähäisempää kuntien välillä ja opiskelijat irtisanoivat kohtuuhintaisia pieniä asuntoja, joten aikuissosiaalityön asiakkaille niitä oli enemmän tarjolla.

7 AIKUISSOSIAALITYÖN KYSELYN TULOKSIA

Kuutoskaupungeissa toteutettiin ensimmäistä kertaa Kuusikon yhteinen kysely koskien aikuis-sosiaalityön asiakkaita. Tietoa kerättiin ajalla 11.1. - 12.2.2021. Kyselyn vastaukset ovat työnteki-jän näkemys asiakkaiden tilanteesta ja tarpeista. Kyselyä ei ole täytetty yhdessä asiakkaiden kanssa. Kyselyn tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuvaa kunkin kaupungin aikuissosiaalityön asiakaskunnasta sekä kerätä tietoa kuutoskaupunkien tasolla aikuissosiaalityön asiakkuuksista valtakunnalliseen käyttöön.

Kohderyhmä - Kyselyyn on vastattu seuraavien asiakkaiden osalta:

- **Aktiivisessa asiakkuudessa olevat 17-64-vuotiaat aikuissosiaalityön asiakkaat**
- **Asiakkaat, joilla on omatyöntekijä nimettynä ja palvelutarpeenarviointi teh-tynä tai palvelutarpeen arviointi tekeillä ja omatyöntekijä nimetään**
- Kyselyä ei ole täytetty asiakkaista, joita tavataan kertaluonteisesti
- Aikuisten kanssa tehtävä sosiaalityö ja sosiaaliohjaus
- Työtä tehdään shl 15 ja 16 §:n mukaan pääosin

Mukaan ei ole laskettu jälkihuollossa tehtävää työtä, TYP-työtä, asumispalvelujen työtä, kotoutu-mislain mukaista sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta, asumisneuvontaa, sosiaalista luototusta, psyki-atriaa ja päihdepalveluissa tehtävää sosiaalityötä, jalkautuvaa työtä eikä sosiaalineuvontaa.

Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 5 059 kuutoskaupunkien asiakkaasta. Kyselyyn valittujen asi-akkaiden määrässä oli iso vaihtelu kaupunkien välillä.

Tiedot on kerätty eri kunnissa seuraavasti:

Helsingissä työntekijöitä ohjeistettiin täyttämään lomake kahden viikon ajalta jokaisesta tapaa-mastaan asiakkaasta, joiden omatyöntekijänä ko. työntekijä toimi, kuitenkin niin että jokaisesta asiakkaasta täytettiin vain yksi lomake. Viikot sai valita vapaasti tiedonkeruuajalta. Helsingissä tiedonkeruuseen vaikutti samanaikaisesti meneillään olleet uuden asiakastietojärjestelmän käyt-töönottoon liittyvät koulutukset ja muu valmistautuminen.

Helsingin aikuissosiaalityössä sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät tapasivat ajalla 11.1. - 12.2.2021 kaikkiaan 2044 asiakasta, joista 803 oli alle 30-vuotiaita ja 1241 30 vuotta täyttäneitä. Lomake on täytetty 874 asiakkaan osalta, mikä on 43 prosenttia tavattujen asiakkaiden kokonais-määrästä.

Espoossa vastaukset kerättiin ajalla 1. - 12.2.2021 tavattujen tai kontaktoitujen (asiakastapaa-mista vastaava kontakti, puhelinneuvottelu tai etätapaaminen) asiakkaiden osalta työntekijäkoh-taisesti. Tilastoituja asiakaskontakteja (poislukien asiakaspuhelut, joita oli 861) tiedonkeruuai-kana oli yhteensä 566. Lomake täytettiin 201 asiakkaasta, mikä on 35 prosenttia asiakaskontak-teista kyseisenä aikana.

Vantaalla aikuissosiaalityön työntekijät täyttivät kyselyn pyydettyinä ajankohtana kaikista niistä asiakkaista, joille toimivat omatyöntekijöinä.

Turun aikuissosiaalityössä kyselylomake täytettiin ajalla 11.1. – 12.2.2021 sosiaaliohjaajien tai sosiaalityöntekijän tapaamista asiakkaita. Lomakkeita täytettiin 342 asiakkaan osalta, joka on noin 64 prosenttia tavatuista ko. aikana tavatuista asiakkaista.

Tampereella omatyöntekijät aikuissosiaalityön aikuisten-, nuorten- ja lapsiperheiden aikuissosiaalityön tiimistä kävivät asiakkaansa läpi. Asiakkuudessa olevia oli tammikuussa 2021 yhteensä 2196 henkilöä ja tiedot täytettiin 1743 asiakkaan osalta, mikä on 79 % asiakkaista.

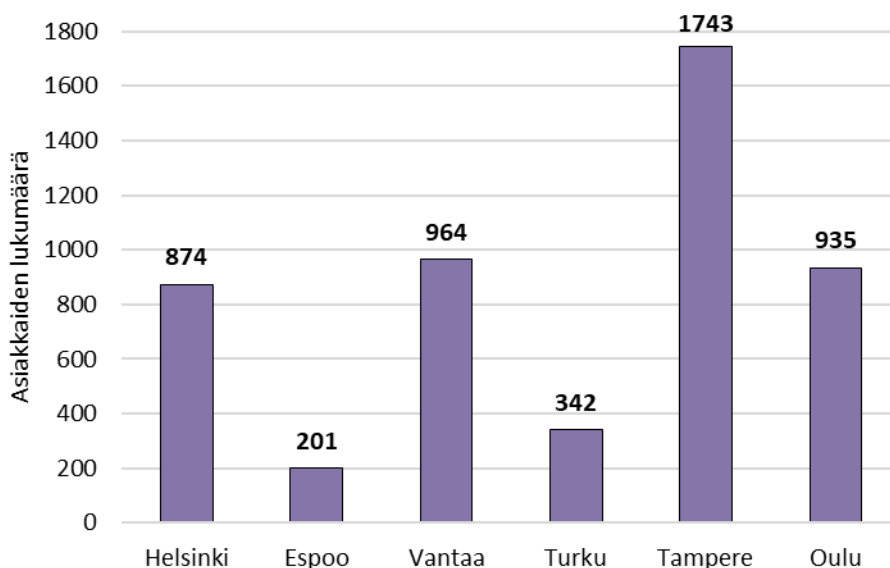
Oulussa ohjeistus oli, että työntekijät täyttävät kyselylomakkeen kaikista asiakkuudessa olevista asiakkaista. Asiakkuudessa olevia oli tammikuussa 2021 yhteensä 1 751 henkilöä ja tiedot täytettiin 935 asiakkaan osalta, mikä on 53 prosenttia asiakkaista.

Edellä kuvatut erot kyselyn toteutuksessa eri kaupunkien välillä ovat voineet vaikuttaa asiakkaiden erilaiseen valikoitumiseen, mikä puolestaan heijastuu tuloksiin. Kuntakohtaiset erot vastausmäärissä sekä asiakkaiden erilainen valikoituminen vaikuttavat siihen, kuinka kattavasti kyselyn tulokset kunkin kuutoskaupungin asiakaskuntaa kuvaavat.

Kaupunkien välisiä eroja tulkittaessa on syytä huomioida otoksen osittainen valikoituneisuus osassa kaupunkeja sekä kyselyyn vastanneiden asiakkaiden väestöryhmittäiset eroavaisuudet kaupunkien välillä. Lisäksi osassa kysymyksiä ”ei tietoa”-vastausten osuus oli suuri, millä voi olla vaikutusta tuloksiin. Nämä vastaukset ovat poistettu joidenkin kysymysten tuloksista. Näin on saatu esille niiden asiakkaiden jakautuminen, joiden osalta tieto on olemassa. Kyselyn tulokset kuvaavat asiakaskuntaa ja ilmiötä, mutta niistä ei voida tehdä johtopäätöksiä koko asiakaskunnasta (paitsi korkeintaan Tampereella korkean vastausprosentin johdosta).

Kuviossa 1 on esitetty kyselyyn valikoituneiden asiakkaiden määrät kaupungeittain. Tampereella asiakkaiden määrä on selvästi korkein ja Espoossa ja Turussa alhaisin. Helsingin, Vantaan ja Oulun vastaajamäärät ovat suhteellisen lähellä toisiaan.

Kuvio 3. Kyselyn vastausmäärät kaupungeittain (n)

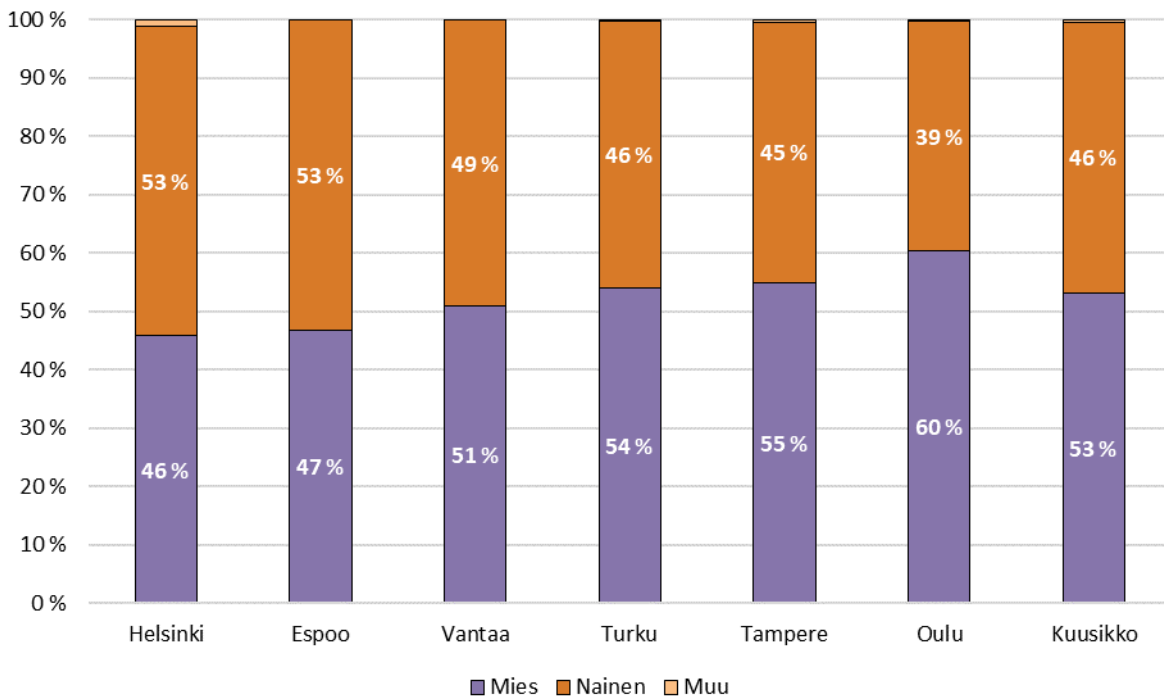

7.1 Asiakkaiden sosiodemografinen tausta

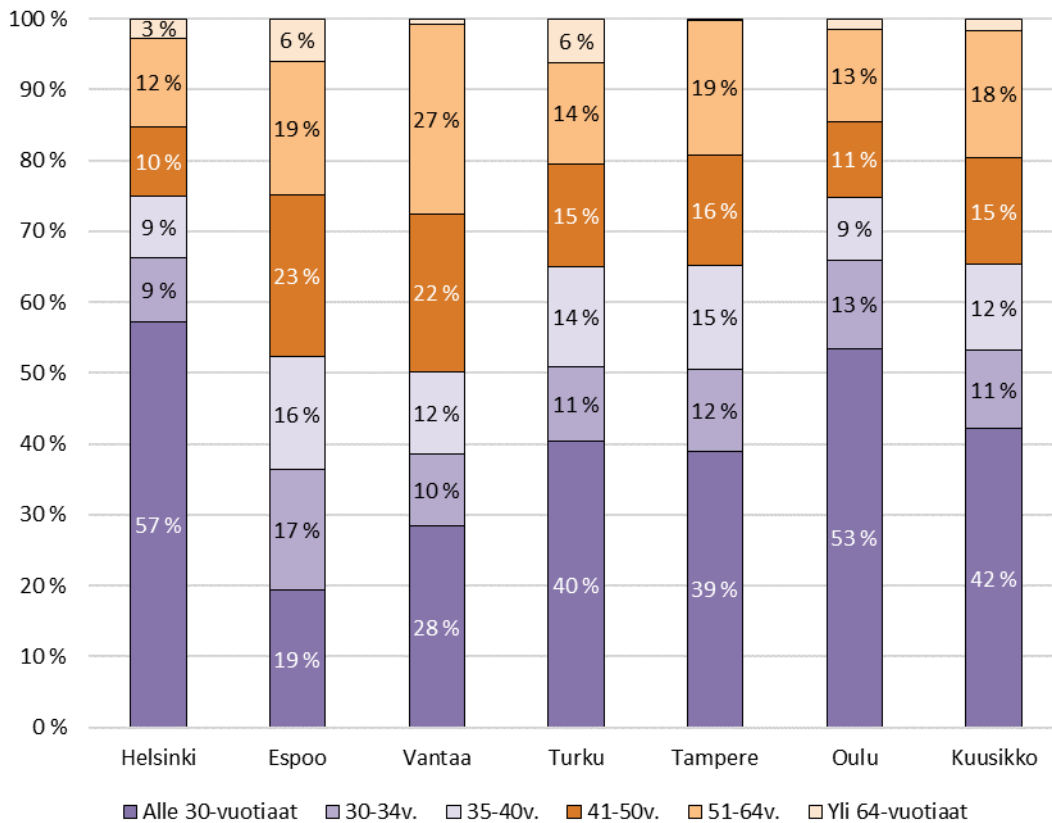
Kyselyyn valikoituneiden asiakkaiden yhteenlaskettu keskimääräinen sukupuolijakauma kuutoskaupungeissa oli suhteellisen tasainen. Oulussa, Tampereella ja Turussa miesten määrä oli hie- man naisia suurempi (Kuvio 4).

Kyselyn nuorin asiakasprofiili oli Helsingissä ja Oulussa, missä yli puolet asiakkaista oli alle 30- vuotiaita. Espoossa ja Vantaalla noin puolet asiakkaista oli yli 40-vuotiaita. Asiakkaiden tarkem- mat ikäryhmittäiset osuudet on esitetty kuviossa 5.

Kuvio 4. Asiakkaiden sukupuolijakauma (%)

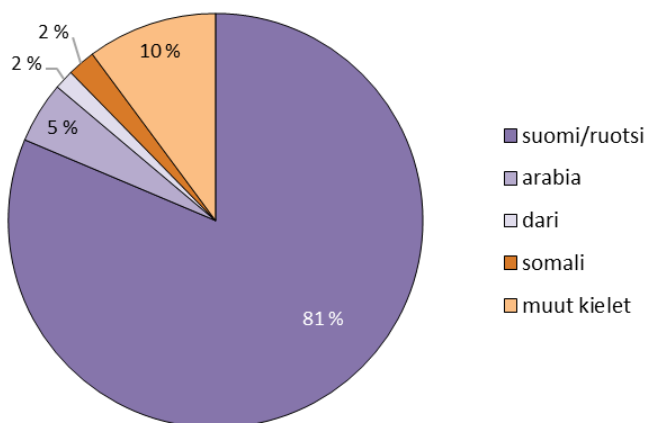
Kuvio 5. Asiakkaiden ikäjakauma (%)

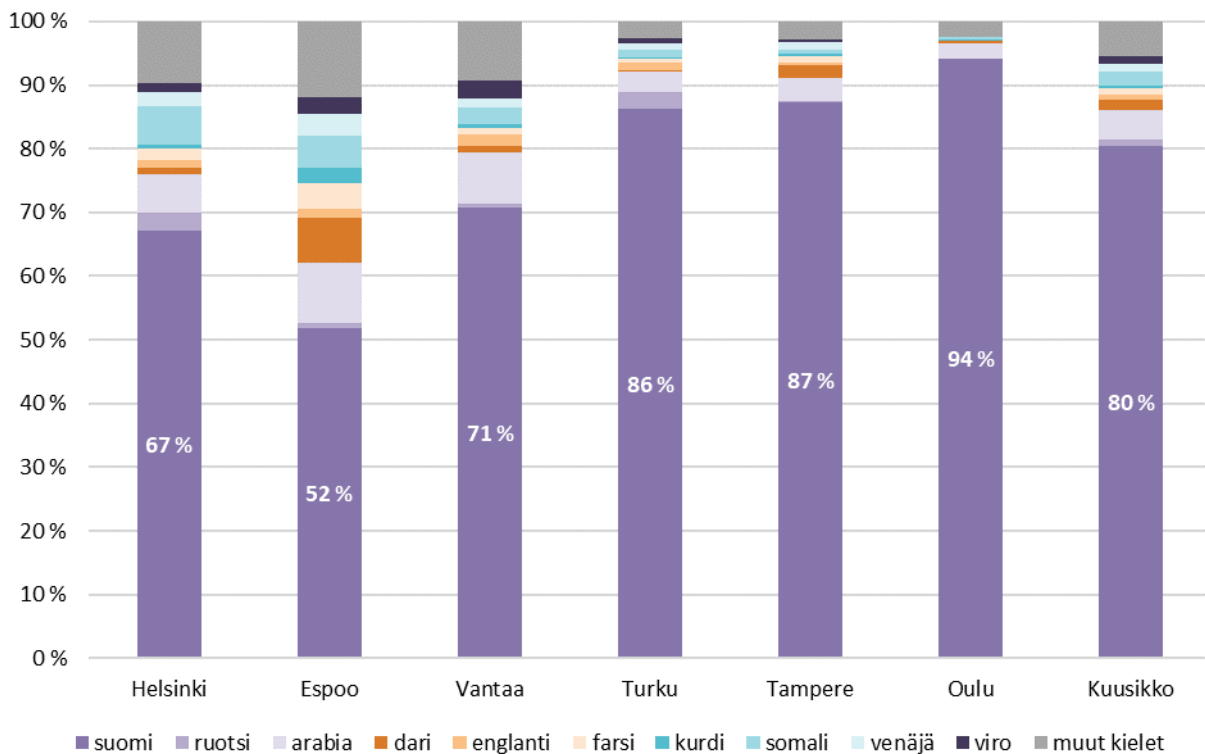
Äidinkielenä suomea / ruotsia puhuvia asiakkaita oli kyselyssä 81 %. Suurin osuus muita kieliä kuin suomea/ruotsia äidinkielenään puhuvia oli Espoossa (47 %) ja pienin osuus Oulussa (6 %). Äidinkielenään arabiaa puhuvia oli kyselyn asiakkaista keskimäärin 5 %. Muita kieliä kuin suomea/ruotsia, arabiaa, dalia ja somalia puhuvia oli kyselyn asiakkaista 10 % (Kuviot 6 ja 7).

Kuusikko-raportin luvun 2.1 kuviossa 2 on kuvattu kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön koko asiakaskunnan kielijakaumaa. Koko asiakaskunnassa suomen- ja ruotsinkielisiä oli vuonna 2020 65 %, kun vastaava osuus kyselyn asiakkaiden osalta oli 81 %. Vieraskielisten osuus koko asiakaskunnan osalta vuonna 2020 oli 31 %, kun vastaava osuus kyselyssä oli 19 %.

Kuvio 6. Asiakkaiden äidinkieli - Kuusikko yhteensä

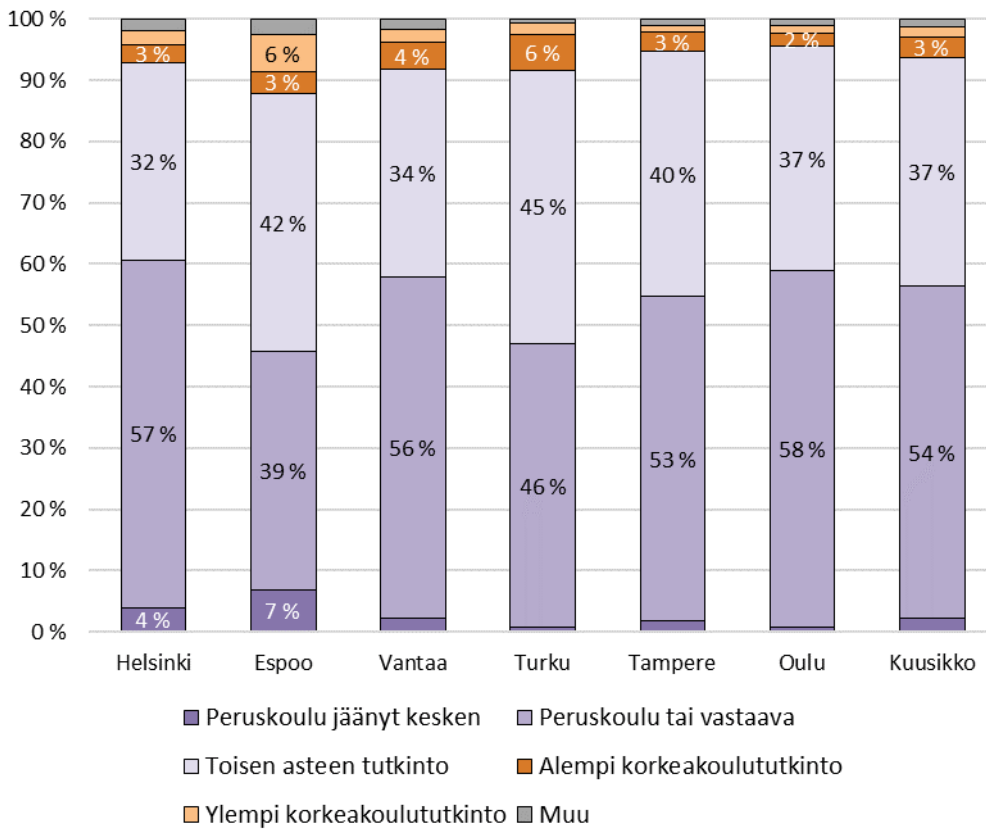

Kuvio 7. Asiakkaiden äidinkieli (%)

Kyselyn asiakkaiden koulutustaustasta oli hienoista vaihtelua kaupunkien välillä. Osin tähän voi vaikuttaa puutteellisten tietojen määrä, joiden osuus oli etenkin Espoossa suuri (42 %). Kuusikon tasolla ei-tietoa vastauksia oli 18 %. Niiden asiakkaiden osuus, joiden koulutustaustaa ei ollut tiedossa, on poistettu kuvioista 8. Keskimäärin yli puolella kyselyn asiakkaista oli pelkkä peruskoulutusta. Vain Espoossa (39 %) ja Turussa (46 %) heidän osuutensa oli alle puolet. Reilulla kolmanneksella asiakkaista oli toisen asteen tutkinto. Korkein toisen asteen tutkintojen määrä oli Turussa (45 %) ja alhaisin Helsingissä (32 %).

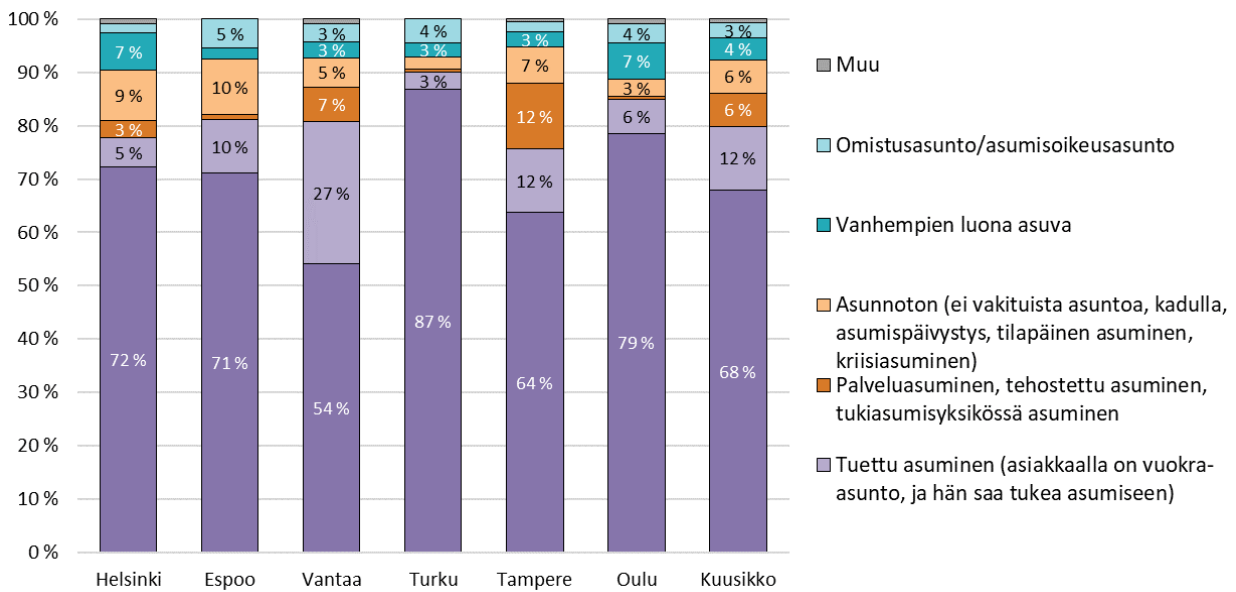
Kuvio 8. Asiakkaiden koulutustausta (%)

Kyselyyn valikoituneiden asiakkaiden asumismuodosta yleisin oli kaikissa kuutoskaupungeissa vuokra-asuminen (Kuvio 9). Vuokra-asuminen vaihteli Vantaan 54 %:sta Turun 87 %:iin. Tämän lisäksi kuutoskaupunkien asiakkaissa oli 12 % tuetun asumisen piirissä asuvia. Suurin tuetun asumisen osuus oli Vantaalla (27 %) ja pienin Turussa (3 %). Asumisen tuen palvelut on kunnissa organisoitu eri tavoin, joissain osaksi aikuissosiaalityötä, joissain osaksi muita palveluita tai omana palveluna.

Kyselyn asiakkaista asunnottomia oli hieman enemmän Helsingissä ja Espoossa verrattuna muihin kaupunkeihin. Helsingissä ja Tampereella oli hieman muita kaupunkeja vähemmän asiakkaita, jotka asuivat omistus- tai asumisoikeusasunnossa.

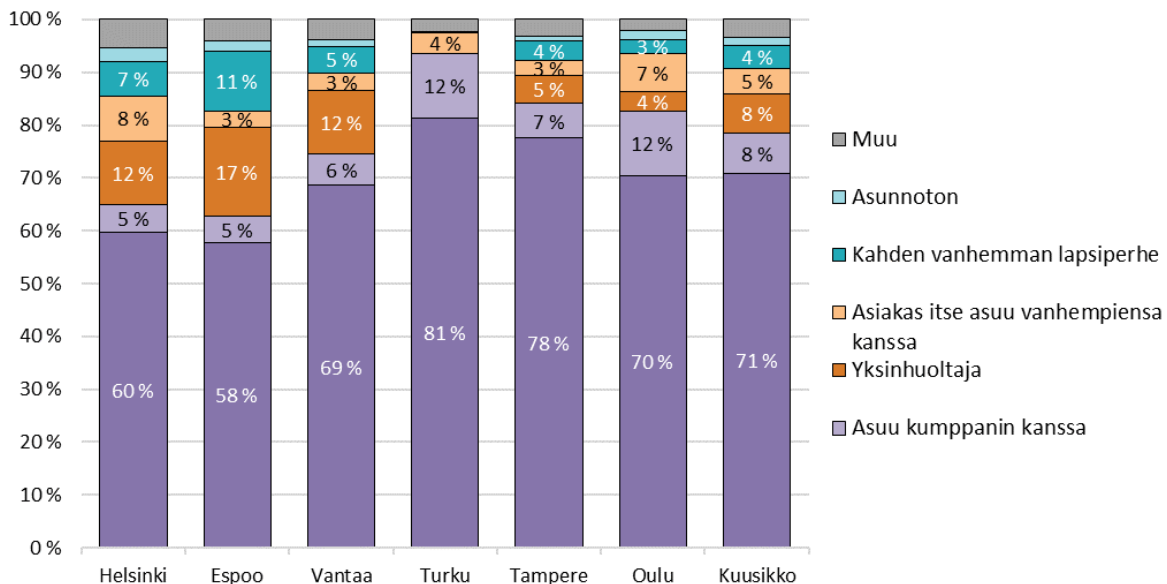
Kuvio 9. Asiakkaiden asumismuoto (%)

Kyselyyn valikoituneista kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaista valtaosa asui yksin (71 %) (Kuvio 10). Heidän osuutensa vaihteli Espoon 58 %:sta Turun 81 %:iin. Yksinhuoltaja-asiakkaita oli eniten Espoossa (17 %). Turussa lapsiperheet eivät kuulu aikuissosiaalityön palveluiden piiriin.

Turussa ja Oulussa oli muihin kuutoskaupunkeihin verrattuna enemmän asiakkaita, jotka asuivat kumppanin kanssa. Keskimäärin heitä oli kaikissa kaupungeissa 8 %.

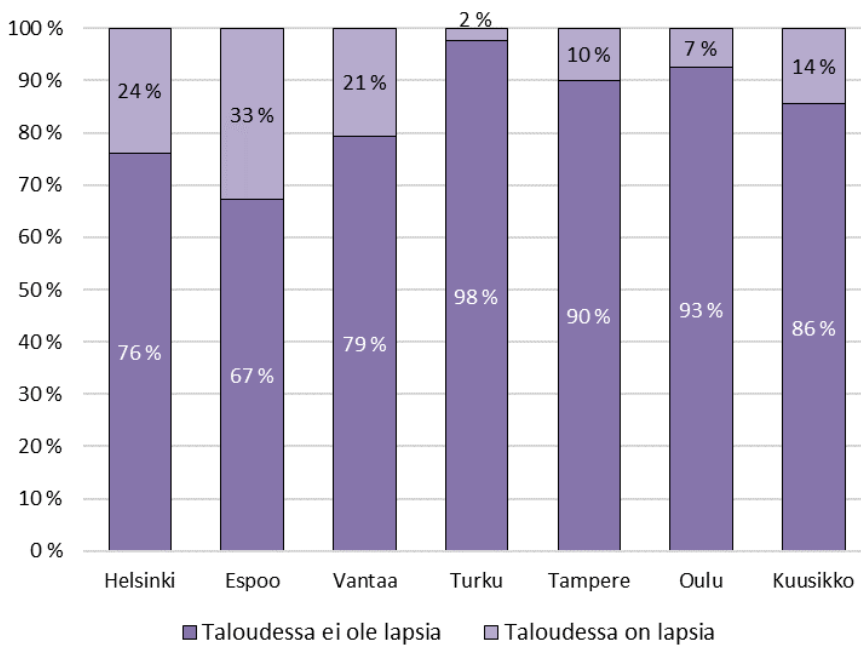
Kuvio 10. Asiakkaiden perhetausta (%)

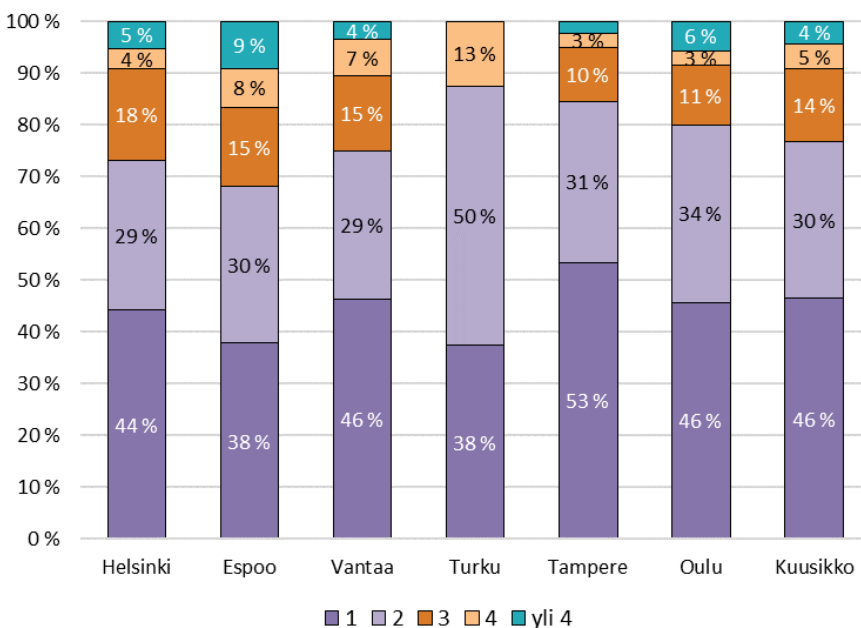
Kyselyn asiakkaista 14 % asui taloudessa, jossa oli lapsia (Kuvio 11). Lapsitalouksien määrä vaihteli kuutoskaupunkien välillä. Eniten lapsitaloudessa asuvia oli Espoossa (33 %). Yleisemmin talouksissa oli yksi tai kaksi lasta (Kuvio 12). Keskimäärin noin kolme neljästä lapsitaloudesta kuului tähän ryhmään. Espoossa yli kahden lapsen talouksia oli lähes kolmannes kaikista lapsitalouksista. Tampereella vastaava luku oli noin 15 %.

Turussa lapsiperheet eivät kuulu aikuissosiaalityön palveluiden piiriin, mutta lapsitaloudeksi on laskettu ne tilanteet, joissa asiakas tapaa lastaan viikko/viikko-systeemillä, mutta toinen vanhempi on virallisesti nimetty lähivanhemmaksi.

Kuvio 11. Onko taloudessa lapsia?

Kuvio 12. Lapsimäärä lapsitalouksissa (%)

7.2 Päivittäinen toiminta, työttömyyden kesto ja tulonlähteet

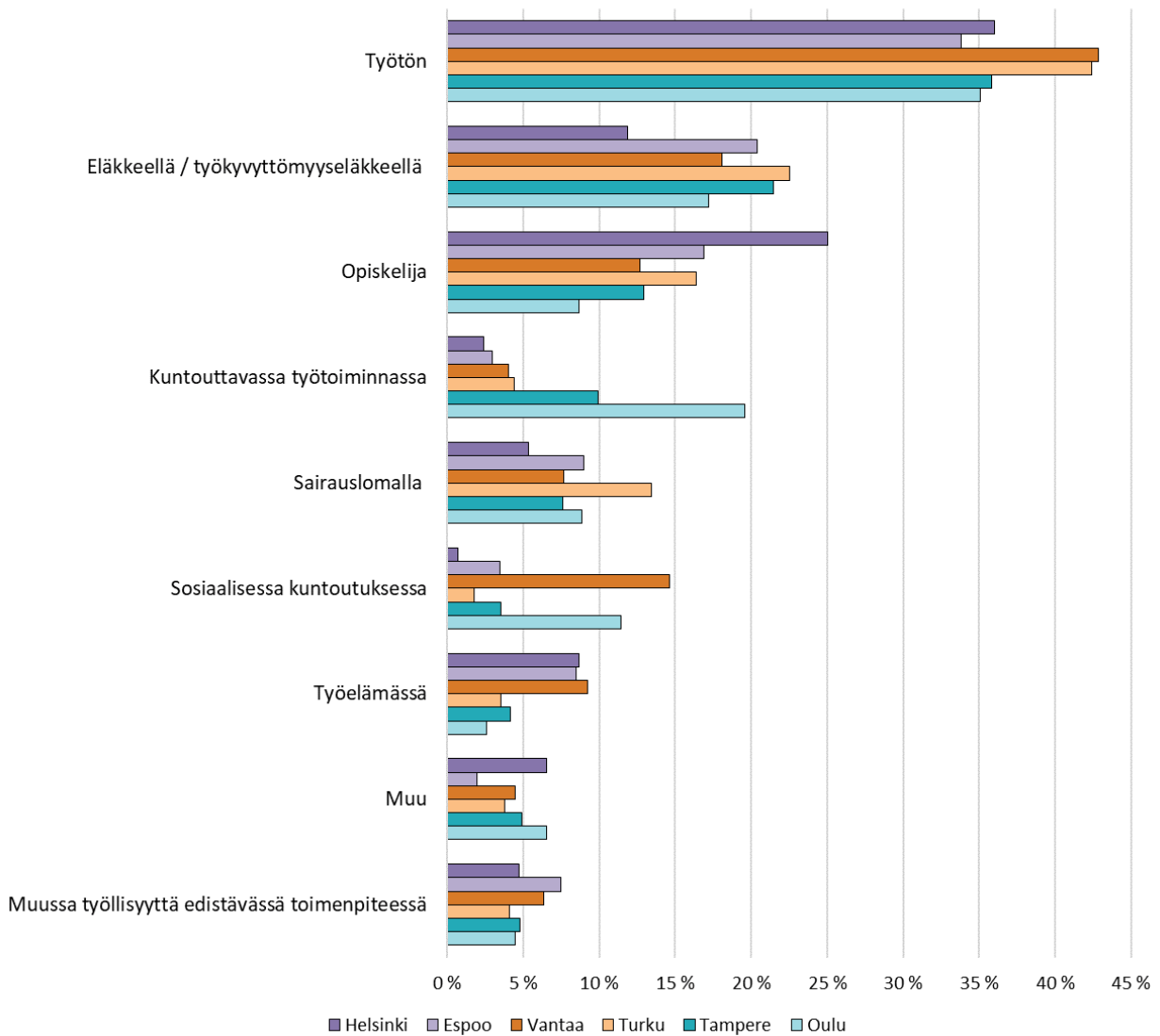
Kyselyyn valikoituneista kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaista reilu kolmannes oli työttömiä. Työttömien määrä oli korkein Vantaalla (43 %) ja Turussa (42 %). Muissa kaupungeissa työttömien osuus oli lähellä toisiaan (n. 35 %). (Kuvio 13)

Vajaa viidennes kyselyn asiakkaista oli eläkkeellä / työkyvyttömyyseläkkeellä. Helsingissä heidän osuus oli alhaisin (12 %) ja Turussa korkein (23 %). Opiskelevia asiakkaita oli eniten Helsingissä (25 %) ja vähiten Oulussa (9 %).

Helsingissä nuorten tiimien työntekijöiden vastausaktiivisuus oli parempi, mikä selittää osaltaan opiskelijoiden määrän korostumista. Alle 30-vuotiaiden kohdalla lomake täytettiin 498 asiakkaan osalta, mikä on 62 % 11.1.-12.2.2021 tavattujen alle 30-vuotiaiden asiakkaiden kokonaismäärästä. 30 vuotta täyttäneiden kohdalla lomake täytettiin 376 asiakkaan osalta, mikä on 30 % tavattujen 30 vuotta täyttäneiden asiakkaiden kokonaismäärästä.

Oulun kyselyyn valikoituneet asiakkaat poikkesivat kuntouttavan työtoiminnan osalta muista kuutoskaupungeista. Kuntouttavan työtoiminnan piirissä oli Oulun kyselyyn valikoituneista asiakkaista viidennes. Tampereella vastaava osuus oli 10 %. Muissa kaupungeissa heidän osuus oli alle 5 %. Sosiaalisessa kuntoutuksessa oli useimmin Vantaan (15 %) ja Oulun (11 %) asiakkaat. Muissa kaupungeissa heidän osuus oli alle 5 %. Työelämässä oli useampi pääkaupunkiseudun kaupunkien asiakas (9 %) verrattuna muiden kuutoskaupunkien asiakkaisiin.

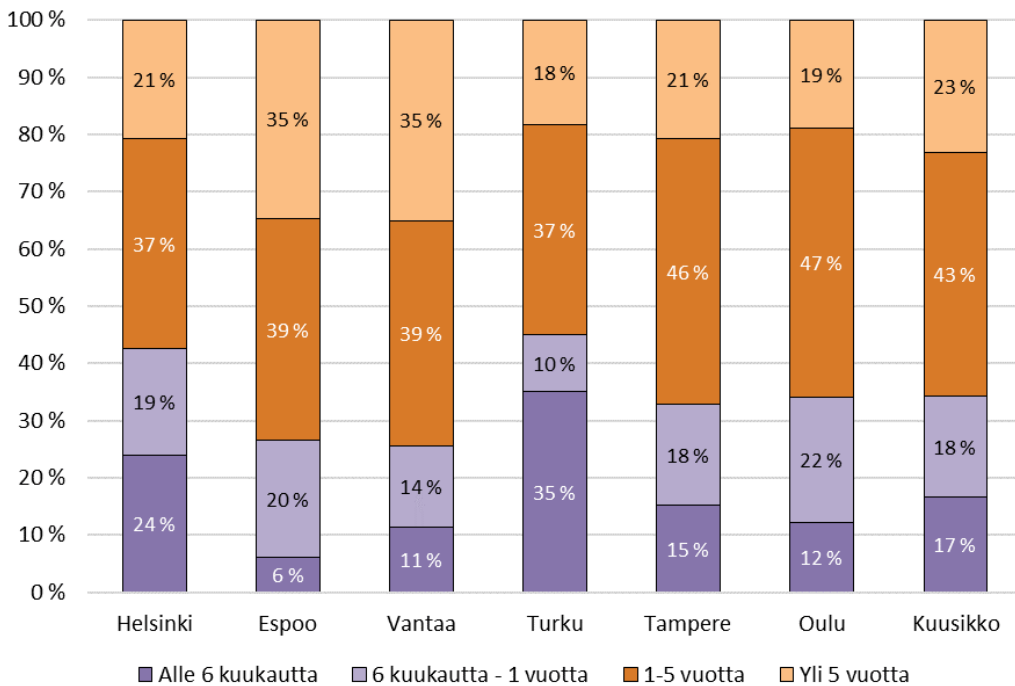
Kuvio 13. Asiakkaiden pääasiallinen toiminta (%)

Keskimäärin kuutoskaupunkien työttömistä kaksi kolmesta oli pitkäaikaistyöttömiä (työttömyyden kesto vähintään 12kk) (Kuvio 14). Turussa pitkäaikaistyöttömiä asiakkaita oli vähiten (55 % työttömistä) ja eniten Espoossa ja Vantaalla (74 %). Alle 6 kuukautta työttömänä olleita oli puolestaan eniten Turussa (35 %) ja vähiten Espoossa (6 %).

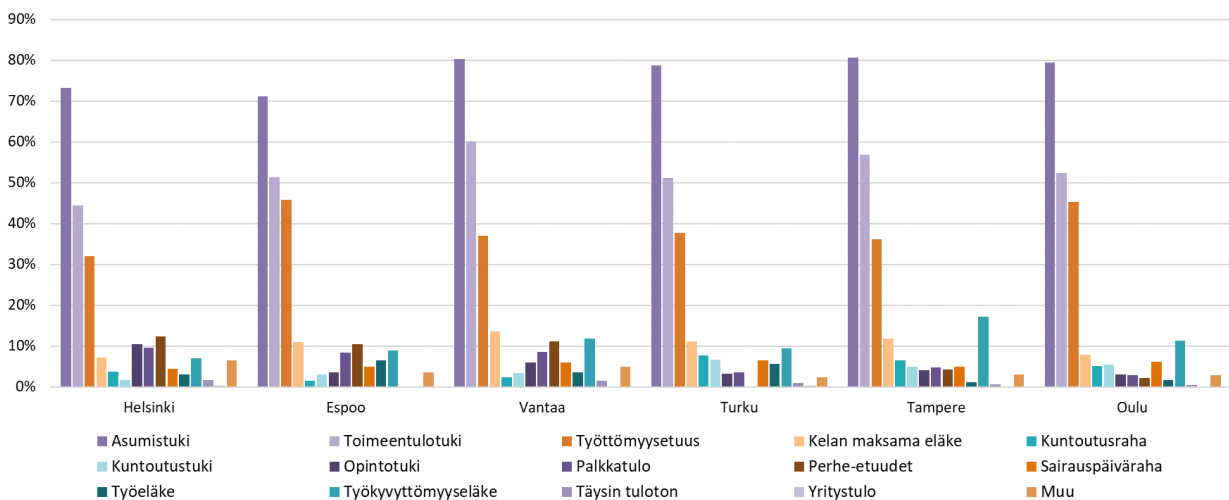
Helsingin kyselyyn valikoituneiden asiakkaiden painottuminen nuoriin selittää sitä, miksi pitkäaikaistyöttömyys ei tule Helsingin osalta niin voimakkaasti esiin. Helsingissä kohderyhmässä oli mukana paljon nuoria ja työttömyyden kesto on siten lyhyempi kokonaisasiakasmäärässä.

Kuvio 14. Työttömien asiakkaiden työttömyyden kesto (%)

Kyselyn asiakkaiden pääasialliset tulonlähteet on esitetty kuviossa 15. Yleiskuva tuloista oli eri kaupunkien välillä yhtäläinen. Yleisimmät tulonlähteet olivat asumistuki, toimeentulotuki ja työttömyysetuus. Tampereella oli korkein työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus (17%). Pääkaupunkiseudun kaupungeissa palkkatuloa sai noin joka kymmenes. Muissa kaupungeissa vastaava osuus oli alle 5%. Kelan maksamaa eläkettä sai kuutoskaupungeissa keskimäärin joka kymmenes.

Kuvio 15. Asiakkaiden pääasialliset tulonlähteet (%)

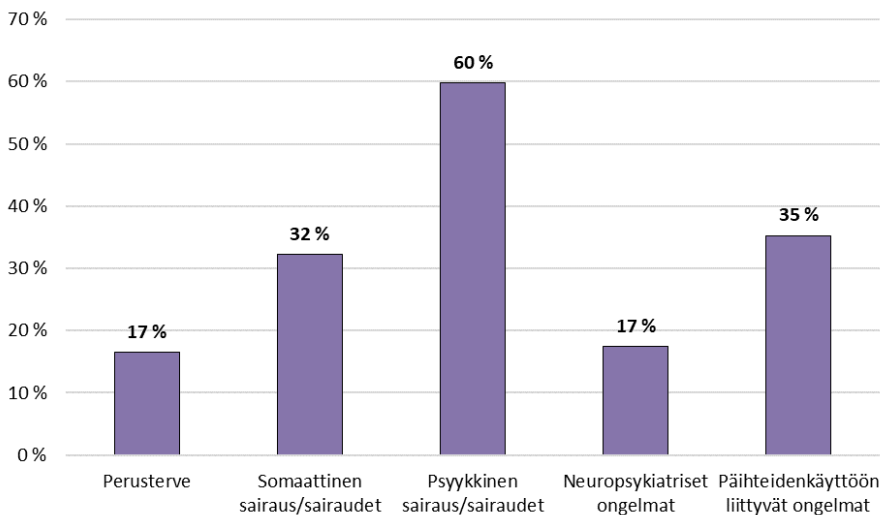
7.3 Asiakkaiden terveys, riippuvuudet ja hyvinvoinnin haasteet

Terveyteen liittyvässä arvioinnissa kuutoskaupunkien kyselyyn valikoituneilla asiakkailla raportoitiin eniten psyykkisiä sairauksia (Kuvio 16). Näiden sairauksien yleisyys oli korkein Turussa, jossa kolmella asiakkaasta neljästä oli psyykkinen sairaus/sairauksia. Espoossa vastaavien sairauksien osuus oli alhaisin (44 %). Psyykkisten sairauksien keskimääräinen osuus kuutoskaupungeissa oli 60 %.

Päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia raportoitiin 35 %:lla kyselyn asiakkaista. Kyseiset ongelmat olivat yleisimpiä Tampereella (46 %) ja Turussa (38 %). Helsingissä ja Espoossa raportoitiin päihdeongelmaisten asiakkaiden alhaisimmat määrät.

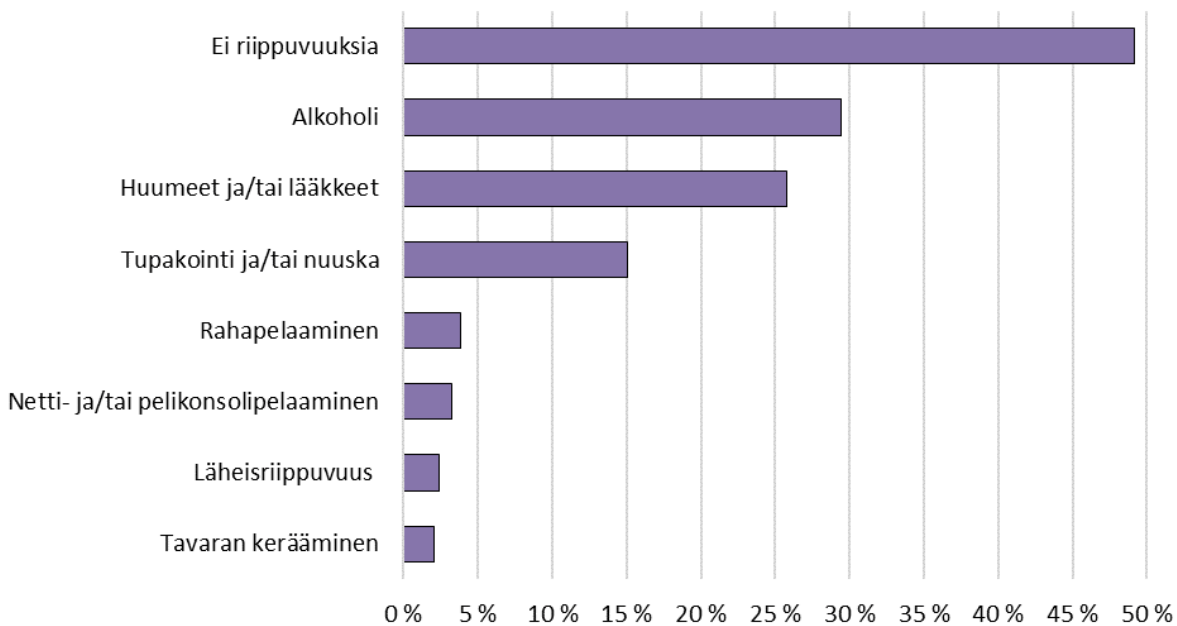
Somaattisia sairauksia raportoitiin noin kolmanneksella kyselyn asiakkaista. Vähiten näitä sairauksia raportoitiin Helsingissä ja Oulussa. Neuropsykiatriset ongelmat olivat yleisimpiä Turun (24 %) ja Tampereen (22 %) asiakkailla. Pääkaupunkiseudun kaupunkien asiakkailla näitä ongelmia raportointiin hieman vähemmän.

Kuvio 16. Asiakkaiden terveydentila - Kuusikko

Kuviosta 17 on poistettu ne kyselyn asiakkaat, joiden riippuvuuksista ei ollut tietoa. Kyselyyn valikoituneista kuutoskaupunkien asiakkaista lähes puolella ei ollut riippuvuuksia. Yleisimmät riippuvuudet liittyivät päihteisiin. Asiakkaista noin 29 %:lla oli alkoholiriippuvuus ja joka neljännellä huume- ja/tai lääkeriippuvuus. Tupakka ja/tai nuuskariippuvuutta raportoitiin 15 %:lla ja rahapelaamiseen liittyvää riippuvuutta 4 %:lla asiakkaista.

Kuvio 17. Asiakkaiden riippuvuudet - Kuusikko

Asiakkaiden hyvinvoinnin haasteita on kuvattu kuviossa 18. Fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen sekä riippuvuuksiin liittyvät tulokset näyttäytyvät samansuuntaisina kuin aiemmassa kuviossa 16, jossa kuvattiin terveysongelmia. Muista hyvinvoinnin ulottuvuuksista tuloksissa korostuvat haasteet toimintakyvyssä (asiakkailla on vaikeuksia arjen toiminnoissa ja asioiden hoitamisessa), taloudessa, työllisyydessä, koulutuksessa (asiakkailla ei ole koulutusta tai mitään suoritettua tutkintoa tai opinnot ovat keskeytyneet toistuvasti), asumisessa (asumisen häiriöt, vuokratästit, ylikallis asunto, häätö / häätöuhka) ja osallisuudessa (ei osallisuutta missään yhteisössä, esim. työ, harrastus).

Kyselyyn valikoituneista kuutoskaupunkien asiakkaista 58 %:lla arvioitiin olevan mielenterveysongelmia ja arjen toimintakyky arvioitiin haasteelliseksi hieman yli puolella kyselyn asiakkaista. Haasteita talousasioissa oli 44 %:lla kyselyn asiakkaista.

Koulutuksen puutetta arvioitiin olevan yli viidenneksellä asiakkaista. Osattomuutta arvioitiin esiintyvän noin neljänneksellä ja yksinäisyyttä hieman alle viidenneksellä kyselyn asiakkaista. Vankeusrangaistus oli 5 %:lla asiakkaista.

Kuvio 18. Asiakkaiden hyvinvoinnin haasteet (%)

7.4 Jatkotyöskentely asiakkaiden kanssa

Aikuisosiaalityön työntekijöiltä kysyttiin kuinka usein he arvioivat tapaavansa asiakkaitaan jatkossa (Kuvio 19). Arvio jatkotyöskentelystä perustuu myös henkilöstöresurssiin, tulokset eivät kerro välttämättä sitä, että tämä olisi riittävä taso tapaamisille.

Helsingissä n. 60 % asiakkaista arvioitiin tavattavan vähintään kerran kuukaudessa. Espoossa heidän osuutensa oli noin 50 %. Tampereella vastaava luku oli alle 20 %. Turussa ja Oulussa hieman yli puolta asiakkaista arvioitiin tavattavan jatkossa 2-3 kuukauden välein. Tampereella oli suurin osuus asiakkaita, joita arvioitiin tavattavan 2-3 kuukauden välein tai harvemmin.

Helsingissä kohderyhmässä on paljon nuorten tiimien asiakkaita, joiden kanssa tehdään tiivistä ja pitkäaikaista asiakastyötä. Aikuisten tiimeissä on vähemmän työntekijöitä suhteessa asiakkaiden määrään, joten niissä ei pystytä toteuttamaan niin intensiivistä työtä.

Espoossa jatkotyöskentelymahdollisuuksiin vaikuttaa tiimien välinen asiakasmäärän vaihtelu. Nuorten tiimeissä on mahdollisuuksia sekä sosiaalityöntekijöiden että sosiaaliohjaajien tavata asiakkaita tiiviimmin kuin yli 30-vuotiaiden asiakkaiden tiimeissä.

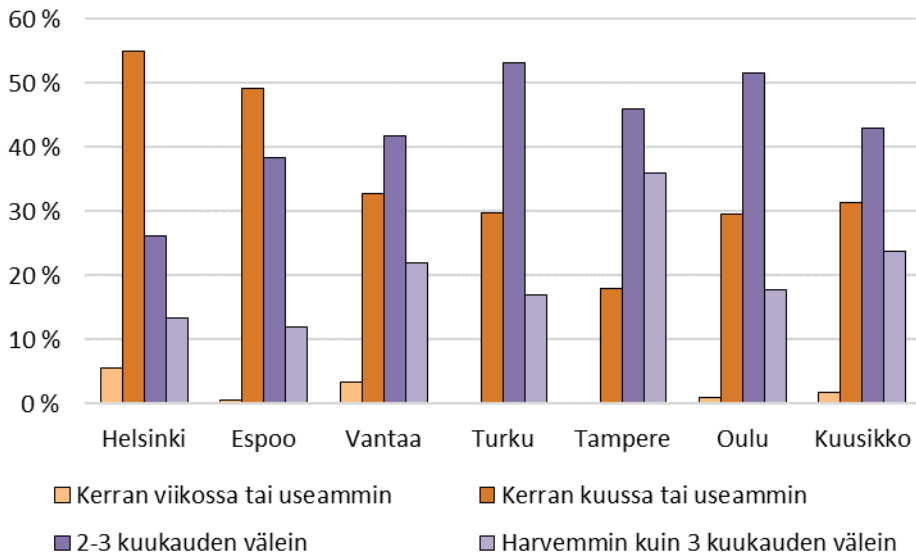
Vantaalla asiakkaiden tapaamistiheyteen vaikuttaa työntekijän asiakasmäärä, isoilla asiakasmäärillä ei tavata asiakkaita tiiviisti. Työ on enemmän palveluiden koordinoitua ja seurantaa. Tavoitteena on vaikuttava, määräaikainen ja suunnitelmallinen työskentely, jota arvioidaan säännöllisesti.

Turussa sosiaalityöntekijät pystyvät tapaamaan asiakkaita tiheimmillään kerran kolmessa kuukaudessa. Sosiaaliohjaajat tapaavat asiakkaita 1-2 kertaa kuukaudessa.

Tampereella asiakkaiden tapaamistiheyteen vaikuttaa eniten kunkin työntekijän asiakasmäärä, joka vaikeuttaa tiiviimmän asiakastyön tekemistä.

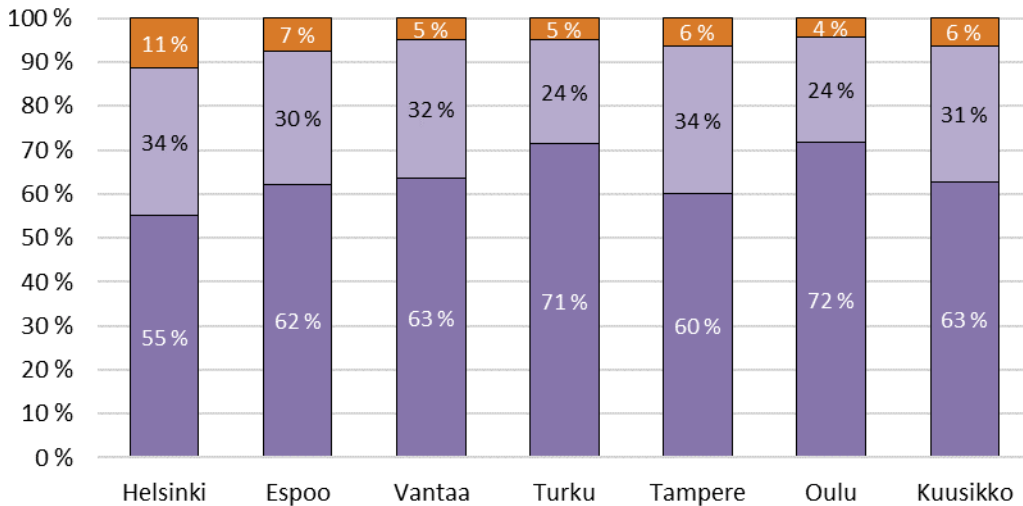
Oulussa kohderyhmässä on paljon alle 30-vuotiaita asiakkaita, joiden kanssa tehdään tiivistä ja säännönmukaista asiakastyötä. Muiden ikäryhmien osalta tapaamiset ovat harvemmin.

Kuvio 19. Asiakkaiden tapaaminen jatkossa (%)

Asiakkaiden kanssa tehtävän jatkotyöskentelyn painottuminen on esitetty kuviossa 20. Yleisimmin painopiste kaikissa kuutoskaupungeissa on etenevässä/muutokseen tähtäävässä työskentelyssä (63 % kyselyn asiakkaista). Työskentely on tällöin suunnitelmallista muutostyöskentelyä. Yleisimmin tämä työskentelymalli painottuu Oulussa (72 %) ja Turussa (71 %) ja hieman vähemmän Helsingissä (55 %). Keskimäärin hieman alle kolmanneksen kanssa työskentely on asiakkaiden tilannetta ylläpitävää/kannattelevaa. Helsingissä on hieman muita alueita enemmän asiakkaita (11 %), joiden jatkotyöskentelyn painopiste ei ole arvioitavissa (esim. johtuen asiakkaan akuutista kriisitilanteesta).

Kuvio 20. Asiakkaisiin kohdistuvan työn painottuminen jatkossa (%)

- Työskentelyn jatko ei ole arvioitavissa. (Asiakkaalla esim. akuutti kriisitilanne.)
- Työskentely on ylläpitävää/kannattelevaa. (Työskentelyn tavoite on, ettei asiakkaan tilanne heikenny.)
- Työskentely on etenevää/muutokseen tähtäävää. (Työskentelyn tavoite on, että asiakkaan tilanne paranee/muuttuu. Työskentely on suunnitelmallista muutostyöskentelyä.)

7.5 Kyselyn tulkinta / yhteenveto

Aikuissosiaalityön kyselyn tulokset tuovat kiinnostavaa lisätietoa aikuissosiaalityön asiakaskunnan hyvinvoinnista. Koska kyselyn vastausmäärät jäivät pieniksi suhteessa aikuissosiaalityön kokonaisasiakasmäärään, ei tuloksia voida yleistää koskemaan koko kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakaskuntaa. Tampereen ja Oulun vastausmäärät ovat muita kattavampia.

Asiakkaat eivät valikoituneet kyselyyn täysin satunnaisesti. Esimerkiksi Helsingissä kyselyyn otettiin nuorten tiimien asiakkaita suhteellisesti enemmän, joten valikoituminen tulee huomioida tulosten tulkinnassa. Kyselyyn otettiin mukaan enemmän suomenkielisiä asiakkaita kuin mitä heitä on vuositilastojen perusteella. Vieraskielisten asiakkaiden hyvinvoinnin haasteet tulevat siten huonosti esiin kyselyssä. Kyselyn tuloksia onkin syytä tarkastella näytteenä kuutoskaupunkien asiakaskunnasta.

Kyselyn perusteella useimmiten aikuissosiaalityön asiakas asuu yksin vuokralla, on työelämän ulkopuolella ja on koulutustaustaltaan peruskoulun tai vastaavan koulutuksen varassa. Myös asunottomien ja erilaisissa tuetuissa asumispalveluissa asuvien määrät ovat aikuissosiaalityössä suuria. Yleisimmät tulonlähteet kyselyn asiakkailla ovat asumistuki, toimeentulotuki ja työttömyys-turva.

Terveydentilan osalta kyselyn tuloksissa yllättää psyykkisten sairauksien suuri osuus (60 %). Neuropsykiatrisista ongelmista kärsii 17 % ja päihteiden käytön ongelmista 35 %. Ylipäätään vain 17 % asiakkaista on perusterveitä työntekijöiden arvioiden perusteella. Ei ole yllättävää, että työllistyminen on hankalaa heikon terveydentilan takia.

Asiakkaiden riippuvuuksien ja terveydentilan tulokset ovat yhdensuuntaisia. Asiakkaiden hyvinvoinnin haasteita ovat erityisesti: mielenterveysongelmat, heikko toimintakyky (vaikeus toimia arjessa, saada asioita hoidetuksi), talousasiat (velkaantuminen), riippuvuudet ja asumisen ongelmat (asumisen häiriöt, vuokratästit, ylikallis asunto).

Aikuissosiaalityön asiakkaiden hyvinvoinnin haasteet ovat sellaisia, joiden helpottamiseen tarvitaan sosiaali- ja terveydenhuollon välistä tiivistä yhteistyötä. Edelleenkin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja toteutetaan hyvin erillään, ja esimerkiksi työttömien terveystarkastuksia ei tehdä tarpeeksi. Voisiko aikuissosiaalityö kytkeytyä lähemmäksi mielenterveyspalveluja asiakaskunnan hyvinvoinnin haasteiden näkökulmasta? Merkittävä osa asiakaskunnasta on työttömiä. Yhteistyön tärkeyttä työllisyyspalveluiden kanssa on syytä korostaa.

Toisekseen aikuissosiaalityön tulisi tarjota selkeämmin apua juuri näiden ongelmien ratkaisuun. Pystyisimmekö esimerkiksi sosiaalista kuntoutusta kehittämällä vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeisiin? Osana sosiaalista kuntoutusta voisi olla terveydenhuolto mukana tuottamassa yhteen sovitettua sote-palvelua, jolloin sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena olisi myös asiakkaiden terveydentilan kohentuminen.

Kyselyn perusteella on yllättävää, kuinka harvoin asiakkaita tavataan, vaikka asiakaskunnan ongelmat ovat suuria. Osa asiakkaista on samaan aikaan mm. kuntouttavassa työtoiminnassa, mutta muutoin kahden tai kolmen kuukauden välein toteutettujen tapaamisten avulla on vaikea saada aikaan toivottuja muutoksia. Aikuissosiaalityössä tulisi olla resursseja toteuttaa tarpeeksi ns. kohtaavaa asiakastyötä, joka voisi tuottaa parempaa työn vaikuttavuutta.

Kyselyn tulokset antavat tilastotiedon ohessa kiinnostavaa tietoa ja havaintoja aikuissosiaalityön asiakkaista. Tavoitteena on, että asiakasasiakirjojen yhdenmukaistuksessa kuutoskaupungeissa

päästään parempaan asiakastiedon yleistettävyyteen ja vertailtavuuteen, jolloin kerättyä tietoa voitaisiin paremmin hyödyntää palvelujen kehittämisessä ja johtamisessa.

8 TALOUSSOSIAALITYÖ

Ennen vuoden 2017 perustoimeentulotuen käsittelyn siirtoa Kansaneläkelaitoksen vastuulle aikuissosiaalityö on sisältänyt monissa kunnissa lähinnä toimeentulotuen käsittelyä ja etuusneuvontaa. Aikuissosiaalityössä ollaan edelleen vahvasti tekemisissä perustoimeentulotuen kanssa Kela-yhteistyön ja asiakkaiden tarvitsemien lausuntojen, neuvonnan ja ohjauksen, päätösten tulkitsemisavun ja Kelan suuntaan tehtävän asiakkaan edunvalvonnan ja asianajon myötä.

Aikuissosiaalityötä leimaa edelleen yleinen käsitys siitä, että se sisältäisi lähinnä etuuksiin liittyvää neuvontaa ja ohjausta sekä harkinnanvaraisen (täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen) käsittelyä. Esimerkiksi muista sosiaalityön palveluista saatetaan pyytää asiakkaalle aikuissosiaalityön palvelua, koska asiakkaalla on haasteita talouden kanssa. Asiakkaiden taloushaasteisiin liittyvien asioiden selvittäminen ja ratkaiseminen saatetaan mieltää sosiaalityössä kuuluvaksi ainoastaan aikuissosiaalityön tehtäväkenttään.

Suurella enemmistöllä aikuissosiaalityön asiakkaista on pitkäaikaisenakin tulona toimeentulotuki sekä muut Kelan etuudet. Köyhyyden ja pitkäaikaisen etuuksien ja toimeentulotuen varassa elämisen lisäksi merkittävällä osalla asiakkaista on erilaisia taloudenhallinnan haasteita, jotka tulevat vahvasti esiin asiakkaiden asioissa sosiaalityössä, mutta myös monissa muissa palveluissa kuten terveydenhuollon palveluissa. Myös koronapandemia on lisääntyneen työttömyyden ja lomautusten vuoksi nostanut esiin taloudellisen vakauden ja taloudenhallinnan merkityksen yksilöiden ja perheiden elämässä ja hyvinvoinnissa. Pitkittyneellä köyhyydellä on vahvasti eriarvoistava vaikutus yksilöiden ja perheiden elämään ja yhteiskunnalliseen asemaan.

Perustoimeentulotuen käsittelyn vielä kuuluessa kuntien vastuulle ennen vuotta 2017, liittyi siihen paljon muutakin kuin ainoastaan etuuden käsittely. Monien asiakkaiden taloudelliset ongelmatilanteet ovat vaikeutuneet perustoimeentulotuen Kela-siirron jälkeen. Taloudellinen taitamattomuus ilmenee muun muassa maksamattomien laskujen kasaantumisenä, velkaantumisenä ja hallitsemattomana rahan käyttönä. Tämä taas näkyy sosiaalityössä säännöllisenä harkinnanvaraisen toimeentulotuen hakemisena. Ennen perustoimeentulotuen Kela-siirtoa toimeentulotuen käsittely oli sosiaalityössä yleisintä aikuissosiaalityön palveluissa, jonka vuoksi aikuissosiaalityöhön on aikoinaan syntynyt vahvaa talouteen liittyvää asiantuntemusta, osaamista ja erilaisia menetelmiä. Nykyvalossa näiden toimeentulotuen käsittelyn ohessa tehtyjen asioiden voisi ajatella olleen taloussosiaalityötä.

Taloussosiaalityön käsite sekä talouteen ja toimeentuloon liittyvän sosiaalityön suuntauksen ja työorientaation esiin nostaminen, kehittäminen ja vahvistaminen ovat voimistuneet perustoimeentulotuen Kela-siirron jälkeen. Esimerkiksi Tampereella ja laajemminkin Pirkanmaalla on ollut pyrkimys korostaa taloussosiaalityötä yhtenä sosiaalityön asiantuntemuksen osa-alueena ja yhtenä aikuissosiaalityön erikoisosaamisena, sillä yhä useammat yksilöt ja perheet tarvitsevat talouteen liittyvää tukea. Pelkästään harkinnanvaraisen toimeentulotuen myöntäminen ei ole riittävä keino auttaa heitä hankalista taloustilanteista eteenpäin.

Taloussosiaalityössä pääpaino onkin erilaisissa menetelmissä, joiden avulla asiakkaiden kanssa käsitellään talousasioita, pyritään vahvistamaan heidän talousosaamistaan, taloudellista toimintakykyään, pyritään luomaan asiakkaille taloudellisia toimintamahdollisuuksia ja näiden kaikkien avulla parantamaan heidän tilannettaan ja taloudellista hyvinvointiaan. Taloussosiaalityössä kohdistetaan huomio taloudellisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten ja yhteisöjen auttamiseen vahvistamalla heidän asemaansa, elinolosuhteitaan ja taloudellista toimintakykyään. Heitä autetaan palveluiden ja taloudellisen tiedon sekä koulutuksen ja ohjauksen piiriin, jotta he saisivat omia keinoja ja työkaluja päästäkseen parempaan taloudelliseen ja taloudenhallinnan tilanteeseen.

Katri Viitasalo (2019) on jaotellut taloudellista toimintakykyä vahvistavan tuen asianajotyöksi, erilaisia työmenetelmiä hyödyntäväksi työksi ja kohtaamiseksi sosiaalityössä. Asianajotyö voi olla esimerkiksi yksittäisen asiakkaan asioiden ajamista laatimalla lausunto Kelaa varten asiakkaan erityisen tilanteen huomioimiseksi tai pyytämällä Kelaa oikaisemaan päätöstä asiakkaan eduksi. Rakenteellisella tasolla vaikuttamistyö voi olla muun muassa kuntien ja Kelan yhteistyöstä raportoimista ja yhteistyön kehittämistä, rakenteellisista epäkohdista raportoimista ja osallistumista palvelujärjestelmien kehittämiseen, osallistumista kuntien köyhyysohjelmien laatimiseen ja tiedon tuottamista köyhyyden vaikutuksista.

Taloussosiaalityötä yksilötyönä toteutettaessa käytetään erilaisia menetelmiä, toimintamalleja ja työvälineitä asiakkaan taloudellisen toimintakyvyn ja oman toimijuuden vahvistamiseksi. Yksilötyöskentelyssä selvitetään mitä tekijöitä asiakkaan talouteen liittyvien haasteiden taustalla voi olla. Yhdessä asiakkaan kanssa etsitään ongelmiin ratkaisuja, kartoitetaan asiakkaan voimavaroja ja vahvistetaan asiakkaan omia toimintamahdollisuuksia ja sitä kautta lisätään omaa osallisuutta ja omaa toimijuutta, vastuunottoa ja syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä. Taloussosiaalityön ryhmämuotoisten palvelujen ja esimerkiksi talousneuvoloiden avulla pyritään edistämään asiakkaiden taloudellista hyvinvointia vahvistamalla asiakkaiden omaa talousosaamista, lisäämällä tietoa talousasioista ja kykyä hakea etuuksia ja hoitaa etuuksiin liittyviä asioita.

Taloussosiaalityön erilaisina työvälineinä voidaan hyödyntää muun muassa harkinnanvaraista toimeentulotukea, välitystiliiä ja sosiaalista luototusta. On tärkeä yhdistää näiden työvälineiden käyttö erilaisiin työmenetelmiin. Kun harkinnanvaraista toimeentulotukea käytetään osana suunnitelmallista työskentelyä asiakkaiden kanssa, on mahdollista saada aikaan suuria ja tärkeitä vaikutuksia yksilöiden ja perheiden elämään - esimerkiksi lisätä yksilöiden ja perheiden yhteiskunnallista osallisuutta. Yhteiskunnallista osallisuutta lisäävät ja köyhyyttä vähentävät myös muut erilaiset pienituloisille tarkoitetut edut kuten monissa kunnissa käytössä oleva Kaikukortti ja erilaiset aktiivipassit. Esimerkiksi Kaikukortin tavoitteena on edistää tiukassa rahatilanteessa olevien ihmisten yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia kulttuurielämään ja harrastamiseen.

Suunnitelmallisen työskentelyn tavoitteena on, että asiakas voi aikanaan luopua erilaisista työvälineistä ja hoitaa myöhemmin talousasioitaan itsenäisesti. Suunnitelmallisen asiakkaan kanssa työskentelyn osana myös harkinnanvaraisen toimeentulotuen käyttö on tehostunut, kun sen avulla pystytään toistuvan kriisiavun sijaan auttamaan asiakasta pitkäjänteisemmin.

Taloussosiaalityössä kiinnitetään lisäksi erityistä huomiota aitoon vuorovaikutteiseen kohtaamiseen esimerkiksi kirjallisen asioinnin sijaan. Tampereella on syksyllä 2020 aloitettu aikuissosiaalityössä taloussosiaalityön pilotti. Siinä keskitytään kohtaamiseen, asiakkaan tilanteen ymmärtämiseen, psykososiaaliseen, motivoivaan ja asiakkaan tietoisuutta vahvistavaan otteeseen, jossa ymmärretään, että jokainen sosiaalityön kohtaaminen voi vahvistaa asiakkaan taloudellista toimintakykyä. Pilotin aikana on vahvistunut oletus asiakkaiden tarpeesta aidoille kohtaamisille, joissa yhdessä selvitetään asiakkaan tilanne ja pysähdytään miettimään, millä keinoin tilanteesta päästään eteenpäin. Taloudellisen toimijuuden vahvistumisella on havaittu olevan yhteys myös laajemmin hyvinvoinnin vahvistumiseen.

8.1 Asiakkaan varojen välitys sosiaalityön palveluna

Asiakkaan varojen välitys (välitystilipalvelut) on sosiaalitoimen palvelu, jossa henkilö antaa omat raha-asiansa sosiaalitoimen hoidettavaksi tilanteessa, jossa hänellä on vaikeuksia hallita rahan käyttöään. Välitystilille maksetaan asiakkaan saamia etuuksia ja muita tuloja, joista sosiaalitoimi maksaa asiakkaan puolesta esimerkiksi vuokran ja muita elämisen kannalta välttämättömiä menoja.

Välitystili on sosiaalityön väline mm. turvaa asumista, elantoa, terveydenhuoltoa, velkojen hoitamista ja/tai ehkäisee lisävelkaantumista. Kaikilla välitystiliasiakkailla on tehty ja tehdään sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma, mihin kuuluu myös edunvalvonnan tarpeen arviointi. He ovat erityisen tuen tarpeen asiakkaita.

Sosiaalityöntekijä tekee välitystilin aloittamisesta ja lopettamisesta palvelupäätökset. Perustoimeentulotuen siirto Kelalle ei ole muuttanut/vähentänyt toimistotyön osuutta välitystiliasiakkuuksissa: välitystiliasiakkaista suurin osa on eläkeläisiä, joilla ei ole oikeutta perustoimeentulotukeen.

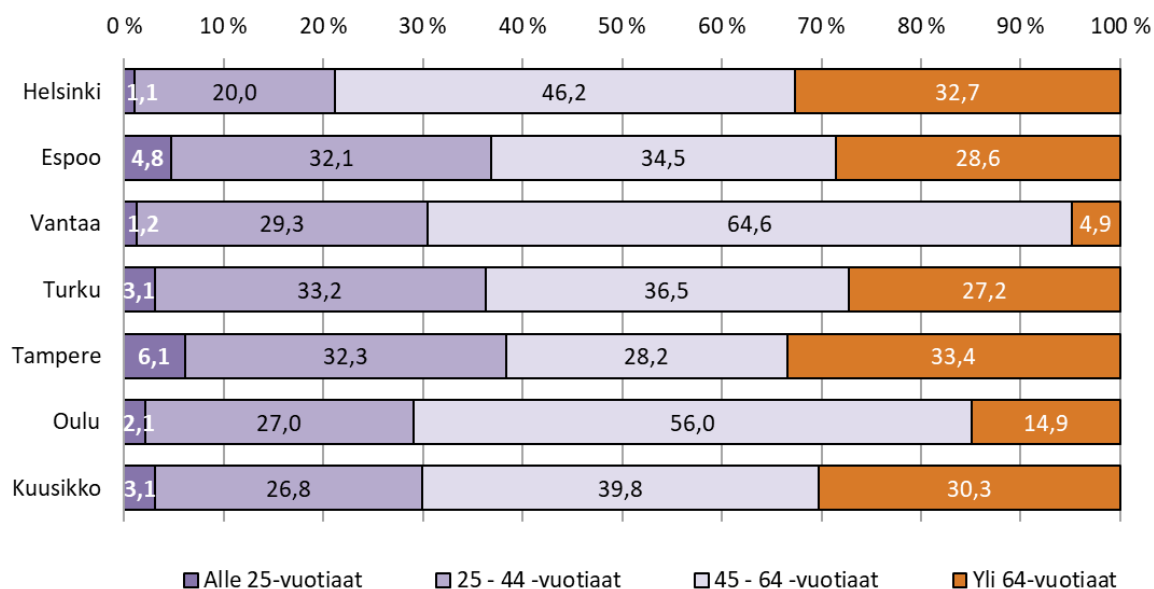
Välitystilin toimeenpanotyö vaatii paljon sihteerityötä. Sosiaalityössä tavoitteena on asiakkaan oman talouden hallinnan toimivuus. Tavoitteena on se, että välitystilipalvelu myös päättyy jossain vaiheessa ja asiakas pystyy myöhemmin itsenäisesti hoitamaan omaa talouttaan.

Kuutoskaupungeissa oli yhteensä 2 601 välitystilipalvelujen asiakasta vuonna 2020. Välitystilipalvelujen asiakasmäärä vaihteli Vantaan 82 asiakkaasta Helsingin 1 179 asiakkaaseen. Suurin osuus asiakkaista oli Tampereella (33,4 %) yli 64-vuotiaita ja muissa kuutoskaupungeissa (34,5-64,6 %) 45-64-vuotiaita.

Taulukko 10. Välitystilipalvelujen asiakkaat kuutoskaupungeissa vuonna 2020

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Asiakkaat yhteensä	1 179	84	82	386	870	141	2 601
<i>Muutos (%) v. 2019-2020</i>	-0,8	-16,8	-28,1	-11,7	6,4	8,5	-2,1

Kuvio 21. Välitystilipalvelujen asiakkaat iän mukaan kuutoskaupungeissa vuonna 2020¹

8.2 Sosiaalinen luototus

Sosiaalinen luototus on sosiaalihuoltoon kuuluvaa luotonantoa, jonka tarkoituksena on ehkäistä taloudellista syrjäytymistä ja ylivelkaantumista sekä edistää henkilön ja perheen itsenäistä suoriutumista. Kunta voi itse päättää, järjestääkö sosiaalista luototusta ja missä laajuudessa. Sosiaalinen luotto voidaan myöntää perustellusta syystä henkilölle, jolla ei vähävaraisuutensa vuoksi ole muuta mahdollisuutta saada kohtuuehtoista luottoa, mutta joka on kuitenkin kykenevä suoriutumaan luoton takaisinmaksusta (Laki sosiaalisesta luototuksesta 1133/2002 1-4 §).

Sosiaalisten luototuksen palvelujen kysyntä kertoo järjestelmän tarpeellisuudesta. Yhteiskunnassamme on suuri joukko ihmisiä, joiden ongelmia ei pystytä ratkaisemaan perinteisen sosiaalityön tai velkajärjestelyn avulla tai joiden mahdollisuudet saada luottoa tavanomaisilta luottomarkkinoilta ovat heikot.

Perusteltuja syitä sosiaalisen luoton myöntämiselle ovat esimerkiksi talouden hallintaan saattaminen, velkakierteen katkaiseminen, kodin hankinnat, asumisen turvaaminen, taloudellinen tuki sosiaalisessa kriisissä tai muu hakijan itsenäiseen selviytymiseen vaikuttava asia kuten ulosotto, maksuhäiriömerkintä tai vakuuksien puuttuminen.

Sosiaalisen luototuksen työntekijän näkökulman tulee olla laaja-alainen asiakkaan ei vain taloudellisen tilanteen vaan myös muun elämäntilanteen kartoittamisessa. Tärkeä osa työtä on asiakkaan motivointi ja kannustaminen, jotta asiakas jatkossa pystyisi huolehtimaan itsenäisesti ja suunnitelmallisesti talouden hoidosta. Tavoitteena on asiakkaan talouden hallinnan pysyvä muutos. Sosiaalisen luototuksen tehtävien menestyksellinen hoitaminen edellyttää työntekijältä sosiaalihuollon asiantuntemusta sekä rahoitusalan osaamista.

Sosiaalinen luototus on talouden hallinnan ennaltaehkäisevää työtä ja siihen liittyy vahvasti talousneuvonta. Sosiaalisen luoton myöntämisellä on mahdollista saada talous tasapainoon kevyemmällä järjestelyllä kuin mitä valtion talous- ja velkaneuvonnassa. Sosiaalisen luototuksen ja aikuissosiaalityön yhteistyö voi auttaa asiakasta myös talouden hallintaan, vaikka asiakas ei olisi-kaan oikeutettu sosiaaliseen luottoon.

Talous- ja velkaneuvonnan siirryttyä valtion vastuulle, asiointi voi tapahtua myös oman kunnan ulkopuolella. Lisäksi talous- ja velkaneuvonnan palvelut toteutetaan pitkälti sähköisesti.

Sosiaalisen luoton hakemuksia tehtiin vuonna 2020 Helsingissä 358 kpl, Espoossa 165 kpl, Vantaalla 69 kpl, Tampereella 56 kpl, Turussa 26 kpl ja Oulussa 9 kpl. Myönnettävän luoton enimmäismäärä vaihteli kuutoskaupungeissa 10 000 eurosta 15 000 euroon ja maksimilaina-aika viidestä seitsemään vuoteen.

Taulukko 11. Sosiaalinen luototus kuutoskaupungeissa vuonna 2020

SOSIAALINEN LUOTOTUS VUONNA 2020	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu
Vuoden 2020 budjetti/määräraha						
yhteensä, €	1 800 000	286 000	..	400 000	260 000	50 000
Myönnettävän luoton suuruus (€)						
vähintään, €	500	500	200	200	0	0
enintään, €	15 000	10 000	10 000	15 000	10 000	15 000
Maksimi laina-aika						
yhteensä, vuotta	7	5	5	5	5	7
Saapuneet hakemukset						
yhteensä, kpl	358	165	69	26	56	9
Myönnetty luotot						
yhteensä, kpl	162	43	36	13	37	0
yhteensä, €	1 570 700	285 898	269 624	105 987	235 872	0
Luottokanta						
Luottokanta 31.12.2020 (kpl)	828	269	176	42	62	237
Luottokanta 31.12.2020 (saldot, €)	5 208 389	437 372	436 165	242 716	353 431	903 382
Kokonaan maksetut luotot						
yhteensä, kpl	125	54	40	alle 5	10	..
Irtisanotut luotot						
yhteensä, kpl	55	alle 5	5	alle 5	0	..
yhteensä, €	322 697	22 382	16 860	5 418	0	93 108

9 YHTEENVETO

Aikuissosiaalityötä, kuten muutakin sosiaalityötä, on leimannut vuoden 2020 osalta korona-pandemia. Se on vaikuttanut monella tavalla kansalaisten elämään ja toimintaan. Varsinkin sosiaalityön asiakkaiden tilanteessa on nähtävissä enemmän pahoinvointia ja syrjäytymisriskin kasvua, eristäytymisen lisääntymistä ja aktiivisuuden vähentymistä. Lähivastaanotot hävisivät monelta palveluntarjoajalta – jalkautuminen asiakkaiden luokse väheni myös aikuissosiaalityössä.

Aikuissosiaalityön ydin rakentuu kuten kaikessa muussakin sosiaalityössä ihmisten perustarpeista (toimintakyky ja hyvinvointi, ihmissuhteet sekä osallistuminen ja kuntoutuminen, asuminen, toimeentulo ja talous) huolehtimisesta ja arjen sujumisen tukemisesta. Erityisesti kriisiaikoina, kuten taloudellisen taantuman, laman tai pandemian aiheuttaman poikkeustilan aikana aikuissosiaalityön rooli korostuu. Aikuissosiaalityö vastuut poikkeusoloissa vaihtelevat kunnittain. Joissain kunnissa aikuissosiaalityö huolehtii mm. väestön ruokahuollosta, kriisimajoituksesta, virka-ajan päivystyksestä ja yleisestä sosiaalialan neuvonnasta. Osassa kunnista on erikseen valmiussuunnitelmassa sovittu tehtävänjaot etukäteen, jolloin poikkeusoloissa voidaan noudattaa jo sovittuja käytäntöjä.

Aikuissosiaalityön tehtävänä on tukea asiakkaitaan vaikeissa elämäntilanteissa kohti muutosta. Asiakkaan palvelutarve arvioidaan yhdessä asiakkaan ja mahdollisen verkoston kanssa. Asiakkaan tarpeen mukaan suunnitellaan palvelujen kokonaisuus huomioiden palveluiden saatavuus, ja oikea-aikaisuus. Usein aikuissosiaalityön tehtävänä on toimia koordinaattorina palveluiden yhteen sovittamisessa. Työ edellyttää verkostoyhteistyötä eri toimijoiden kanssa, esim. terveydenhuolto, psykiatria, TE-palvelut ja työllisyyspalvelut (joissakin kunnissa kuntakokeilu), Kela, asumisneuvojat, päihdepalvelut. Palveluiden alkaminen voi joskus viedä aikaa, jolloin aikuissosiaalityössä voidaan joutua kannattelemaan asiakasta ja tukemaan häntä kunnes saadaan muut palvelut toimimaan. Yksilötyön lisäksi aikuissosiaalityöhön kuuluu myös rakenteellinen sosiaalityö.

Aikuissosiaalityö on perinteisesti liitetty toimeentulotuen käsittelyyn. Kelasiirron myötä vuonna 2017 perustoimeentulotuen hakemusten käsittely ja sen myöntäminen siirtyivät pois kaikilta kunnilta. Osassa kunnista perustoimeentulotuki oli jo pitkään myönnetty etuuskäsittelijöiden toimesta. Kelasiirron jälkeen täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen on kunnissa järjestetty eri tavoin. Suurimmassa osassa kuutoskaupunkeja täydentävä toimeentulotuki käsitellään ensisijaisesti etuuskäsittelijöiden toimesta, mutta esimerkiksi Oulussa aikuissosiaalityö vastaa täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisestä.

Suomessa sosiaaliturva myönnetään pääosin Kelasta ja siksi olisikin ehkä hyvä tulevaisuudessa miettiä mihin sosiaalityön resurssia käytetään. Joissain kunnissa aikuissosiaalityötä on alettu kehittää systeemisen sosiaalityön tiimityöskentelyn suuntaan. Systeemisen lähtökohdan perusteet löytyvät siitä, että vuorovaikutus tapahtuu ammattilaisten ja asiakkaan kanssa yhdessä. Kyse on siitä, että pyritään juurisyyhin ja keskitytään vähemmän perinteisesti ratkomaan asioita – mentalisaation kautta saatu yhteys asiakkaaseen saattaa pitemmällä tähtäimellä toimia vaikuttavasti. Sosiaalityössä on yleensä kyse pitkistä prosesseista, joissa yksilön omat taustat kuten lapsuuden perhe, lähiympäristö ja elämänpolun vaikutukset näkyvät nykyhetkessä. Juuri näistä syistä systeemisyys sopii aikuissosiaalityöhön hyvin.

Aikuissosiaalityön kehittämisen yksi edellytys on se, että kohderyhmä ja tehtävät saadaan määriteltä - sekä kuutoskaupungeissa että valtakunnallisesti. Aikuissosiaalityössä on perinteisesti ollut asiakkaina yksiasuvien aikuisten ja pariskuntien lisäksi lapsiperheitä. Osassa Suomen kunnista on lapsiperhesosiaalityön eriytetty aikuissosiaalityöstä omaksi sosiaalityön erikoisalaksi. Määrittelytyön tärkeys näkyy monella tavalla ja tasolla - sosiaalihuollon Kantaliittymän valmisteluissa, siinä että asiakkaat ja muu yhteiskunta tietää mitä on aikuissosiaalityö ja siinä että asiakkaat saavat sellaista palvelua mihin he ovat oikeutettuja.

Kuutoskaupungeissa toteutettiin alkuvuodesta 2021 ensimmäistä kertaa Kuusikon yhteinen kysely koskien aikuissosiaalityön asiakkaita. Kyselyn vastaukset ovat työntekijän näkemys asiakkaiden tilanteesta ja tarpeista. Kyselyä ei ole täytetty yhdessä asiakkaiden kanssa. Kyselyn tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuvaa kunkin kaupungin aikuissosiaalityön asiakaskunnasta sekä kerätä tietoa kuutoskaupunkien tasolla aikuissosiaalityön asiakkuuksista valtakunnalliseen käyttöön.

Kyselyn vastausmäärät jäivät pieniksi suhteessa aikuissosiaalityön kokonaisasiakasmäärään, joten tuloksia ei voida yleistää koskemaan koko Kuusikon aikuissosiaalityön asiakaskuntaa. Tampereelta ja Oulusta vastausmäärät olivat muita kattavampia.

Kyselyn perusteella useimmiten aikuissosiaalityön asiakas asuu yksin vuokralla, on työelämän ulkopuolella ja on koulutustaustaltaan peruskoulun tai vastaavan koulutuksen varassa. Myös asunnottomien ja erilaisissa tuetuissa asumispalveluissa asuvien määrät ovat aikuissosiaalityössä suuria. Yleisimmät tulonlähteet kyselyn asiakkailta olivat asumistuki, toimeentulotuki ja työttömyys-turva. Terveystilan osalta vain 17 prosenttia asiakkaista oli perusterveitä. Kyselyn tuloksissa nousi esille psyykkisten sairauksien suuri osuus (60 %). Neuropsykiatrisista ongelmista kärsi 17 prosenttia ja päihteiden käytön ongelmista yli kolmannes kyselyn asiakkaita.

Työntekijät arvioivat painopisteen olevan etenevässä/muutokseen tähtäävässä työskentelyssä (keskimäärin 63 % asiakkaista). Työskentely on tällöin suunnitelmallista muutostyöskentelyä. Kyselyn perusteella asiakkaita tavataan kuitenkin 2-3 kuukauden välein (43 %) ja vähintään kerran kuukaudessa tai useammin (31 %). Aikuissosiaalityössä tulisi olla resursseja toteuttaa tarpeeksi ns. kohtaavaa asiakastyötä, joka voisi tuottaa parempaa työn vaikuttavuutta.

Koronapandemia-aikana lisääntynyt työttömyys, lomautukset, mielenterveyden horjuminen ja syvenevät taloudelliset ongelmat tulevat pitkällä aikavälillä lisäämään aikuissosiaalityön palvelutarvetta. Koronaan kohdistuvat palvelut tulevat vähenemään, kun väestö on saatu rokotettua, mutta sosiaalineuvonnan tarve jatkuu.

Pandemia-aika on muuttanut mahdollisesti pysyvästi osaa aikuissosiaalityön palveluista ja toiminnasta. Suuri digiloikka ja uudet käytännöt ovat laajentaneet työn mahdollisuuksia. Hybridimallin hyödyntämistä, asiakkaille kohdistettujen digitaalisten palveluiden käyttöä sekä joustamista asiakkaan tilanteen mukaan tullaan varmasti jatkamaan pandemian jälkeenkin silloin, kun se on tarkoituksenmukaista ja vastaa asiakkaan palvelutarpeeseen.

Aikuissosiaalityön tapaamiskäytännöt ovat monipuolistuneet ylipäättään ja jalkautuva työ on lisääntynyt. Henkilöstön etätö kirjallisessa työssä ja päätöksenteossa, jossa ei ole suoraa asiakastyötä on osoittautunut myös tehokkaaksi ja tulokselliseksi, joten mahdollisesti tämäkin tulee jatkumaan pandemian jälkeenkin. Etätöskentely on tuonut paljon jouston mahdollisuuksia työhön,

mutta kuitenkin on hyvä huomioida henkilöstön jaksaminen ja huolehtia, että esihenkilön tukea on saatavilla myös etänä. Työyhteisön yhteisöllisyyteen olisi hyvä kiinnittää huomiota ja löytää uusia työhyvinvoinnin edistämisen tapoja.

Palveluiden vieminen asiakkaiden lähelle, esim. matalan kynnyksen tai kynnyksettömät paikat ovat edelleen tärkeitä. Kaikki eivät hakeudu tai osaa hakeutua toimistoihin. Kun asiakkaita ei ole samassa määrin pystytty tapaamaan kasvokkain, jää asioita paljon piiloon. Mielen terveyden ja fyysisen terveyden haasteet ovat lisääntymään päin, koska ihmiset eivät ole joko uskaltaneet lähteä hakemaan apua, tai eivät ole kyenneet asioimaan etänä. Kynnys lähteä kotoa on koronan takia ollut vielä suurempi. Mielen terveyskontakteja on vähemmän ja se näkyy asiakkaiden arkipäiväisessä tekemisessä: arjen toimintakyky on monella heikentynyt ja osa asiakkaista joutuu aloittamaan kuntoutumisen lähes alusta. On havaittu, että osa ihmisistä ei nyt pärjää asioissa, joissa ovat aiemmin pärjänneet (esim. rahankäyttö, kodista huolehtiminen). Aikuissosiaalityön on pandemian aikana näyttäytynyt ns. viimeisenä luukkuna, jonne hakeutuvat myös ne asiakkaat, joilta on tilapäisesti evätty pääsy muihin palveluihin. Nähtäväksi jää miten palveluvelka tulee näkymään palveluissa lisääntyvinä yhteydenottoina.

LÄHTEET

ARA (2021). Asunnottomat 2020. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, selvitys 2/2020. Osoitteessa <https://www.ara.fi/download/noname/%7B016E9233-B95F-4B34-AFEC-C3B6395E1263%7D/165063>

ARA (2019). Asumisneuvonta Suomessa. <https://www.ara.fi/download/noname/%7B96F10A1A-248F-486E-8F83-C2E73186F8AC%7D/146422>

Jokela Merita; Kivipelto Minna; Ylikännö Minna: Toimeentulotuelta sosiaalityön asiakkaaksi - Sosiaalityöhön ohjaaminen Kelan ja kunnan rajapinnassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 26/2019. Helsinki 2019.

Karjalainen Sirpa; Viitasalo Katri; Zechner Minna (toim.). Avauksia taloussosiaalityöstä (2019). Osoitteessa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64919/978-951-39-7780-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Kela (2021). Kelasto-tietokanta, toimeentulotuen tilastot. Osoitteessa http://www.kela.fi/tilastotietokanta-kelasto_sisallysluettelo#Toimeentulotuki

PRO SOS –hanke (2019). Osoitteessa Aikuissosiaalityö. Osoitteessa <http://www.prosos.fi/wp-content/uploads/2019/06/Aikuissosiaality%C3%B6site.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2019). Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Osoitteessa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtioneuvosto (2019). Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Osoitteessa http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ympäristöministeriö (2019). Asunnottomuusohjelmien arviointi Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen. Osoitteessa http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161686/YM_11_2019_Asunnottomuusohjelmien%20arviointi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lainsäädäntö:

HE 358/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta.

11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.

30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki.

30.12.1997/1412. Laki toimeentulotuesta.

LIITTEET

Raportin taulukot ja kuvat voi tarvittaessa pyytää saavutettavassa muodossa sähköpostilla: kuusikko@hel.fi

Liite 1 Määritelmät 2020 ja tilastojen laatu

Raportissa käytettyjen tietojen lähteet

Raportin perustoimeentulotuen tilastotiedot on kerätty Kelan tietokannasta. Aikuissosiaalityön tiedot sekä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen tiedot on kerätty kuntien omista tietojärjestelmistä. Ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen kustannustiedot ovat kuntien kirjanpidosta. Asunnottomuustiedot tiedot on poimittu ARA:n Asunnottomat 2020 -selvityksestä (2/2021).

TOIMEENTULOTUEN TIEDONKERUUN MÄÄRITELMÄT 2020 JA TILASTOJEN LAATU

Tilastotietojen vertailtavuus ja luotettavuus

Perustoimeentulotuen kotitalous- ja henkilötiedot on poimittu Kelan tietokannasta ja tiedot ovat vertailukelpoisia Kuusikko-kuntien kesken. Kuntien toimeentulotuen asiakasrekistereistä poimittujen tietojen vertailukelpoisuudessa on otettava huomioon se, että osassa Kuusikko-kuntia ko. tilastot eivät sisällä tukea saaneita pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikan hakijoita ja toisissa kunnissa nämä ryhmät sisältyvät tilastoihin.

Toimeentulotuen kustannustiedot ovat vertailun kannalta riittävän yhdenmukaisesti ilmoitettuja.

Määritelmät

Toimeentulotuki

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön tai perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuki jakautuu perustoimeentulotukeen, jota on vuoden 2017 alusta alkaen myöntänyt Kela, sekä täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen, joita myöntää kunta.

Toimeentulotukea haetaan pääsääntöisesti Kelalta. Kela siirtää hakemuksen täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen osalta kuntaan hakijan pyynnöstä, mikäli hakemuksessa on esitetty kuluja, joita ei kateta perustoimeentulotuella. Jos toimeentulotuen tarve koskee ainoastaan täydentävää tai ehkäisevää tukea, sitä haetaan suoraan kunnasta siinä tapauksessa, että perustoimeentulotuki on jo käsitelty Kelassa (1412/1997 § 14, 14d). Valtio korvaa perustoimeentulotuesta aiheutuneista kustannuksista puolet. Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen kunnat rahoittavat itse.

Vuodesta 2017 lähtien Kuusikko-raportin tiedot toimeentulotukea saaneista kotitalouksista ja henkilöistä on kerätty erikseen kunnista ja Kelasta. Toimeentulotuen saajia ei voida enää tarkastella yhtenä kokonaisuutena henkilötunnus-kertaalleen tietoina, sillä vuodesta 2017 eteenpäin samalle kotitaloudelle on voitu vuoden aikana myöntää sekä perustoimeentulotukea Kelalta että täydentävää ja/tai ehkäisevää toimeentulotukea kunnalta. Myöskään pidemmän aikavälin aikasarjavertailuja ei ole mahdollista tehdä samaisesta syystä. Toimeentulotuen kustannuksia on kuitenkin mahdollisuus tarkastella edelleen kokonaisuutena, kuten tässä raportissa onkin tehty.

Perustoimeentulotuki

Perustoimeentulotuella on tarkoitus kattaa pääosin jatkuvaluonteiset välttämättömät elinkustannukset (muun muassa ravinto- ja vaatemenot, henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta aiheutuvat menot, paikallisliikenteen käyttö, puhelimen ja tietoliikenteen käyttö) ja kohtuulliset asumiseen, sähköön ja terveydenhuoltoon liittyvät menot, välttämättömät muuttokustannukset sekä lasten varhaiskasvatusmenot.

Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki

Täydentävän toimeentulotuen avulla voidaan ottaa huomioon hakijan erityiset tarpeet ja olosuhteet. Varsinkin eri syistä pitkään toimeentulotuen varassa elävillä on yleensä tarpeellisia elinkustannuksia, joihin toimeentulotuen perusosa on riittämätön. Myös asunnottomien kriisimajoituksesta aiheutuvat kulut sisältyvät täydentävään toimeentulotukeen. Tästä aiheutuvat kustannukset koskevat erityisesti suuria kaupunkeja.

Ehkäisevän toimeentulotuen tavoitteena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. Ehkäisevä toimeentulotuki on riippumaton siitä, onko henkilö tai perhe oikeutettu toimeentulotukilain 1 §:n 1 momentin tarkoittamaan toimeentulotukeen eli ehkäisevää tukea voidaan myöntää myös tilanteissa, joissa henkilöllä tai perheellä ei toimeentulotukilaskelman perusteella ole oikeutta varsinaiseen perus- ja täydentävään toimeentulotukeen. Kaupungeilla on jonkin verran erilaisia käytäntöjä siinä, mihin tarkoituksiin myönnetään täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea.

Kunta määrittelee ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisperusteet. Sitä voidaan myöntää muun muassa tuensaajan aktiivisuutta tukeviin toimenpiteisiin, akuuteista kriisitilanteista selviytymiseen tai taloudellisen tilanteen heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseen. Kunta myöntää kiireellisen ehkäisevän toimeentulotuen virka-ajan ulkopuolella.

Jako täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen välillä ei ole ollut kovin selkeä perustoimeentulotuen Kela-siirtoa koskevan lakimuutoksen jälkeen. Koska täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämistä ei ole tarkasti määritelty laissa, antaa se mahdollisuuden erilaisiin tulkituksiin kuntien välillä. Osa ennen täydentävänä toimeentulotukena myönnetystä tuesta on lakimuutoksen jälkeen myönnetty ehkäisevänä toimeentulotukena.

Toimeentulotuen **asiakkaita** tarkastellaan kotitalouksina ja henkilöinä.

Kotitalouden muodostavat yksinäinen henkilö tai yhdessä asuvat perheenjäsenet. Avoliitto ja rekisteröity parisuhde rinnastetaan avioliittoon. 18 vuotta täyttänyt tuensaaja muodostaa oman kotitalouden, vaikka asuisikin vanhempien luona.

Myös alle 18-vuotiaiden toimeentulotuen saajien katsotaan asuvan itsenäisessä kotitaloudessa, jos heillä on oma perhe tai he ovat vanhemmistaan taloudellisesti riippumattomia eivätkä asu vanhempiensa kanssa.

Toimeentulotukilaisissa **perheellä** tarkoitetaan yhteistaloudessa asuvia vanhempia, vanhemman alaikäistä lasta ja ottolasta, aviopuolisoita, sekä avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä miestä ja naista (1412/1997 3§).

Lain mukaan toimeentulotukea myönnettäessä perheen kaikkia jäseniä pidetään toimeentulotuen saajina (Laki toimeentulotuesta 1412/1997 3§) ja käsitellään tässä raportissa **henkilöinä**.

Asiakas- ja kustannustietojen keruu

Kotitaloudet, henkilöt ja kustannukset eritellään kahdella tavalla:

Kaikki kotitaloudet, henkilöt ja kustannukset perustoimeentulotuesta, täydentävästä toimeentulotuesta sekä ehkäisevästä toimeentulotuesta sisältäen myös pakolaisten, turvapaikanhakijoiden ja paluumuuttajien määrän ja heidän kunnalle aiheuttamat toimeentulotuen kustannukset, jotka valtio korvaa kunnille.²

Kotitaloudet, henkilöt ja kustannukset perustoimeentulotuesta, täydentävästä toimeentulotuesta sekä ehkäisevästä toimeentulotuesta **ilman pakolaisia, paluumuuttajia ja turvapaikanhakijoita**.

Asiakastiedot

Kotitalouksien määrä

Kotitaloudet, joille on myönnetty toimeentulotukea vuoden aikana. Sama kotitalous on mukana vain kerran. Mukana ovat kotitaloudet, joille on tehty myönteinen tai osittain myönteinen toimeentulotuen päätös.

Kotitalouksien lukumäärään eivät sisälly toimeentulotukea hakeneet kotitaloudet, joille tukea ei ole myönnetty.

Henkilöiden määrä

Toimeentulotuesta osalliseksi tulleet henkilöt eli toimeentulotuen laskelman perusteena olevien henkilöiden lukumäärä. Sama henkilö on mukana vain kerran.

Muut asiakastiedot

Toimeentulotuen päätösten määrä vuoden aikana

Toimeentulotuen päätösten määrä vuoden aikana erittelyllä kielteiset ja myönteiset päätökset. Osittain myönteiset päätökset sisältyvät myönteisiin päätöksiin.

Uusi asiakas

² Valtion korvauksen piirissä ovat seuraavien ryhmien toimeentulotukimenot:

- pakolainen: valtio korvaa kolmen ensimmäisen vuoden ajalta kaikki menot sisältäen toimeentulotuen
- paluumuuttaja: valtio korvaa puolen vuoden menot ja eläkeläisten sekä vammaisten osalta viiden vuoden menot sisältäen toimeentulotuen
- turvapaikanhakija: valtio korvaa kaikki kustannukset siihen asti, kunnes turvapaikka-anomus on käsitelty

Kotitalous, joka ei saanut toimeentulotukea viimeisen 12 kuukauden aikana.

Kustannustiedot

Sisältää perustoimeentulotuen, täydentävän toimeentulotuen ja ehkäisevän toimeentulotuen kustannukset sekä kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla henkilöllä toimeentulotuesta maksettavan toimintarahaa ja matkakorvaukset. Takaisin perinnän osuutta ei vähennetä kustannuksista. Hallinnolliset kustannukset eivät sisälly kustannuksiin.

Lastensuojelulain mukaista taloudellista tukea ei lasketa kustannuksiin.

Muut kustannustiedot

Takaisin peritty toimeentulotuki

Päätöksiin perustuva takaisin peritty toimeentulotuki, sisältäen pakolaisilta, paluumuuttajilta ja turvapaikanhakijoilta takaisin perityn toimeentulotuen.

Kustannukset/väestö

Toimeentulotuen kustannukset (euroa) / Kunnan väestö kyseisen vuoden lopussa.

Liite 2A Toimeentulotuen perusosan määrät 1.1.2020 lukien

TOIMEENTULOTUEN PERUSOSIEN MÄÄRÄT 1.1.2020 LÄHTIEN

Tuen saaja	Euroa/kk	Euroa/pv ¹
Yksin asuva²	502,21	16,74
Yksinhuoltaja	572,52	19,08
Muu 18 vuotta täyttänyt		
Avio- ja avopuolisot kumpikin	426,88	14,23
Vanhempansa tai vanhempiensa luona asuva		
18 vuotta täyttänyt henkilö	366,61	12,22
10-17-vuotias lapsi		
10-17-vuotias 1. lapsi	351,55	11,72
10-17-vuotias 2. lapsi	326,44	10,88
10-17-vuotias 3. lapsi jne	301,33	10,04
Alle 10-vuotias lapsi		
Alle 10-vuotias 1. lapsi	316,39	10,55
Alle 10-vuotias 2. lapsi	291,28	9,71
Alle 10-vuotias 3. lapsi jne	266,71	8,87

¹Kun toimeentulotukea myönnetään lyhyemmäksi ajaksi kuin kuukaudeksi (toimeentulotukilaki 15 §), toimeentulotuen perusosan määrä päivää kohti on laskettu jakamalla kuukausimäärä kolmellakymmenellä

²Sekä yhdessä 18 vuotta täyttäneen lapsensa kanssa asuva vanhempi, joka ei ole avioliitossa tai elä toimeentulotukilain

3 § 1 momentin mukaisissa avioliitonomaisissa olosuhteissa (toimeentulotukilaki 9 §)

Lähde: STM/Kuntainfo 8/2019 (5.12.2019)

Liite 2B Toimeentulotuen perusosan määrät 1.1.2021 lukien

TOIMEENTULOTUEN PERUSOSIEN MÄÄRÄT 1.1.2021 LÄHTIEN

Tuen saaja	Euroa/kk	Euroa/pv ¹
Yksin asuva²	504,06	16,80
Yksinhuoltaja	574,63	19,15
Muu 18 vuotta täyttänyt		
Avio- ja avopuolisot kumpikin	428,45	14,28
Vanhempansa tai vanhempiensa luona asuva		
18 vuotta täyttänyt henkilö	367,96	12,27
10-17-vuotias lapsi		
10-17-vuotias 1. lapsi	352,84	11,76
10-17-vuotias 2. lapsi	327,64	10,92
10-17-vuotias 3. lapsi jne	302,44	10,08
Alle 10-vuotias lapsi		
Alle 10-vuotias 1. lapsi	317,56	10,59
Alle 10-vuotias 2. lapsi	292,35	9,75
Alle 10-vuotias 3. lapsi jne	267,15	8,91

¹Kun toimeentulotukea myönnetään lyhyemmäksi ajaksi kuin kuukaudeksi (toimeentulotukilaki 15 §), toimeentulotuen perusosan määrä päivää kohti on laskettu jakamalla kuukausimäärä kolmellakymmenellä

² Sekä yhdessä 18 vuotta täyttäneen lapsensa kanssa asuva vanhempi, joka ei ole avioliitossa tai elä toimeentulotukilain 3 § 1 momentin mukaisissa avioliitonomaisissa olosuhteissa (toimeentulotukilaki 9 §)

Lähde: STM/Kuntainfo 20/2020 (17.12.2020)

Liite 3A Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat iän mukaan vuonna 2020

Aikuissosiaalityön asiakkaat	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Alle 25-vuotiaat	2 000	1 066	2 229	550	981	969	7 795
25 - 44 -vuotiaat	5 799	3 004	2 977	1 274	2 135	2 252	17 441
45 - 64 -vuotiaat	3 624	1 796	1 712	805	989	713	9 639
Yli 64-vuotiaat	674	394	62	328	425	70	1 953
Kaikki yhteensä	12 097	6 260	6 980	2 957	4 530	4 004	36 828
Asiakkaiden ikäjakauma %							
Alle 25-vuotiaat	16,5	17,0	31,9	18,6	21,7	24,2	21,2
25 - 44 -vuotiaat	47,9	48,0	42,7	43,1	47,1	56,2	47,4
45 - 64 -vuotiaat	30,0	28,7	24,5	27,2	21,8	17,8	26,2
Yli 64-vuotiaat	5,6	6,3	0,9	11,1	9,4	1,7	5,3
Kaikki yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Liite 3B Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat äidinkielen mukaan vuonna 2020

Aikuissosiaalityön asiakkaat	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Suomen- ja saamenkieliset	7 047	3 360	4 338	2 218	..	3 373	20 336
Ruotsinkieliset	229	158	78	62	..	10	537
Vieraskieliset	4 297	2 530	2 151	583	..	364	9 925
Tieto äidinkielestä puuttuu	524	212	111	94	..	257	1 198
Kaikki yhteensä	12 097	6 260	6 678	2 957	..	4 004	31 996
<i>Aikuissosiaalityön asiakkaat, %</i>							
Suomen- ja saamenkieliset	58,3	53,7	65,0	75,0	..	84,2	63,6
Ruotsinkieliset	1,9	2,5	1,2	2,1	..	0,2	1,7
Vieraskieliset	35,5	40,4	32,2	19,7	..	9,1	31,0
Tieto äidinkielestä puuttuu	4,3	3,4	1,7	3,2	..	6,4	3,7
Kaikki yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	..	100,0	100,0

... Tietoa ei ole saatavissa

Liite 4 Kelasta kuntiin lähetetyt palvelutarveilmoitukset, ilmoitustyyppi ja ikä ilmoituskuukauden lopussa vuonna 2020

KAIKKI YHTEENSÄ												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	10 662	14 927	3 790	5 343	4 903	7 236	2 820	3 890	4 553	6 559	3 230	5 087
0-19 v	743	845	298	330	453	565	251	286	355	414	286	349
20-24 v	1 518	1 797	637	785	784	1 040	551	676	817	989	680	929
25-29 v	1 218	1 597	436	598	610	864	354	453	579	781	423	655
30-34 v	1 230	1 647	421	570	592	834	259	345	580	789	363	586
35-39 v	1 104	1 560	364	525	532	795	255	342	502	715	317	505
40-44 v	914	1 373	377	568	418	606	237	330	387	585	232	359
45-49 v	780	1 115	258	381	351	523	170	238	334	496	184	290
50-54 v	888	1 382	290	418	341	498	179	257	289	431	202	378
55-59 v	779	1 198	241	351	302	456	170	239	260	381	157	269
60-64 v	497	730	172	248	207	342	100	144	177	326	138	222
65-69 v	391	590	127	201	128	215	121	189	130	203	111	210
70-74 v	305	421	116	185	109	192	106	172	120	220	102	180
75-79 v	192	293	45	76	71	138	56	117	49	113	53	79
yli 79 v	259	379	74	107	95	168	68	102	61	116	56	76
ILMOITUSTYYPPI : HAKEMUS												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	6 060	8 092	2 081	2 813	2 947	4 203	1 502	2 060	3 134	4 465	2 282	3 452
0-19 v	152	167	61	68	146	199	35	41	134	156	98	118
20-24 v	439	510	203	242	325	434	139	158	354	423	298	382
25-29 v	678	824	242	304	358	478	181	219	390	508	299	426
30-34 v	694	866	233	297	365	463	145	180	425	549	275	405
35-39 v	712	940	234	305	354	513	154	200	397	535	268	400
40-44 v	596	822	241	327	283	382	155	216	312	450	212	296
45-49 v	502	669	167	233	237	326	110	149	270	372	146	225
50-54 v	600	860	194	264	220	291	121	175	234	348	182	306
55-59 v	538	750	161	223	209	298	128	169	209	292	141	219
60-64 v	360	491	120	164	173	261	76	109	154	274	125	187
65-69 v	305	417	92	123	107	173	97	133	110	164	106	197
70-74 v	237	312	95	139	98	157	88	132	106	189	93	160
75-79 v	155	210	33	56	53	110	47	89	43	99	45	67
yli 79 v	183	254	45	68	71	118	63	90	55	106	49	64

JATKUU Liite 4 Kelasta kuntiin lähetetyt palvelutarveilmoitukset, ilmoitustyyppi ja ikä ilmoituskuukauden lopussa vuonna 2020

ILMOITUSTYYPPI: ALENNETTU PERUSOSA												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	617	779	209	277	295	372	243	308	204	254	204	252
0-19 v	37	43	9	10	23	26	23	25	8	11	20	24
20-24 v	147	169	59	72	79	89	82	99	46	52	75	95
25-29 v	134	154	49	57	63	79	58	73	57	67	51	61
30-34 v	95	111	26	34	40	52	31	45	32	41	25	30
35-39 v	53	66	16	21	27	37	15	17	20	21	15	17
40-44 v	47	68	17	35	26	32	19	24	15	21	8	13
45-49 v	38	59	14	19	18	23	7	10	6	8	6	7
50-54 v	29	43	11	16	12	20	6	8	8	10	alle 5	alle 5
55-59 v	32	55	9	11	6	8	alle 5	alle 5	11	20	alle 5	alle 5
60-64 v	8	10	alle 5	alle 5	alle 5	6	alle 5	alle 5	alle 5	alle 5	0	0
65-69 v	alle 5	alle 5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ILMOITUSTYYPPI: SOSIAALITYÖN TARVE												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	3 028	3 767	1 149	1 425	1 396	1 702	702	832	705	834	680	833
0-19 v	109	123	74	75	96	101	49	55	40	42	43	47
20-24 v	287	326	134	165	157	186	99	119	89	108	154	184
25-29 v	328	398	144	166	194	230	90	109	104	115	96	121
30-34 v	376	443	128	161	194	230	70	78	94	106	90	113
35-39 v	314	398	116	149	151	181	67	75	82	95	63	72
40-44 v	293	370	116	159	116	145	51	56	62	72	35	46
45-49 v	246	297	82	96	121	144	51	62	51	73	42	50
50-54 v	298	385	83	104	119	150	49	56	39	42	47	65
55-59 v	263	333	83	102	91	115	54	58	47	49	34	45
60-64 v	179	211	58	68	52	66	25	28	31	40	31	35
65-69 v	136	171	60	77	34	41	41	56	29	37	12	13
70-74 v	93	108	35	46	31	35	31	40	26	31	18	20
75-79 v	52	81	16	19	22	28	20	28	11	14	10	11
yli 79 v	86	123	30	38	34	50	10	12	8	10	9	11

JATKUU Liite 4 Kelasta kuntiin lähetetyt palvelutarveilmoitukset, ilmoitustyyppi ja ikä ilmoituskuukauden lopussa vuonna 2020

ILMOITUSTYYPPI: ALLE 25-VUOTIAS TYÖTÖN, 4kk TOIMEENTULOTUKEA												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	1 248	1 248	459	459	532	532	454	454	578	578	423	423
0-19 v	465	465	154	154	206	206	155	155	181	181	154	154
20-24 v	769	769	299	299	325	325	297	297	393	393	267	267
25-29 v	14	14	6	6	alle 5	alle 5	alle 5	alle 5	alle 5	alle 5	alle 5	alle 5
ILMOITUSTYYPPI: 25-VUOTTA TÄYTTÄNYT, 12kk TOIMEENTULOTUKEA												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	884	884	286	286	334	334	208	208	344	344	116	116
25-29 v	183	183	53	53	66	66	47	47	75	75	44	44
30-34 v	201	201	59	59	70	70	38	38	81	81	38	38
35-39 v	143	143	46	46	52	52	47	47	57	57	15	15
40-44 v	104	104	40	40	42	42	33	33	38	38	alle 5	alle 5
45-49 v	88	88	28	28	28	28	15	15	38	38	8	8
50-54 v	90	90	33	33	35	35	17	17	29	29	5	5
55-59 v	59	59	14	14	33	33	7	7	19	19	alle 5	alle 5
60-64 v	16	16	13	13	8	8	alle 5	alle 5	7	7	0	0
ILMOITUSTYYPPI: MAAHANMUUTTAJA, yli 2kk TOIMEENTULOTUKEA												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	157	157	83	83	93	93	28	28	84	84	11	11

Liite 5 Kelan ja kuntien myöntämän toimeentulotuen asiakkaat vuosina 2017-2020

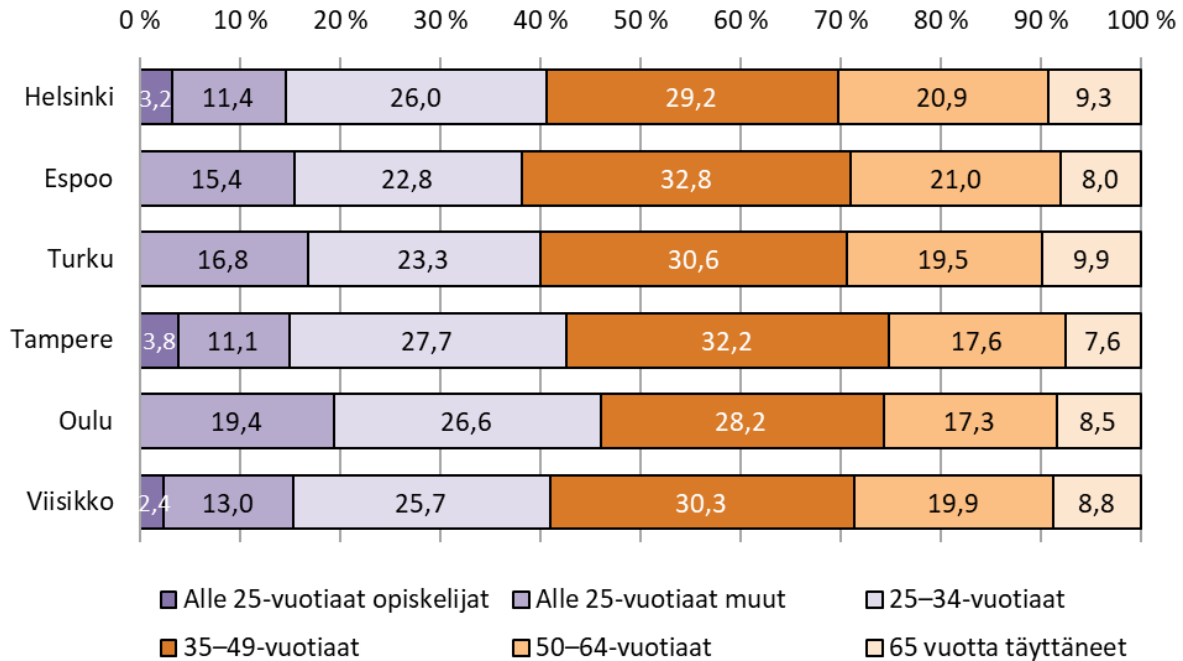
		HELSINKI			ESPOO			VANTAA			TURKU			TAMPERE			OULU			KUUSIKKO		
		Muutos (kkm)	Muutos (%)	Muutos (kkm)	Muutos (%)	Muutos (kkm)	Muutos (%)	Muutos (kkm)	Muutos (%)	Muutos (kkm)	Muutos (%)	Muutos (kkm)	Muutos (%)	Muutos (kkm)	Muutos (%)	Muutos (kkm)	Muutos (%)	Muutos (kkm)	Muutos (%)			
Perustoimeentulotukea saaneet kotitaloudet	2017	65 938	..	20 573	..	19 741	..	12 874	..	22 063	..	11 016	..	15 205	..							
	2018	46 562	-19 376 -29,4	15 124	-5 449 -26,5	17 067	-2 674 -13,5	12 699	-175 -1,4	18 617	-3 446 -15,6	11 138	122 1,1	121 207	-30 998 -20,4							
	2019	44 341	-2 221 -4,8	14 919	-205 -1,4	16 842	-225 -1,3	12 758	59 0,5	18 634	17 0,1	11 207	69 0,6	118 701	-2 506 -2,1							
	2020	48 700	4 359 9,8	16 149	1 230 8,2	18 849	2 007 11,9	13 877	1 119 8,8	19 971	1 337 7,2	11 918	711 6,3	129 464	10 763 9,1							
Perustoimeentulotukea saaneet henkilöt	2017	95 851	..	34 827	..	32 063	..	17 440	..	30 593	..	15 507	..	226 281	..							
	2018	68 114	-27 737 -28,9	24 436	-10 391 -29,8	27 036	-5 027 -15,7	18 239	799 4,6	25 410	-5 183 -16,9	15 295	-212 -1,4	178 530	-47 751 -21,1							
	2019	65 293	-2 821 -4,1	24 191	-245 -1,0	26 697	-339 -1,3	18 202	-37 -0,2	25 501	91 0,4	15 285	-10 -0,1	175 169	-3 361 -1,9							
	2020	72 870	7 577 11,6	27 227	3 036 12,6	30 685	3 988 14,9	20 284	2 082 11,4	27 675	2 174 8,5	16 607	1 322 8,6	195 348	20 179 11,5							
Täydentävää toimeentulotukea saaneet kotitaloudet	2017	16 390	..	5 286	..	5 142	..	1 932	..	4 887	..	2 944	..	36 581	..							
	2018	14 810	-1 580 -9,6	4 624	-662 -12,5	4 462	-680 -13,2	2 238	306 15,8	4 595	-292 -6,0	2 717	-227 -7,7	33 446	-3 135 -8,6							
	2019	13 897	-913 -6,2	4 432	-192 -4,2	4 705	243 5,4	2 025	-213 -9,5	4 571	-24 -0,5	2 598	-119 -4,4	32 228	-1 218 -3,6							
	2020	13 375	-522 -3,8	3 497	-935 -21,1	5 779	1 074 22,8	2 018	-7 -0,3	4 907	336 7,4	2 533	-65 -2,5	32 109	-119 -0,4							
Täydentävää toimeentulotukea saaneet henkilöt	2017	26 982	..	10 130	..	9 916	8 462	..	5 029	..	60 519	..							
	2018	25 084	-1 898 -7,0	9 386	-744 -7,3	8 923	-993 -10,0	4 055	..	8 252	-210 -2,5	4 601	-428 -8,5	60 301	-218 -0,4							
	2019	23 465	-1 619 -6,5	9 121	-265 -2,8	3 618	-437 -10,8	8 077	-175 -2,1	4 372	-229 -5,0	48 653	-11 648 -19,3							
	2020	22 898	-567 -2,4	7 357	-1 764 -19,3	6 472	..	3 623	5 0,1	8 699	622 7,7	4 168	-204 -4,7	53 217	4 564 9,4							
Ehkäisevää toimeentulotukea saaneet kotitaloudet	2017	7 553	..	1 648	..	1 912	..	1 338	..	2 430	..	409	..	15 290	..							
	2018	8 968	1 415 18,7	2 836	1 188 72,1	2 168	256 13,4	1 562	224 16,7	2 564	134 5,5	454	45 11,0	18 552	3 262 21,3							
	2019	9 082	114 1,3	3 205	369 13,0	2 310	142 6,5	1 603	41 2,6	2 500	-64 -2,5	526	72 15,9	19 226	674 3,6							
	2020	9 001	-81 -0,9	2 612	-593 -18,5	3 050	740 32,0	1 615	12 0,7	2 428	-72 -2,9	568	42 8,0	19 274	48 0,2							
Ehkäisevää toimeentulotukea saaneet henkilöt	2017	12 949	..	2 834	..	3 382	3 811	..	830	..	23 806	..							
	2018	15 109	2 160 16,7	5 013	2 179 76,9	3 954	572 16,9	2 529	..	4 221	410 10,8	822	-8 -1,0	31 648	7 842 32,9							
	2019	14 138	-971 -6,4	5 605	592 11,8	2 504	-25 -1,0	3 977	-244 -5,8	1 002	180 21,9	27 226	-4 422 -14,0							
	2020	13 791	-347 -2,5	4 380	-1 225 -21,9	3 560	..	2 564	60 2,4	3 921	-56 -1,4	1 062	60 6,0	29 278	2 052 7,5							

Liite 6 Toimeentulotukihakemukset ja -päätökset vuosina 2017-2020

		HELSINKI		ESPOO		VANTAA		TURKU		TAMPERE		OULU		KUUSIKKO	
		Muutos (lkm)	Muutos (%)	Muutos (lkm)	Muutos (%)	Muutos (lkm)	Muutos (%)	Muutos (lkm)	Muutos (%)	Muutos (lkm)	Muutos (%)	Muutos (lkm)	Muutos (%)	Muutos (lkm)	Muutos (%)
Vuoden aikana kuntaan saapuneet toimeentulotukihakemukset yhteensä	2017	82 218	31 238	29 425	9 669	23 524	10 550	186 624
	2018	86 045	3 827 4,7	31 807	569 1,8	29 169	-256 -0,9	11 428	1 759 18,2	25 034	1 510 6,4	9 741	-809 -7,7	193 224	6 600 3,5
	2019	81 415	-4 630 -5,4	32 856	1 049 3,3	32 285	3 116 10,7	10 834	-594 -5,2	27 059	2 025 8,1	9 760	19 0,2	194 209	985 0,5
	2020	71 996	-9 419 -11,6	24 817	-8 039 -24,5	34 743	2 458 7,6	10 637	-197 -1,8	27 589	530 2,0	9 764	4 0,0	179 546	-14 663 -7,6
Vuoden aikana Kelasta kuntaan saapuneet toimeentulotukihakemukset yhteensä	2017	10 418	3 815	4 673	2 468	5 958	3 803	31 135
	2018	7 292	-3 126 -30,0	2 213	-1 602 -42,0	3 354	-1 319 -28,2	2 079	-389 -15,8	5 281	-677 -11,4	3 006	-797 -21,0	23 225	-7 910 -25,4
	2019	7 094	-198 -2,7	2 066	-147 -6,6	3 422	68 2,0	2 111	32 1,5	4 764	-517 -9,8	2 756	-250 -8,3	22 213	-1 012 -4,4
	2020	6 964	-130 -1,8	2 009	-57 -2,8	2 187	76 3,6	4 351	-413 -8,7	3 213	457 16,6	18 724	-3 489 -15,7
Kelasta saapuneiden hakemusten osuus (%)	2017	12,7		12,2		15,9		25,5		25,3		36,0		16,7	
	2018	8,5		7,0		11,5		18,2		21,1		30,9		12,0	
	2019	8,7		6,3		10,6		19,5		17,6		28,2		11,4	
	2020	9,7		8,1		..		20,6		15,8		32,9		10,4	
Kelan tekemät perustoimeentulotuen päätökset ¹	2017	268 960	92 760	102 577	70 856	106 975	67 464	709 592
	2018	302 685	33 725 12,5	104 030	11 270 12,1	116 190	13 613 13,3	83 162	12 306 17,4	121 168	14 193 13,3	72 919	5 455 8,1	800 154	90 562 12,8
	2019	292 897	-9 788 -3,2	102 530	-1 500 -1,4	118 486	2 296 2,0	84 850	1 688 2,0	121 385	217 0,2	71 307	-1 612 -2,2	791 455	-8 699 -1,1
	2020	301 395	8 498 2,9	105 249	2 719 2,7	124 766	6 280 5,3	85 063	213 0,3	117 625	-3 760 -3,1	68 234	-3 073 -4,3	802 332	10 877 1,4
Kunnan tekemät toimeentulotuen päätökset	2017	94 844	30 853	32 461	10 005	25 800	11 256	205 219
	2018	87 840	-7 004 -7,4	31 755	902 2,9	30 490	-1 971 -6,1	11 362	1 357 13,6	26 373	573 2,2	10 043	-1 213 -10,8	197 863	-7 356 -3,6
	2019	83 214	-4 626 -5,3	32 685	930 2,9	29 386	-1 104 -3,6	10 900	-462 -4,1	25 489	-884 -3,4	10 958	915 9,1	192 632	-5 231 -2,6
	2020	77 304	-5 910 -7,1	17 577	-15 108 -46,2	33 611	4 225 14,4	10 593	-307 -2,8	28 069	2 580 10,1	10 593	-365 -3,3	177 747	-14 885 -7,7

Liite 7 Täydentävää ja/tai ehkäisevää toimeentulotukea saaneet kotitaloudet päämiehen iän mukaan vuonna 2020

Kuvio. Täydentävää ja/tai ehkäisevää toimeentulotukea saaneet kotitaloudet päämiehen iän mukaan vuonna 2020 (luvut ilman pakolaisia, turvapaikanhakijoita ja paluumuuttajia)¹

¹ Tietoa ei ole saatavissa Vantaalta.

Liite 8 Perustoimeentulotuen saajat ikäryhmittäin vuonna 2020

KELAN MYÖNTÄMÄ PERUSTOIMEENTULOTUKI (ilman pakolaisia, turvapaikanhakijoita ja paluumuttajia)							
	HELSINKI	ESPOO	VANTAA	TURKU	TAMPERE	OULU	KUUSIKKO
0-4 v	5 627	2 540	2 936	1 538	1 750	1 128	15 519
5-9 v	5 666	2 625	2 633	1 400	1 751	1 087	15 162
10-14 v	4 827	2 175	2 293	1 170	1 561	860	12 886
15-19 v	5 349	2 197	2 445	1 468	1 999	1 464	14 922
20-24 v	8 072	3 131	3 653	3 145	4 487	3 202	25 690
25-29 v	8 600	2 857	3 345	2 680	4 064	2 484	24 030
30-34 v	7 328	2 531	2 995	1 963	2 969	1 658	19 444
35-39 v	5 905	2 164	2 531	1 595	2 257	1 208	15 660
40-44 v	4 846	1 833	1 916	1 287	1 723	901	12 506
45-49 v	3 923	1 356	1 564	989	1 306	681	9 819
50-54 v	4 120	1 242	1 471	1 077	1 270	692	9 872
55-59 v	3 799	1 128	1 295	922	1 068	540	8 752
60-64 v	2 342	769	820	529	639	349	5 448
65-69 v	1 057	294	346	235	334	151	2 417
70-74 v	639	203	224	139	223	88	1 516
75-79 v	342	80	91	77	113	54	757
80-84 v	213	62	63	40	92	33	503
85-89 v	125	28	40	19	38	15	265
90-94 v	74	9	20	9	29	10	151
95-99 v	16	alle 5	alle 5	alle 5	alle 5	alle 5	..
yli 99 v	0	0	0	0	alle 5	alle 5	..
Henkilöt yhteensä	72 870	27 227	30 685	20 284	27 675	16 607	195 348

Liite 9 Marraskuussa 2020 perustoimeentulotukea saaneiden kotitalouksien tulottomuusluokitus

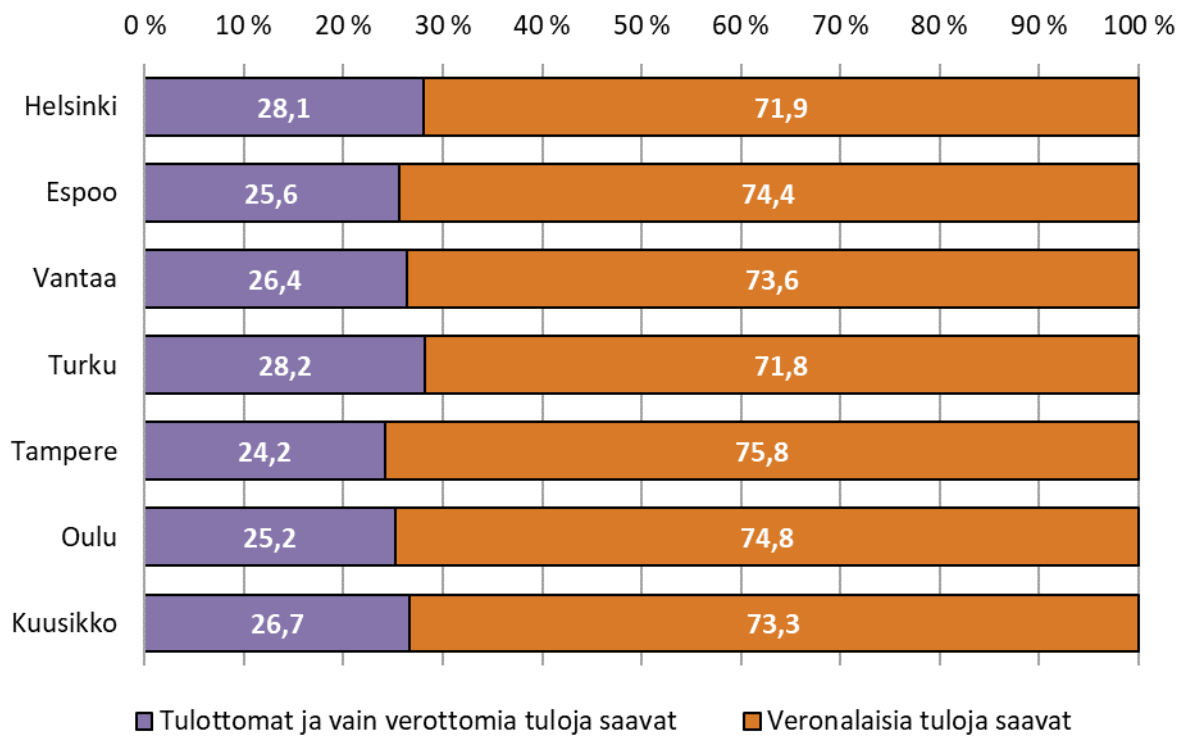
MARRASKUUSSA PERUSTOIMEENTULOTUKEA SAANEET KOTITALOUDET, KAIKKI TUENSAAJAT							
	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Tulottomat ja vain verottomia tuloja saavat	6 630	2 069	2 427	1 782	2 405	1 253	16 566
Tulottomat ¹	2 196	759	735	461	486	282	4 919
Vain verottomia tuloja saavat	4 434	1 310	1 692	1 321	1 919	971	11 647
Veronalaisia tuloja saavat	16 988	6 004	6 781	4 526	7 541	3 714	45 554
Kotitalouden hakijalla sekä puolisollla veronalaisia tuloja	16 253	5 635	6 434	4 343	7 284	3 591	43 540
Kotitalouden hakijalla tai puolisollla ei veronalaisia tuloja	735	369	347	183	257	123	2 014
Kotitaloudet yhteensä	23 618	8 073	9 208	6 308	9 946	4 967	62 120
Osuus kotitalouksista, %							
<i>Tulottomat ja vain verottomia tuloja saavat</i>	28,1	25,6	26,4	28,2	24,2	25,2	26,7
<i>Tulottomat</i>	9,3	9,4	8,0	7,3	4,9	5,7	7,9
<i>Vain verottomia tuloja saavat</i>	18,8	16,2	18,4	20,9	19,3	19,5	18,7
<i>Veronalaisia tuloja saavat</i>	71,9	74,4	73,6	71,8	75,8	74,8	73,3
<i>Kotitalouden hakijalla sekä puolisollla veronalaisia tuloja</i>	68,8	69,8	69,9	68,8	73,2	72,3	70,1
<i>Kotitalouden hakijalla tai puolisollla ei veronalaisia tuloja</i>	3,1	4,6	3,8	2,9	2,6	2,5	3,2
<i>Kotitaloudet yhteensä</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

MARRASKUUSSA PERUSTOIMEENTULOTUKEA SAANEET KOTITALOUDET, ALLE 25-VUOTIAAT							
	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Tulottomat ja vain verottomia tuloja saavat	2 356	808	873	740	1 008	618	6 403
Tulottomat ¹	1 048	397	354	225	227	172	2 423
Vain verottomia tuloja saavat	1 308	411	519	515	781	446	3 980
Veronalaisia tuloja saavat	1 895	845	1 009	697	1 288	734	6 468
Kotitalouden hakijalla sekä puolisollla veronalaisia tuloja	1 761	781	942	644	1 203	674	6 005
Kotitalouden hakijalla tai puolisollla ei veronalaisia tuloja	134	64	67	53	85	60	463
Kotitaloudet yhteensä	4 251	1 653	1 882	1 437	2 296	1 352	12 871
Osuus kotitalouksista, %							
<i>Tulottomat ja vain verottomia tuloja saavat</i>	55,4	48,9	46,4	51,5	43,9	45,7	49,7
<i>Tulottomat</i>	24,7	24,0	18,8	15,7	9,9	12,7	18,8
<i>Vain verottomia tuloja saavat</i>	30,8	24,9	27,6	35,8	34,0	33,0	30,9
<i>Veronalaisia tuloja saavat</i>	44,6	51,1	53,6	48,5	56,1	54,3	50,3
<i>Kotitalouden hakijalla sekä puolisollla veronalaisia tuloja</i>	41,4	47,2	50,1	44,8	52,4	49,9	46,7
<i>Kotitalouden hakijalla tai puolisollla ei veronalaisia tuloja</i>	3,2	3,9	3,6	3,7	3,7	4,4	3,6
<i>Kotitaloudet yhteensä</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

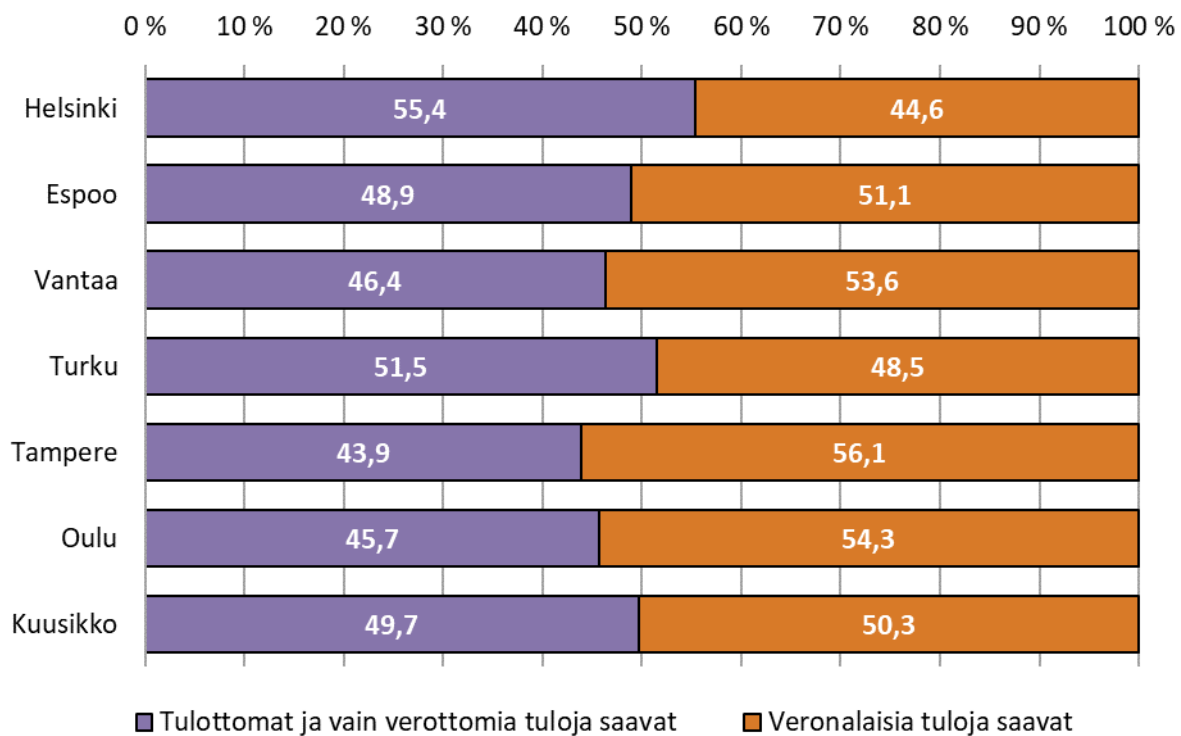
¹ Tulottomilla kotitalouksilla tarkoitetaan kotitalouksia, joiden toimeentulo perustuu yleiseen asumistukeen ja toimeentulotukeen.

Jos taloudessa asuu alaikäisiä lapsia, tuloina voivat olla myös lapsilisä ja elätustuki. Näillä kotitalouksilla ei ole mitään verotettavia tuloja: ei työtuloja, pääomatuloja, verottomia osinkotuloja eikä veronalaisia sosiaalisia tulonsiirtoja, kuten eläkkeitä, työttömyyspäivärahaa, lasten kotihoidon tukea tai opintotukea.

Marraskuussa 2020 perustoimeentulotukea saaneiden kotitalouksien tulottomuusluokitus. Kaikki tuensaajat.

Marraskuussa 2020 perustoimeentulotukea saaneiden kotitalouksien tulottomuusluokitus. Alle 25-vuotiaat tuensaajat.

Liite 10A Toimeentulotuen kustannukset

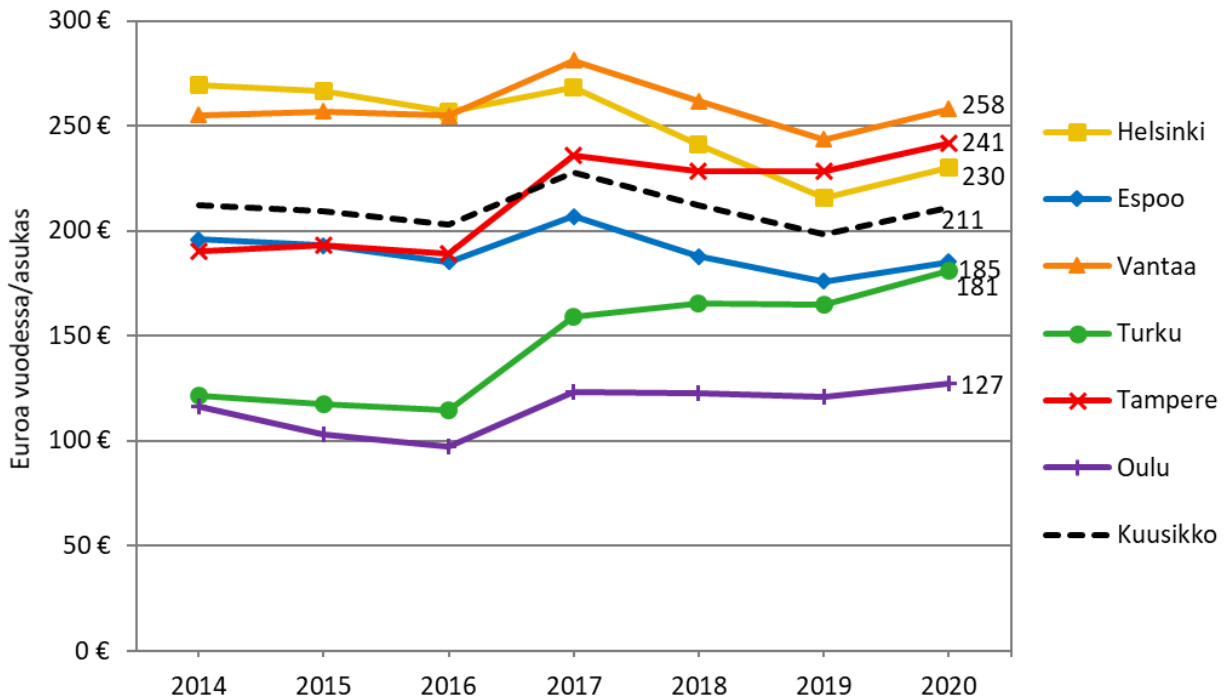
Perustoimeentulotuen kustannustiedot ovat Kelan tietoja ja täydentävän ja ehkäisevät toimeentulotuen kustannustiedot on koottu kuntien tilinpäätöstiedoista. Kustannusten muutosten vertailu on tehty vuoden 2020 rahan arvoon korotetuilla luvuilla. Kustannusten deflatoinnissa käytetään muista Kuusikko-vertailuista poiketen kuluttajahintaindeksiä, koska se kuvaa toimeentulotuen kustannustekijöitä paremmin kuin julkisten menojen hintaindeksi.

Toimeentulotuen kokonaisbruttokustannukset ilman pakolaisia, turvapaikanhakijoita ja paluumuuttajia

	Bruttokustannukset ¹	Muutos (%) vuodesta	
	Euroa	2019	vuodesta 2018, defl.
Helsinki	151 107 661	7,1	6,8
Espoo	54 253 574	6,4	6,1
Vantaa	61 214 168	7,5	7,2
Turku	35 202 195	10,8	10,5
Tampere	58 194 679	6,9	6,6
Oulu	26 366 779	6,3	6,0
Kuusikko	386 339 055	7,3	7,0

¹ Sisältää sekä Kelan että kuntien myöntämän toimeentulotuen.

Toimeentulotuen bruttokustannukset kunnan asukasta kohden vuosina 2014–2020, vuosi 2020=1 (korotettuna vuoden 2020 arvoon, ilman pakolaisia, turvapaikanhakijoita ja paluumuuttajia)¹

¹ Oulun kustannukset ennen vuotta 2015 sisältävät lastensuojelun avohuollon tukitoimina maksetun taloudellisen tuen, eivätkä ne siten ole vertailukelpoisia vuosien 2015–2020 kustannusten kanssa.

Liite 10B Toimeentulotuen kustannukset tukilajeittain vuonna 2020

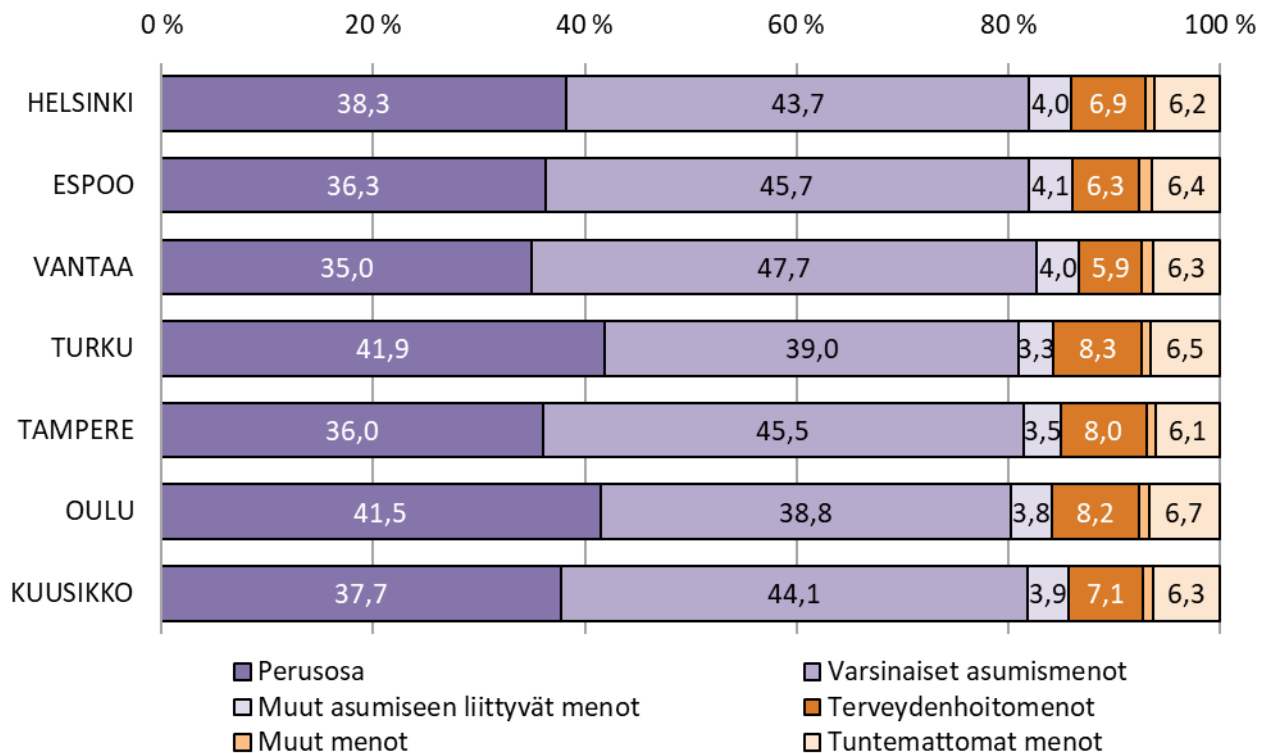
	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Bruttokustannukset yhteensä (€)	165 333 935	60 979 235	68 252 616	38 683 138	65 121 461	28 951 896	427 322 281
Perustoimeentulotuki	139 917 068	50 105 343	55 851 471	33 645 941	54 148 465	24 632 018	358 300 306
Täydentävä toimeentulotuki	5 684 640	1 939 464	3 193 519	822 531	2 438 278	1 168 754	15 247 186
Ehkäisevä toimeentulotuki	4 992 828	2 208 766	2 169 177	610 172	1 607 937	290 173	11 879 053
Muu toimeentulotuki ¹	14 739 399	6 725 661	7 038 449	3 604 494	6 926 781	2 860 951	41 895 735
Kustannukset yhteensä (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Perustoimeentulotuki	84,6	82,2	81,8	87,0	83,1	85,1	83,8
Täydentävä toimeentulotuki	3,4	3,2	4,7	2,1	3,7	4,0	3,6
Ehkäisevä toimeentulotuki	3,0	3,6	3,2	1,6	2,5	1,0	2,8
Muu toimeentulotuki ¹	8,9	11,0	10,3	9,3	10,6	9,9	9,8
Nettokustannukset yhteensä (€)	155 622 765	57 364 915	64 470 302	36 767 776	61 884 918	27 552 294	403 662 968
Muutos (%) vuodesta 2019							
Bruttokustannukset yhteensä	10,7	9,6	11,9	15,0	10,3	9,7	11,0
Perustoimeentulotuki	7,5	8,7	7,7	10,0	6,7	6,7	7,8
Täydentävä toimeentulotuki	-9,3	-36,8	13,9	34,6	2,3	-2,2	-3,2
Ehkäisevä toimeentulotuki	0,3	-17,1	2,9	-32,4	14,5	8,1	-2,0
Muu toimeentulotuki ¹	52,4	38,7	47,5	65,2	39,9	40,6	47,6

¹ Muu toimeentulotuki sisältää kuntoutuksen työtoiminnan, kotoutumistuen sekä pakolaisille, turvapaikanhakijoille ja paluumuuttajille maksetun valtion korvauksen alaisen perus-, täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen.

Liite 11 Kelan myöntämän perustoimeentulotuen kustannusten kohdistuminen eri menolajeihin vuonna 2020

KELAN MYÖNTÄMÄN PERUSTOIMEENTULOEN KOHDISTUMINEN (sis. pakolaiset, turvapaikanhakija ja paluumuuttajat)							
	HELSINKI	ESPOO	VANTAA	TURKU	TAMPERE	OULU	KUUSIKKO
Perusosaan	58 333 594	20 376 056	21 752 829	15 526 409	21 245 503	11 252 554	148 486 944
Varsinaisiin asumismenoihin	66 615 209	25 659 618	29 679 103	14 459 457	26 806 737	10 521 636	173 741 759
Muihin asumiseen liittyviin menoihin	6 150 994	2 301 924	2 480 348	1 231 501	2 081 335	1 041 437	15 287 539
Terveystenhoitomenoihin	10 551 500	3 551 298	3 698 447	3 076 215	4 743 788	2 224 405	27 845 652
Muihin menoihin	1 397 921	672 716	637 094	324 790	496 704	265 399	3 794 624
Tuntemattomiin menoihin	9 418 770	3 611 203	3 932 236	2 420 227	3 603 960	1 811 371	24 797 767
Kustannukset yhteensä	152 467 988	56 172 814	62 180 056	37 038 600	58 978 027	27 116 802	393 954 286
Osuus kustannuksista, %							
Perusosa	38,3	36,3	35,0	41,9	36,0	41,5	37,7
Varsinaiset asumismenot	43,7	45,7	47,7	39,0	45,5	38,8	44,1
Muut asumiseen liittyvät menot	4,0	4,1	4,0	3,3	3,5	3,8	3,9
Terveystenhoitomenot	6,9	6,3	5,9	8,3	8,0	8,2	7,1
Muut menot	0,9	1,2	1,0	0,9	0,8	1,0	1,0
Tuntemattomat menot	6,2	6,4	6,3	6,5	6,1	6,7	6,3
Kustannukset yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Perustoimeentulotuen kustannusten kohdistuminen eri menolajeihin vuonna 2020

Liite 12 Aikuissosiaalityön asiantuntijatyöryhmä

Työryhmän puheenjohtaja

Leena Luhtasela

Nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön johtaja
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Perhe- ja sosiaalipalvelut
leena.luhtasela@hel.fi

Helsinki

Anne Maarit Leppänen

Suunnittelija
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Tietohallintopalvelut
Tilastopalvelut
anne.leppanen@hel.fi

Mika Porvari

Toiminnansuunnittelija
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Hallinto, Talouden ja toiminnansuunnittelu
mika.porvari@hel.fi

Anne Qvist

Pohjoisen aikuissosiaalityön päällikkö
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Nuorten palvelut ja aikuissosiaalityö
anne.qvist@hel.fi

Kaisa Saarinen

Projektipäällikkö
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Nuorten palvelut ja aikuissosiaalityö
kaisa.saarinen@hel.fi

Espoo

Inari Loukusa

Erityissuunnittelija
Espoon sosiaali- ja terveystoimi
Perhe- ja sosiaalipalvelut
inari.loukusa@espoo.fi

Sammy Huotari

Tilastoasiantuntija
Espoon sosiaali- ja terveystoimi
Esikunta/Talouslyksikkö
sammy.huotari@espoo.fi

Tapio Nieminen

Aikuisten sosiaalipalvelujen päällikkö
Espoon sosiaali- ja terveystoimi
Perhe- ja sosiaalipalvelut
tapio.e.nieminen@espoo.fi

Kaisa Palomäki

Asiantuntija
Espoon sosiaali- ja terveystoimi
Aikuisten sosiaalipalvelut
kaisa.m.palomaki@espoo.fi

Pasi Sipola

Aikuissosiaalityön päällikkö
Espoon sosiaali- ja terveystoimi
Perhe- ja sosiaalipalvelut
pasi.sipola@espoo.fi

Vantaa

Leena Kaijala

Suunnittelija
Vantaan sosiaali- ja terveystoimi
Perhepalvelut
leena.kaijala@vantaa.fi

Laura Lindroos

Vs. sosiaalityön esimies
Vantaan sosiaali- ja terveystoimi
Aikuisten sosiaalityö
laura.lindroos@vantaa.fi

Minna Ryhänen

Sosiaalityön esimies
Vantaan sosiaali- ja terveystoimi
Aikuisten ja perheiden suunnitelmallinen
sosiaalityö
minna.ryhanen@vantaa.fi

Turku

Eeva Eskelinen

Johtava sosiaalityöntekijä
Turun hyvinvointitoimiala
Aikuissosiaalityö
eeva.eskelinen@turku.fi

Mirjam Jarhio

Suunnittelija
Turun kaupunki
Yhteiset palvelut
mirjam.jarhio@turku.fi

Seppo Kumpulainen

sovellusasiiantuntija
2M-IT Oy
seppo.kumpulainen@2m-it.fi

Elina Wiljanen

Johtava sosiaalityöntekijä
Turun hyvinvointitoimiala
Palveluohjaus
elina.wiljanen@turku.fi

Minna Virta

Sosiaalityön johtaja
Turun hyvinvointitoimiala
Sosiaalityö
minna.virta@turku.fi

Tampere

Samuli Pietilä

Johtava sosiaalityöntekijä
Tampereen sosiaali- ja terveystalvet
Aikuisten sosiaalipalvelut
samuli.pietila@tampere.fi

Piia Wallenius

Johtava sosiaalityöntekijä
Tampereen sosiaali- ja terveystalvet
Aikuisten sosiaalipalvelut/aikuissosiaalityö
piia.wallenius@tampere.fi

Oulu

Arja Heikkinen

Sosiaali johtaja
Oulun hyvinvointipalvelut
arja.heikkinen@ouka.fi

Nina Kinnunen

Palvelupäällikkö
Oulun hyvinvointipalvelut
nina.kinnunen@ouka.fi

Susanna Lähde

Palvelupäällikkö
Oulun hyvinvointipalvelut
susanna.lahde@ouka.fi

Tuovi Mattanen

Pääkäyttäjä
Oulun hyvinvointipalvelut
tuovi.mattanen@ouka.fi

Marja Salo

Palvelupäällikkö
Oulun hyvinvointipalvelut
marja.salo@ouka.fi

Esa Yritys

Asiantuntija
Oulun hyvinvointipalvelut
esa.yritys@ouka.fi

Työryhmän sihteeri

Marianne Forsell

Projektitutkija
Helsingin kaupunki
Kaupunginkanslia
Strategiaosasto/Kaupunkitieto
marianne.forsell@hel.fi

